

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**KÜLTÜR TURİZMİNİN KORUNMASI VE
GELİŞTİRİLMESİNDE YEREL HALKIN ALGISININ
BELİRLENMESİ: NEMRUT DAĞI MİLLİ PARKI
BÖLGESİ'NDEKİ YEREL HALK ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBRU SÖNMEZ

GAZİANTEP
EYLÜL 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**KÜLTÜR TURİZMİNİN KORUNMASI VE
GELİŞTİRİLMESİNDE YEREL HALKIN ALGISININ
BELİRLENMESİ: NEMRUT DAĞI MİLLİ PARKI
BÖLGESİ'NDEKİ YEREL HALK ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBRU SÖNMEZ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU

GAZİANTEP
EYLÜL 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

**KÜLTÜR TURİZMİNİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİNDE YEREL HALKIN
ALGISININ BELİRLENMESİ: NEMRUT DAĞI MİLLİ PARKI BÖLGESİ'NDEKİ YEREL
HALK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Ebru SÖNMEZ

Tez Savunma Tarihi: 03.09.2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Zekiye ANTAKYALIOĞLU
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Atınç OLCAY
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Doç. Dr. Atınç OLCAY (Jüri Başkanı)

Doç. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Yunus KILIÇ (Jüri Üyesi)

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ebru SÖNMEZ

03.09.2018

ÖZET

KÜLTÜR TURİZMİNİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİNDE YEREL HALKIN ALGISININ BELİRLENMESİ: NEMRUT DAĞI MİLLİ PARKI BÖLGESİ'NDEKİ YEREL HALK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

SÖNMEZ, Ebru

Yüksek Lisans Tezi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU

2018, 163 sayfa

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren turizm sektörünün olgunlaşması ve doyuma ulaşması sonucunda, deniz-kum-güneş üçlüsü ile rekabet etmede yetersiz kalmış, turistlerin daha fazla eğlenmesi, daha fazla geceleme ve nihai amaç olarak daha fazla harcama yapması için yeni pazar arayışına girilmiştir. Bunun sonucu olarak da alternatif turizm türleri ortaya çıkmıştır. Bu türler arasında kültür turizmi, geniş çaplı ve uluslararası cazibesiyle seyahat ve turizm sektöründe önemli bir fenomen haline gelmiş ve sektörün vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Kültürel turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinde en önemli paydaşlardan biri olan yerel halkın kültür turizmine yönelik algı düzeyi ve tutumu göz ardı edilmemelidir. Bir destinasyondaki kültür turizminin gelişimi, yapılan faaliyetlerin doğru amaçlara hizmet edecek şekilde gerçekleştirilmesi ve sürdürülebilirliği, büyük oranda yerel halkın iyi niyetine ve desteğine bağlıdır.

Yapılan araştırmanın amacı, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan yerel halkın, bölgedeki kültür turizmin korunması ve geliştirilmesine yönelik algısının belirlenmesi ve yerel halkın bireysel özellikleri ile bölge turizminin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel faktörleri arasındaki farklılıkların tespit edilmesidir. Bu amaç kapsamında oluşturulan anket formu, kolayda örneklem yöntemiyle Ekim 2017- Aralık 2017 tarihleri arasında Adıyaman ili Nemrut Dağı

Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan 500 yerel halk üzerinde yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler, SPSS 24.0for Windows istatistik paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Bu kapsamda frekans analizi ile aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmış, elde edilen verilerin boyutlara ayrılmasında faktör analizinden yararlanılmış ve yapılan korelasyon ve regresyon analizi sonucunda katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ve geliştirilmesine yönelik algıları arasındaki ilişki ile birbirinden etkilenme düzeyine ilişkin bulgular tablolaştırılmıştır. Ayrıcaverilerin normal dağılım durumu göz önüne alınarak, katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunması ve geliştirilmesi algısına yönelik kümeleme analizi yapılmış ve elde edilen bulgular sınıflandırılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki kültür turizminin korunması ve geliştirilmesine yönelik algısının genel olarak ‘olumlu’ olduğu tespit edilirken, konuya yönelik düşüncelerinde bireysel özelliklerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki kültür turizminin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından yapılması gereken en önemli unsurların başında; bölgeye yönelik tanıtım ve reklam faaliyetlerinin artırılması ve bölgedeki ulaşım olanaklarının geliştirilmesi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Turizm, Kültür Turizmi, Yerel Halk, Nemrut Dağı Milli Parkı, Adıyaman

ABSTRACT**DETECTING THE PERCEPTION OF LOCAL PEOPLE IN
PROTECTION AND DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM: A
STUDY ON LOCAL PEOPLE IN MOUNT NEMRUT NATIONAL PARK****AREA**

SÖNMEZ, Ebru

Master's Thesis, Department of Tourism Management

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU

2018, 163 pages

Because of the development and satisfaction of tourism sector from the last quarter of 20th century onwards, it has been insufficient to compete with sea-sand-sun trio, and a new market search has started to make the tourist entertain more, to spend more nights and as an ultimate aim, to make more expenditures. Because of this, alternative tourism types emerged. Among these types, cultural tourism became an important phenomenon in travel and tourism sector with its wide and international attraction and became an indispensable element of the sector. Perception level and attitude of local people, one of the most important shareholders in sustainability of cultural tourism activities, to cultural tourism should not be ignored. The development of cultural tourism in a destination depends on the realization and sustainability of the activities done in a way to serve the correct purposes, good will and support of the local people substantially.

The aim of this research is to detect the perception of local people living in Mount Nemrut National Park Area towards the protection and development of cultural tourism in the area and to identify differences among individual characteristics of local people with economic, sociocultural and environmental factors of area tourism. The survey form prepared for this purpose was applied to 500 local people living in Adiyaman city Mount Nemrut National Park area between October 2017-December 2017, selected with convenience sampling method and with

face-to-face interview method. The data obtained as a result of this study was analyzed through SPSS 24.0 for Windows statistics package program. In this context, arithmetic average and standard deviation values were calculated with frequency analysis, factor analysis was used in dimensional classification of the obtained data, and the relationship between the ideas of participants towards the protection and development of Mount Nemrut National Park area within cultural tourism and the findings related to the level of their getting affected from each other was tabulated as a result of correlation and regression analysis. Besides, by considering the normal distribution of the data, clustering analysis was applied for the ideas of the participants related to the protection and development of Mount Nemrut National Park area in terms of cultural tourism and the data obtained was classified.

As a result of the study, while the perception of local people towards the protection and development of cultural tourism in Mount Nemrut National Park area were generally identified as “positive”, it was also identified that they show difference in their ideas towards the subject according to their personal characteristics. Furthermore, it was identified that increasing the promotion and advertisement activities for the area and developing the transportation opportunities in the area are leading the most important elements that should be done in terms of providing the sustainability of cultural tourism in Mount Nemrut National Park area.

Keywords: Alternative Tourism, Cultural Tourism, Local People, Mount Nemrut National Park, Adıyaman.

ÖNSÖZ

Teknolojik gelişmelerin çalışma hayatını kolaylaştırmasıyla insanların serbest zamanlarının ve gelir düzeylerinin artması sonucu turizm faaliyetlerinin gelişimiyle turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışları artmış ve yeni turizm akımları ortaya çıkmıştır (Uluslan ve Batman, 2010:245). Turizmin temel bileşenlerinden olan kültürel, tarihi ve doğal kaynakları koruyarak kullanma bilinci ile hayata geçirilen kültür turizmi, bu özelliği ile alternatif turizm türleri arasında önemli bir yere sahiptir (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005:103).

Bir destinasyondaki kültür turizminin gelişimi, yapılan faaliyetlerin doğru amaçlara hizmet edecek şekilde gerçekleştirilmesi ve sürdürülebilirliği büyük oranda yerel halkın olumlu bakış açısına ve desteğine bağlıdır. Yerel halkın kendi yaşadığı bölgedeki turizmin gelişimine destek vermesi; bölgesel kalkınmayı hızlandırmakta ve turizmin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Bu sebeple kültürel turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinde en önemli paydaşlardan biri olan yerel halkın kültür turizmine yönelik bilinç algısı ve tutumu göz ardı edilmemelidir (Hançer ve Mancı, 2017:71).

Yüksek lisans eğitimim süresince gerek ders döneminde gerek tez döneminde her türlü anlayış, sabır ve desteği göstererek bana yol gösteren ve önerilerinden her zaman yararlandığım saygıdeğer tez danışmanım Sayın Doç. Dr. İbrahim GİRİTLİOĞLU'na en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimlerinden yararlanma fırsatı bulduğum saygıdeğer hocalarım Sayın Doç. Dr. Atınç OLCAY'a ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BOZGEYİK'e saygılarımı ve şükranlarımı sunarım.

Son olarak, bu günlere gelmemi sağlayan, araştırmanın tamamlanma sürecinde maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen ve attığım her adımda beni destekleyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

Ebru SÖNMEZ

2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
1.1.GİRİŞ.....	1
İKİNCİ BÖLÜM.....	4
LİTERATÜR BİLGİSİ.....	4
2.1. TURİZM KAVRAMININ TANIMI VE ÖZELLİKLERİ.....	4
2.1.1. Turizm Kavramının Tanımı.....	4
2.1.2. Turizmin Özellikleri.....	5
2.1.3. Turizmin Etkileri.....	6
2.1.3.1. Turizmin Ekonomik Etkileri.....	6
2.1.3.2. Turizmin Doğal Çevre Üzerindeki Etkileri.....	8
2.1.3.3. Turizmin Sosyo-Kültürel Yapı Üzerindeki Etkileri.....	10
2.1.4. Dünya’da Turizmin Tarihsel Gelişimi.....	11
2.1.5. Türkiye’de Turizmin Tarihsel Gelişimi.....	12
2.2. ALTERNATİF TURİZM KAVRAMININ TANIMI VE İÇERİĞİ.....	15
2.2.1. Alternatif Turizm Kavramının Tanımı.....	15
2.2.2. Alternatif Turizm Kavramının Ortaya Çıkış Nedenleri.....	16
2.2.3. Alternatif Turizmin Önemi ve Özellikleri.....	17
2.2.4. Alternatif Turizm Çeşitleri.....	19
2.2.4.1. Özel İlgi Turizmi.....	20

2.2.4.2. Av Turizmi	22
2.2.4.3. Sağlık Turizmi.....	23
2.2.4.4. Spor Turizmi.....	26
2.2.4.5. Gastronomi (Yemek) Turizmi	27
2.2.4.6. Mağara Turizmi.....	29
2.2.4.7. Kongre Turizmi	30
2.2.4.8. İnanç Turizmi	31
2.2.4.9. Kış Turizmi.....	33
2.2.4.10. Kültür Turizmi.....	34
2.2.4.10.1. Kültür Turizminin Önemi.....	39
2.2.4.10.2. Dünya'da Kültür Turizmi.....	42
2.2.4.10.3. Türkiye'de Kültür Turizmi.....	44
2.3. YEREL HALK KAVRAMININ KAPSAMI VE İÇERİĞİ	45
2.3.1. Yerel Halk Kavramı ve Yerel Halkı Oluşturan Unsurlar	46
2.3.2. Yerel Halk Kapsamında Gelenek, Kültür ve Adetlerin Önemi.....	47
2.3.3. Yerel Halk ve Turizm İlişkisi	48
2.3.4. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algıları ve Tutumları.....	50
2.3.5. Yerel Halkın Turizmi Geliştirmesindeki Rolü	53
2.3.6. Yerel Halk-Turist İlişkinde Etki Eden Unsurlar	55
2.3.7. Yerel Halk ve Kültür Turizmi İlişkisi	57
2.3.8. Kültür Turizminin Korunma ve Geliştirilmesinde Yerel Halkın Önemi.....	58
2.4. KÜLTÜR TURİZMİNİN MERKEZİ OLARAK ADIYAMAN ŞEHRİNE YÖNELİK BİLGİLER	59
2.4.1. Adıyaman İlinin Coğrafi Konumu.....	59
2.4.2. Adıyaman İlinin Nüfus Yapısı.....	59
2.4.3. Adıyaman İlinin Ekonomik Yapısı.....	60
2.4.4. Adıyaman İlinin Kültür Turizm Potansiyeli.....	60

2.4.5. Adıyaman İlinde Kültür Turizmi Kapsamında Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi ve Önemi	66
2.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	68
2.5.1. Kültür Turizmi İle İlgili Yerli ve Yabancı Araştırmalar	69
2.5.2. Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı İle İlgili Yerli ve Yabancı Araştırmalar	73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	79
YÖNTEM	79
3.1. Araştırmanın Problemi.....	79
3.2. Araştırmanın Amacı.....	81
3.3. Araştırmanın Önemi	83
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları	84
3.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	85
3.6. Verilerin Toplanma Tekniği ve Analizi.....	87
3.7. Pilot Uygulama ve Ölçümünün Güvenirliliği.....	94
3.8. Esas Uygulama ve Ölçümünün Güvenilirliği	94
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	96
BULGULAR.....	96
4.1. Katılımcıların Demografik ve Tanıtıcı Özelliklerine Yönelik Bulgular.....	96
4.2. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkını Ziyaret Etme Davranışı ve Nemrut Dağı Milli Parkı'nın Tarihine Yönelik Bilgiye Sahip Olma Durumuna İlişkin Bulgular	99
4.3. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Bulgular	100
4.4. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Kümeleme Analizi.....	102
4.4.1. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Düşüncelerinin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi ..	107
4.4.1.1. Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Elde Edilen Kümelerin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi	109

4.5.Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesine İlişkin Düşüncelerine Yönelik Bulgular	114
4.6. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesine İlişkin Düşüncelerine Yönelik Kümeleme Analizi	117
4.6.1. Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesine İlişkin Elde Edilen Kümelerin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi	121
4.7.Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkının Kültür Turizmi Kapsamında Korunmaya Yönelik Düşünceleri İle Geliştirme Düşünceleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	122
4.8.Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkını Korumaya Yönelik Düşüncelerinin Geliştirilmesine Yönelik Düşüncelerini Yordama Düzeyine İlişkin Bulgular.....	124
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	125
SONUÇ VE TARTIŞMA	125
KAYNAKÇA	135
EKLER.....	158
EK 1. ANKET FORMU	158
ÖZGEÇMİŞ.....	163
VITAE.....	163

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1 Adıyaman İli Konaklama Tesisleri	65
Tablo 2.2: Adıyaman'a Gelen Turist Sayıları	66
Tablo 3.1. Yıllara Göre Adıyaman-Kahta İlçesi Nüfusu	86
Tablo 3.2. Belirli Büyüklükteki Evrenler İçin Kabul Edilebilir Örneklem Büyüklükleri (Ural ve Kılıç, 2013:47).....	87
Tablo 3.3. Aritmetik Ortalamaların İsalet Ettiği Seçeneklerin Aralık Değerlerine Göre Dağılımı	89
Tablo 3.4. Koruma Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları	90
Tablo 3.5. Gelişme Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları.....	92
Tablo 3.6. Esas Uygulama Ölçümüne İlişkin Güvenirlilik Katsayıları	95
Tablo 4.1. Katılımcıların Yaş, Cinsiyet ve Medeni Durumuna İlişkin Bulgular	97
Tablo 4.2. Katılımcıların Eğitim Düzeyi, Meslek ve Algılanan Gelir Durumuna İlişkin Bulgular	98
Tablo 4.3. Katılımcıların Bildiği Yabancı Dillere İlişkin Bulgular	99
Tablo 4.4. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkını Ziyaret Etme Davranışı ve Nemrut Dağı Milli Parkının Tarihine Yönelik Bilgiye Sahip Olma Durumuna İlişkin Bulgular	100
Tablo 4.5. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	101
Tablo 4.6. Destek Alt Boyutuna İlişkin Kümeleme Analizi Sonucunda Elde Edilen Merkezi Değerler	105
Tablo 4.7. Çalışma Alt Boyutuna İlişkin Kümeleme Analizi Sonucunda Elde Edilen Merkezi Değerler.....	107

Tablo 4.8. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Düşüncelerinin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi.....	108
Tablo 4.9. Katılımcıların Yaşı ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkiler ...	109
Tablo 4.10. Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkiler.....	110
Tablo 4.11. Katılımcıların Meslekleri ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkiler.....	111
Tablo 4.12. Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunması Arasındaki İlişkiler	113
Tablo 4.13. Katılımcıların Meslekleri ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunması Arasındaki İlişkiler	114
Tablo 4.14. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Gelişmesine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	116
Tablo 4.15. Gelişme Boyutuna İlişkin Kümeleme Analizi Sonucunda Elde Edilen Merkezi Değerler	120
Tablo 4.16. Katılımcıların Yaşı ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesi Yönelimi Arasındaki İlişkiler.....	122
Tablo 4.17. Çalışma Alt Boyutu, Destek Alt Boyutu, Koruma Boyutu ve Gelişme Boyutu Arasındaki İlişkiler	123
Tablo 4.18. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkını Korumaya Yönelik Düşüncelerinin Geliştirmeye Yönelik Düşüncelerini Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	124

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Kültür Turizmi Kaynakları	38
Şekil 4.1. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasında Destek Alt Boyutuna İlişkin Düşüncelerine Yönelik Ağaç Grafiği	103
Şekil 4.2. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasında Çalışma Alt Boyutuna İlişkin Düşüncelerine Yönelik Ağaç Grafiği	104
Şekil 4.3. Katılımcıların Yaşı ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi	110
Şekil 4.4. Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkilerin şekilsel Gösterimi.....	111
Şekil 4.5. Katılımcıların Meslekleri ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin KültürTurizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi	112
Şekil 4.6. Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunması Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi	113
Şekil 4.7. Katılımcıların Meslekleri ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunması Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi	114
Şekil 4.8. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesine İlişkin Düşüncelerine Yönelik Ağaç Grafiği... 118	
Şekil 4.9. Katılımcıların Yaşı ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesi Yönelimi Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi.....	122

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.GİRİŞ

Turizm, insanların devamlı olarak ikamet ettikleri yer dışında, sürekli kalış biçimine dönüşmemek ve gelir elde etmek amacı gütmeme koşuluyla yaptıkları seyahat ve konaklamalardan oluşan ilişkiler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde turizm, içeriği itibariyle çeşitlenmiş ve toplumların ekonomik gelişmişlik düzeyine paralel olarak bir ayrıcalık olmaktan çıkmaya başlamıştır. Turizm içeriği itibariyle kış turizmi, spor turizmi, sağlık turizmi, av turizmi, inanç turizmi, kültür turizmi vb. olmak üzere gün geçtikçe çeşitlenmektedir (Üsküdar, 2012:1).

Günümüzde meydana gelen teknolojik yenilikler, ulaştırma, iletişim ve bilgi teknolojisindeki gelişmeler, küresel bir kültür oluşturmakta ve turizm ile kültür birbiriyle iç içe geçen kavramlara dönüşmektedir. Her geçen yıl daha fazla büyüme gösteren dünya turizm pazarı sonucunda, alternatif turizm kavramı ve çeşitleri, pazardan en büyük payı almak isteyen ülkeler açısından daha fazla dikkat çeken bir unsur haline gelmiştir (Kızılcık, 2016:1). Kesin bir tanımı olmayan ve belirsiz bir kavram olarak nitelendirilen alternatif turizm kavramı literatürde ‘yumuşak turizm’, ‘korumacı turizm’, ‘yeşil turizm’, ‘doğaya yönelik turizm’ ve ‘eko turizm’ gibi turizm çeşitleri ile birlikte anılmaktadır. Literatürde alternatif turizm kavramı; geleneksel, klasik kitle turizmi ve şehir turizminin negatif etkilerini azaltmak amacıyla oluşturulmuş, yeni turistik ürünlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelmiş bir turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Zengin ve Sancar, 2014:143).

Zengin bir coğrafyaya sahip olan Türkiye, doğal güzellikleri ve ilk çağlardan günümüze kadar gelen sayısız tarihi ve kültürel değerleriyle kültür turizmi potansiyeli açısından önemli bir yere sahiptir (Akkuş, 2015:2). Kültür turizmi, yerel halkın sahip olduğu, kontrol ettiği ve arzu ettiği; ayrıca sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan bir turizm türü anlamına gelmektedir (Wbaiwa ve Sakuze,

2009:62). Yerel halkın kültür turizmine yönelik yaklaşımı kültür turizminin bölgedeki gelişim sürecinde doğrudan etki sahibidir. Yerel halkın kültür turizmine yönelik olumsuz yaklaşımının bulunduğu ve turizm faaliyetlerinin yeterince desteklenmediği bir destinasyonda bu turizm türünün yeterli gelişiminin sağlanması da söz konusu olmayacaktır (Türker ve Türker, 2014:82).

Türkiye, kültür turizmi yönünden oldukça zengin bir ülke konumunda olduğu kadar, Türkiye'deki doğal, kültürel, arkeolojik ve tarihi eser özelliklerinin en güzel örneklerine sahip olan Adıyaman ili de, birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı gibi zengin bir kültürel mirasa sahiptir (Bulut, 2015:1). Ülkemiz sınırları içerisinde milli park özelliği taşıyan 40 adet park alanından bir tanesi de Adıyaman sınırları içerisinde yer almaktadır. Nemrut Dağı Milli Parkı olarak bilinen park alanı, bilimsel ve estetik bakımdan ulusal ve uluslararası ender rastlanan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip bölge olarak turizm çekiciliğini korumaktadır (T.C. Orman Bakanlığı, 1993:4).

Yapılan bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm araştırmanın girişi niteliğinde olup bu bölümde araştırmaya yönelik ön bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümü, 'literatürbilgisi' başlığı altında isimlendirilmiş ve bu bölüm beş alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümün birinci alt başlığında 'turizm kavramının tanımı, özellikleri ve etkileri' incelenmiştir. Öte yandan 'turizmin etkileri' başlığı adı altında 'turizmin ekonomik etkileri, turizmin doğal çevre üzerindeki etkileri, turizmin sosyo-kültürel yapı üzerindeki etkileri, Dünya'da turizmin tarihsel gelişimi ve Türkiye'de turizmin tarihsel gelişimine'' yönelik bilgiler bu bölümde incelenen diğer konular olmuştur. Bölümün ikinci alt başlığında 'alternatif turizm kavramının tanımı, ortaya çıkış nedenleri, alternatif turizmin önemi ve alternatif turizmin özellikleri' incelenmiştir. Öte yandan 'alternatif turizmin çeşitleri' başlığı adı altında 'özel ilgi turizmi, av turizmi, sağlık turizmi, spor turizmi, gastronomi(yemek) turizmi, mağara turizmi, kongre turizmi, inanç turizmi, kış turizmi ve kültür turizmine' yönelik bilgiler bu bölümde incelenmekle birlikte 'kültür turizminin tanımı ve kapsamı, kültür turizminin destinasyonlar açısından önemi, Dünya'da ve Türkiye'de kültür turizmi' başlıkları da incelenmiştir. Bölümün üçüncü alt başlığında 'yerel halk kavramının tanımı ve yerel halkı oluşturan unsurlar' incelenmiştir. Öte yandan 'yerel halk kavramı genişletilerek, yerel halk kapsamında gelenek, kültür ve adetlerin önemi, yerel halk ve turizm ilişkisi, yerel halkın turizme yönelik algıları ve tutumları, yerel halkın turizmi

geliştirmesindeki rolü, yerel halk-turist ilişkisi üzerine ilgili yazında geliştirilen kavramlar, yerel halk ve kültür turizmi ilişkisi ve kültür turizminin korunması ve geliştirilmesinde yerel halkın önemine' yönelik bilgiler bu bölümde yer alan diğer konular olmuştur. Bölümün dördüncü alt başlığında 'Adıyaman ilinin coğrafi konumu, sosyo-demografik yapısı, ekonomik yapısı, kültür turizm potansiyeli ve kültür turizmi kapsamında Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi ve Önemi' incelenmiştir. Son olarak bölümün beşinci alt başlığında ise 'kültür turizmi ile ilgili yerli ve yabancı araştırmalar ile yerel halkın turizme bakış açısı ile ilgili yerli ve yabancı araştırmalara' yer verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, izlenen yöntem hakkında detaylı bilgilere yer verilmiş olup, araştırmanın problemi, amacı ve önemi ile araştırmanın evreni ve örnekleme bu bölümde ortaya konulmuştur. Ayrıca bu bölümde, araştırma verilerinin toplanma süreci ve analizine ilişkin bilgiler verilmiş, araştırmanın sınırlılık ve varsayımları açıklanmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümünde, elde edilen bulguların analizlerine yer verilmiştir. Araştırmanın beşinci bölümünde ise elde edilen bulguların değerlendirilmesiyle ortaya konulan sonuçlara yer verilmiş ve bu sonuçlar, önceki araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılıp değerlendirilmiştir. Aynı zamanda bu bölümde Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin daha etkin korunarak kültür turizminin gelişmesinin sağlanması için turizm sektöründeki çeşitli paydaşlarla karar vericilerine bazı öneriler sunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR BİLGİSİ

2.1. TURİZM KAVRAMININ TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Araştırmanın bu bölümünde turizm kavramının tanımı, özellikleri ve etkileri incelenmiştir. Öte yandan ‘turizmin etkileri’ başlığı adı altında turizmin ekonomik etkileri, turizmin doğal çevre üzerindeki etkileri, turizmin sosyo-kültürel yapı üzerindeki etkileri, Dünya’da turizmin tarihsel gelişimi ve Türkiye’de turizmin tarihsel gelişimine yönelik bilgiler incelenmiştir.

2.1.1. Turizm Kavramının Tanımı

Günümüzde her yıl milyonlarca insan, sürekli olarak yaşadıkları yerlerden ayrılarak geçici süreliğine başka ülkelere veya bölgelere gitmekte ve gittikleri bu yerlerde gezip-görme, dinlenme, eğlenme ve öğrenme gibi psikolojik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Turizm olarak nitelendirilen bu olay ekonomik ve sosyal anlamda geniş etkiler doğurarak günümüz uygarlığının temel özelliğini meydana getirmektedir (Yıldız, 2011:55).

‘Tornus’ kökünden gelmekte olan turizm kelimesi Latince’de ‘dönmek, etrafını dolaşmak, geri dönmek’ gibibirten çok anlam ifade etmektedir. ‘Tornistan’ kelimesi daha sonra Türkçe’ye girmiş olup ‘Tornus’ kelimesiyle aynı kökene dayanmaktadır. Bilindiği üzere ‘tornistan etmek’ deyimini; ‘geri dönmek, ters yüz etmek, içini dışına çevirmek’ anlamlarını ifade etmektedir (Uluslan, 2009:5).

Turizm kavramının çeşitli tanımlarına bakıldığında; ilk turizm tanımının 1905’te Guyer-Feuler tarafından yapıldığı görülmektedir. Modern anlamda turizm;gün geçtikçe artan hava değişimi ve dinlenme ihtiyaçlarına, doğa ve sanatla beslenen alımlı güzellikleri tanıma isteğine, doğanın insanlara mutluluk verdiği inanılan ve özellikle sanayinin, ticaretin gelişmesi ve ulaşım araçlarının çoğalması sonucu ulusların ve toplulukların karşılıklı birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak sağlayan modern çağa özgün bir olaydır (Boz, 2004:5).

İnsanların sürekli olarak yaşadıkları yerlerden ayrılıp geçici olarak başka yerlere gitmeleri ve gittikleri yerlerde tüketici olarak bulunmaları turizme ilişkin tanım arayışlarının ortaya çıkardığı ortak iki özellik olarak adlandırılmaktadır. Uluslararası Resmi Turist Organizasyonları Birliği'nin (IUOTO) üye ülkeleri 1963 yılında Birleşmiş Milletler çatısı altında benimsediği turizmin tanımı ise; '24 saatten az olmamak, sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir sağlayıcı herhangi bir uğraşta bulunmamak koşulu ile bireyin yolculuk ve /veya konaklamalarından doğan olay ve ilişkilerin tümüdür' (Sarı, 2007:4).

Öte yandan yaygın kabul gören turizm tanımlarından biri ise Uluslararası Turizm Birliği (AIEST) tarafından yapılan turizm tanımıdır. AIEST'e göre turizm; 'amacın kazanç sağlamaya yönelik olmaması ve sürekli yerleşmemek şartıyla yabancıların bir yerden seyahatleri ve orada konaklamaları sonucunda meydana gelen olayların ve ilişkilerin bütünü' şeklindedir (Güçer, 2004:5).

2.1.2. Turizmin Özellikleri

Kendisine özgü birtakım özelliklere sahip olan turizm kavramı yapıldığı her türlü tanımda kolayca anlaşılmaktadır. Söz konusu turizm olayı hem turist hem de turizmin her türlü arzı açısından belirli özellikleri ön plana çıkarmaktadır. Temel amacı, bireylerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayarak ekonomik fayda sağlamak olan turizm endüstrisi, bu amacı gerçekleştirmek için bütün ekonomik aktivitelerde olduğu gibi, talebi karşılayabilecek ürün arzını ön plana çıkarmaktadır. Turizm endüstrisinin ön plana çıkarmaya çalıştığı, alım ve satımın yapılacak olduğu arz ise turizm ürünü olarak adlandırılmaktadır (Güçer, 2004:8-9).

Turizm ürününün temel tanımı; turistin devamlı olarak yaşadığı yerden ayrılıp tekrar aynı yere dönene kadar geçen zaman içerisinde, satın aldığı mal ve hizmetlerin ve yaşadığı deneyimlerin bütünüdür (Hacıoğlu vd.,2008:5).Turistlerin değişen koşullarını karşılamak için turistik ürünü geliştirmek ön şart olarak kabul edilmektedir. Geliştirilen turistik ürün, talep ve endüstrinin uzun vadeli kârlılığını garanti altına almakta ve ideal olarak pazardaki talepleri karşılayarak maliyetin etkin bir şekilde ayarlanmasını, kültürel ve doğal kaynakların nitelikli bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır (Smith, 1994:582).

Bugüne kadar turizme yönelik yapılan tanımlardan yola çıkılarak turizm kavramının belirli bazı ortak özelliklerinin vurgulandığı dikkat çekmektedir. Turizmin temel özellikleri ise aşağıdaki gibi belirtilebilir (İçöz vd., 2007:2-3):

- Turizm hareket ve seyahat olayıdır. Seyahat edilen yer devamlı ikâmet edilen yer olmayıp, sürekli yaşama amacı taşımamaktadır,
- İki temel unsurdan oluşan turizm kavramı statik unsur ve dinamik unsur olarak değerlendirilmektedir. Statik unsur;konaklama ve yardımcı unsurlardan oluşurken dinamik unsur ise;seyahat etmeyi ve ulaşım araçlarını kapsamaktadır. Seyahat, turizm olayının gerçekleşmesi için temel koşuldur,
- Turizm bir yandan toplumsal etkileşim oluşturmakta, diğer yandan bu etkileşim sonucu elde edilen gelirlerle ülke ekonomisine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu yönüyle turizm, toplumsal ve ekonomik yönleri olan bir olgudur,
- Turizm oluşturduğu etkilerle 'sektör' olarak değerlendirilmektedir.

2.1.3. Turizmin Etkileri

En önemli hizmet sektörlerinden biri olan turizm; ekonomik, sosyal, kültürel, teknik, hukuksal ve politik fonksiyonlarıyla uluslararası alanda en öncelikli ve en büyük olaylardan biri olma özelliği taşımaktadır. Turizm döviz ve istihdamı artırma özelliği ile ekonomik, insanların eğlence, dinlenme ihtiyacını karşılayan ve farklı kültürleri birleştirme özelliği ile sosyo-kültürel, meydana getirdiği kaynak kullanımı talepleri ile de çevreyi etkileyen bir faaliyettir. Çoğu gelişmekte olan ülkeler tarafından turizm, döviz kazandırma potansiyeli yüksek bir sektör olarak düşünülse de, turizmin gelişmesinin bu ülkelere birçok sosyal, ekonomik ve çevresel maliyetleri bulunmaktadır (Boz, 2004:23-24).

Kalkınma ile turizm sektörünün gelişmesi arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Turizm sektörü, kaynakların etkin kullanılması, bölgeler arasındaki dengesizlikleri gidermek ve bölgesel kalkınmayı sağlamak için önemli bir yere sahiptir. Başarılı bir kalkınmanın sağlanabilmesi için turizmin kontrollü, yavaş, disiplinli, planlı, yerel topluma saygılı bir şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Tersine bir gelişmenin söz konusu olması durumu ise turizmi ve turizmin geliştiği destinasyonları olumsuz etkileyebilecektir (Çelikkanat, 2015:14).

2.1.3.1. Turizmin Ekonomik Etkileri

Son zamanlarda turizm sektörü birçok ülkede ekonomik büyümenin en önemli güçlerinden biri haline gelmiştir. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde

turizm, çeşitli kanallar vasıtasıyla ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır. Turizm bu ülkelere döviz kazancı dahil, uluslararası yatırım çekme, vergi gelirlerini arttırma ve ek istihdam olanakları oluşturmaktadır. Bu nedenle çok sayıda araştırmada turizmin gelişiminin doğrudan ve dolaylı ekonomik faydalar üzerindeki etkisivurgulanmaktadır.Turizmin ekonomik etkisi üç alt başlıkta incelenmektedir. Bunlar(Hussein ve Saç, 2008:118-119):

- Ülkelerin ekonomik ilişkileri bakımından; ödemeler dengesine etkisi,
- İşgücü hacmi bakımından; istihdama etkisi,
- Sektörün değişik iş kollarından sağlanan gelir bakımından; gelir etkisidir.

Bu etkilerden ilki ödemeler dengesine etkisidir. Ödeme dengesizliği son zamanlarda Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan bir tanesidir (Akat, 2000:57). Uluslararası alanda turist gönderen ülkede döviz talebini, turist kabul eden ülkelerde de döviz arttırıcı bir rol oynayan turizm, ülkelerin dış ödemeler dengesini etkilemektedir. Bu nedenle turizm gelirleri hem ödemeler dengesinde açığı olan hem de döviz sıkıntısı çeken ülkelerde oldukça önemli bir döviz kaynağıdır (Kar vd., 2004:89).

Turizmin ekonomik etkilerinden ikincisini istihdam etkisi oluşturur. Emek yoğun bir özelliğe sahip olan turizm sektörü, turistik tüketim sonucu doğrudan ve dolaylı istihdam olanakları sağlamaktadır. Sonuç olarak ülkede toplam istihdam hacmi, turizmin meydana getirdiği genel istihdam hacminden etkilenmektedir. Turizm sayesinde arttırılan 3 istihdam türü vardır. Bunlar (Kozak vd., 2001:83-84):

- **Doğrudan istihdam;** turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerdeki turistik harcamalar nedeniyle gerçekleşen arz içinde yer alan istihdam türü olarak adlandırılmaktadır,
- **Dolaylı istihdam;** turistik harcamalar sonucu gerçekleşmeyen; ancak turizmle ilgili olduğundan turistik arz içinde yer alan ve diğer sektörde oluşan istihdam türü olarak adlandırılmaktadır,
- **Ek istihdam;** bölge halkının tesislerden elde ettikleri gelirleri yeniden harcamaları sonucu elde edilen istihdam türü olarak adlandırılmaktadır.

Turizmin gelişmesiyle destinasyonlar da hem doğrudan hem de dolaylı istihdam artışı söz konusu olmaktadır.

Turizmin ekonomik etkilerinden üçüncüsünü gelir etkisi oluşturmaktadır. Gelir transferleri, bireylerin genellikle yaşadıkları yerlerde kazandıkları gelirin, başka yerlerde harcamaları durumundan ortaya çıkmakta ve her yıl sonunda büyük miktarlarda transferlerin gerçekleşmesi turizm olayı nedeniyle meydana gelmektedir. Turizmin en önemli ekonomik etkenlerinden biri, turistin normal yaşamını sürdürdüğü yerde alıştığından daha fazla harcama eğilimi içinde olması sonucunda ortaya çıkan satın alma gücüdür (Akat, 2000:47).

Turizm endüstrisinin oluşturduğu gelir miktarını ölçebilmek için, turizmin faaliyet alanlarında toplam üretimde bulunan ve turizme aktarılan payın bilinmesi gerekmektedir. Gelir elde etme süreci, diğer endüstrilerin turizm endüstrisine aktarılan mal ve hizmetleri belirli bir fiyat düzeyinde üretip, aynı zamanda bu mal ve hizmet üretimini tamamlayabilmek ve diğer endüstrilerden girdi elde etmek için harcama yapması sonucu oluşmaktadır. Örnek olarak; bir otel işletmesinin, yiyecek-içecek hammadde gereksinimini iç piyasadan karşıladığı varsayıldığında, toptancı ve imalatçıların da bu ürünleri çiftçilerden satın alması gerekecek ve böylece turizm endüstrisinde meydana gelen bir birikimlik gelirin bir bölümü tarım kesimine kadar uzanmış olacaktır. Anlaşılacağı üzere, turizmden belli dönemlerde elde edilen gelir miktarındaki artış, ülkeye veya bölgeye giren ilk gelir miktarını aşarak milli gelirin genel düzeyini yükseltmektedir. Turizm gelirinin etkisi üç şekilde ele alınmaktadır. Bunlar (Kozak vd., 2001:80-81):

- Turistler tarafından yapılan doğrudan harcama sonucu elde edilen gelir,
- Birinci aşamaya bağlı olarak işletmeler arası yapılan harcamalar sonucu elde edilen gelir,
- Turizmden elde edilen gelirin, turizmden kazanç sağlayan kişiler tarafından harcanması sonucu elde edilen gelir.

Sonuç olarak turizm ziyaret edilen bölgeye önemli oranda gelir getiren bir sektör konumundadır.

2.1.3.2. Turizmin Doğal Çevre Üzerindeki Etkileri

Turizmin büyük bir endüstri olarak ortaya çıkışı, ekonomik faaliyetlerde en dikkat çekici değişimlerden biridir. Turizm, dünyada petrol ve otomobillerden sonra üçüncü büyük ve en hızlı büyüyen faaliyetlerden biri haline gelmiştir (Yıldız, 2011:54). Turizm gelirleri gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerine gelir, istihdam ve

ödeme dengesine etkileri bakımından önemli katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle birçok gelişmekte olan ülke, turizmi istihdamı artırma, ekonomilerini çeşitlendirme ve yabancı para elde etme aktif olarak kullanmaya başlamıştır (Sinclair, 1998:1). Ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olmak üzere turizmin üç önemli etkisi arasında ekonomik etki politika üretmede baskın rol oynamaktadır. Turizmin gelişmesine eşlik eden ekonomik faaliyetler üzerine odaklanıldığında, turizmin olumsuz sosyo-kültürel ve çevresel etkileri nispeten göz ardı edilmektedir (Erdogan ve Tosun, 2009:407).

Ekonomik faydalar temel alınarak turizmin gelişimi, birçok sosyal ve ekonomik sorunlar için her derde deva olarak görülmektedir. Bu durum, pek çok ülkede turizm altyapısının ayırım gözetmeyen ve plansız bir biçimde büyümesine yol açmakta ve sosyal ve çevresel bozulma biçimindeki olumsuz etkileri ortaya çıkarmaktadır (Furqan vd., 2010:64-65).

Fiziksel çevre, belirli bir yöreye ya da ülkeye yönelik turizm talebinin oluşması ve bu talebin sürdürülmesi için önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, gidilecek yerin seçiminde ve kalış süresinin belirlenmesinde fiziksel çevre önemli bir belirleyicidir. Turizm ve fiziksel çevre ikilisi ayrılmaz bir ilişki içerisindedir. Turizm bütünüyle fiziksel çevrede meydana gelmekte ve fiziksel çevrenin çekim öğeleri turizm talebini oluşturmaktadır. Turizm faaliyetleri fiziksel çevre üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler sergilemektedir. Bu etkiler, doğal ve tarihi çevrenin tahribatı gibi olumsuz etkilerin yanı sıra, onların kazanılmasına yönelik ciddi önlemler alınması sonucunda olumlu yönde de etki sağlamaktadır (Güneş, 2014:30-31).

Turizm iyi planlandığında ve kontrol altına alındığında çeşitli şekillerde çevrenin sürekliliği sağlanabilir ve iyileştirilebilir. Turizmin fiziksel çevreye olumlu etkileri başlıca dört alanda ele alınabilmektedir. Bunlar (Avcıkurt, 2003:33-34):

- Doğal alanların korunması,
- Arkeolojik, tarihi mekânların ve mimari tarzın korunması,
- Çevre bilincinin ve kalitesinin artması,
- Altyapının iyileştirilmesi.

Bir yandan fiziksel çevre turizm ürününün üretimi için gereken kritik kaynaklardan biriyken diğer yandan da turistik faaliyetler bilinçli veya bilinçsiz olarak fiziksel çevre üzerinde negatif etkiler oluşturmaktadır. Turizmin fiziksel çevreye olumsuz etkileri başlıca dört alanda ele alınmaktadır. Bunlar (Andarabi, 2012:52-53):

- Hava kirliliği,
- Deniz kirliliği,
- Doğal ve mimari kirliliği,
- Gürültü kirliliğidir.

Bu durum turizm sektörünün doğal çevre üzerinde olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkilerde sahip olduğunu göstermektedir. Yalnızca ekonomik bir olay olmayan turizm, uluslararası bir hareket olup ekolojik, siyasi, sosyal ve kültürel yönleri ile toplum ve sosyal yapı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, turizmin etkileri sadece gelir getirici ve döviz kazandırıcı olarak düşünülmemeli, aynı zamanda sosyal ve kültürel yansımalarında irdelenmesi büyük önem arz etmektedir (Avcıkurt, 2003:40).

Sosyal çevrenin etkisi turizm sektörü üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal yapının benimsemeyeceği, tolerans tanımayacağı olaylar, işletmelerin ve yöre turizminin gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Sosyal yapı kavramı içerisinde doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen insan grupları, demografik ve kültürel özellikleri, gelenek ve görenekleri, yaşam biçimleri, folklorları, diğer yargıları vb. konuları yer almaktadır (Civelek, 2014:333).

2.1.3.3. Turizmin Sosyo-Kültürel Yapı Üzerindeki Etkileri

Turizm endüstrisi yerel halkın misafirperverliğine bağımlı bir sektördür. Mutlu bir ev sahibi, sonradan olumlu bir söz söyleyen hedefin, olumlu bir görüntüsünü oluşturmakta önemlidir. Ev sahibinin tutumu, ziyaretçi memnuniyeti ve tekrar ziyaretleri etkilemektedir. Bu nedenle, ev sahibi topluluğun turizmin gelişimi konusundaki algılamaları bir turizm destinasyonunun gelecek başarısında hayati bir rol oynamaktadır (Farahani ve Musa, 2012:802).

Turizm sosyo-kültürel yapı üzerinde gerek olumlu, gerekse olumsuz çok sayıda etkiyi ortaya çıkarmaktadır. Bölgede hoşgörü ve anlayış ortamının gelişmesi, kadın hakları konusundaki gelişmeler, boş zamanı iyi değerlendirme alışkanlığının gelişmesi, kültürel değerleri korumak adına yeni toplumsal kuramların oluşturulması, toplumsal refah ve istikrarın teşvik edilmesi ve kültürün korunması yönündeki girişimler turizmin olumlu etkileri olarak ifade edilebilir (Roney, 2011:111-112).

Öte yandan yabancılara yönelik düşmanlık duygularının oluşması, dildeki yabancı sözcük sayısının artması, suç oranındaki artışlar, ahlaki değerlerin yok olması, kültürün metalaşması ve gösteriş etkisi olarak turistlerin yaşam biçiminin

taklit edilmesi turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri olarak belirtilebilir(Özel, 2014:58).

2.1.4. Dünya' da Turizmin Tarihsel Gelişimi

Turizm; antropolojik, ekonomik ve toplumsal bir gerçek olarak çok eski bir tarihe dayanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, insanlar tarihin ilkçağından beri seyahat etmektedir. Bütün yeniliklerin temelinde varolduğu gibi, turizmin temelinde de insanın sahip olduğu 'merak' duygusu yer almaktadır. Tüm tarih boyunca insanlar, yaşadıkları yer dışında nerelerin olduğunu merak etmiş ve bilinmeyene doğru ilerleyip bu merak duygusunu tatmin etmek için uğraşmışlardır. Buradan yola çıkarak turizmin tarihsel gelişiminden söz ederken insanlık tarihinde yer alan medeniyetlerden şimdiye kadar oldukça fazla bir zaman diliminin ele alınması gerekmektedir (İçöz vd., 2007:21).

Turizmin tarihsel geçmişi yazıyı ve tekerleği bulan Sümerlere kadar dayanmaktadır. Hatta ticareti ilk başlatanların Sümerler, bugünkü, anlamda ilk gezginlerin ise Fenikeliler olduğu söylenmektedir. Öte yandan Eski Mısır, M.Ö. 4000 yıllarında gezginlerin en çok ziyaret ettikleri yerlerin başında gelmekteydi. Gezginlerin Mısır'a gelme amaçları piramitleri ve diğer tarihi eserleri görmektir. Yapılan bu ziyaretler nedeniyle Mısır'daki konaklama tesisleri iyi bir düzeye ulaşmıştı. Fakat daha sonralarda Roma ve Yunanlılar döneminde gelişen konaklama, yeme-içme, yolların kötü şartlarda olması gibi sorunlar seyahatleri zorlaştırmaktaydı. Tarihin akışı içerisinde insanlar farklı nedenlerden dolayı sürekli yaşadıkları bölgelerden başka yerlere seyahat etmişlerdir. Bu seyahatlerdeki genel amaçlar ise ticari ve dinsel özellik taşıırken, bazı durumlarda da sağlık amaçlı olmuştur (Balaban, 2008:25). Eski çağlarda ulusların ticaret amacıyla ülkeleri veya komşu bölgeleri ziyaret etmesi de bir turizm hareketi olarak kabul edilmektedir. Bu dönemlerde karayollarının düzenli ve çok sayıda olmaması, deniz yoluyla yolculukların yapılmasına neden olmuştur. Eski Yunanlılarda yapılan olimpiyatlar, seyahat fırsatını oluşturmuşve bu olimpiyatlara gidenlerin kasabalarda konaklayarak turizm öncülüğü yapmalarına neden olmuştur. M.S. 395 yılından İstanbul'un fethine kadar olan dönemde ise, zevk, eğlence ve sağlık turizminin yerini büyük yayılma gösteren Hristiyanlık ve Müslümalığa bağlı olarak dini amaçlı seyahatler almıştır (Acuner, 2006:15). Ayrıca, otomobil sanayisinin hızla gelişmesi, buharlı gemi ve lokomotiflerin icadı turizmin çok hızlı bir şekilde gelişmesine neden olmuştur. Bu

dönemde Thomas Cook, 1841 yılında at yarışı izlemek için 1 şilinge trenle Letter-Loughborough arasında tur düzenleyerek 850 kişiyi taşıyıp ilk organize turistik geziyi gerçekleştirmiştir. Modern turizmin başlangıcı ise 1. Dünya Savaşı'nın hemen ardından 1918-1920 yılları arası olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, otel, motel, ulaşım araçları ve yolları, plajlar, eğlence ve spor alanları, konaklama tesisleri ve tüm alt yapısıyla turizm büyük bir sektör haline gelmiştir. Günümüzde ise, turizm aktivitelerine katılan insan sayısının artmasına teknolojik ilerlemeler, yaşam standartlarında ortaya çıkan iyileşmeler, küreselleşmeyle birlikte oluşan seyahat serbestliği gibi gelişmeler neden olmuştur (Yıldız, 2011:56-57). Bununla birlikte Dünya Turizm Örgütü verilerine göre 2030 yılında 1,8 milyar insanın uluslararası seyahatlere katılarak bu seyahatlerden önemli düzeyde gelir elde edileceği planlanmaktadır (www.turizmhaberleri.com).

2.1.5. Türkiye'de Turizmin Tarihsel Gelişimi

Uluslararası kültürel ve toplumsal iletişimi sağlayıcı ve birleştirici etkisi ile dünya barışının korunması, ulusal ekonomiye katkıda bulunması, döviz girdisini arttırması ve istihdam oluşturma özellikleri ile turizm sektörü ekonomide büyük bir yere sahiptir. Şimdiki dış ticaret açığına, enflasyona ve işsizliğe çözüm bulmaya çalışan devletimizde önemle üzerinde durduğu konu, Türk ekonomisinin vazgeçilmez temel taşlarından biri olan turizmdir (Bahar, 2006: 140).

Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını birbirine bağlayarak bir köprü görevi gören Türkiye, coğrafi konum itibari ile önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, tarihinin ilk devirlerinden günümüze kadar kıtalar arasında ilişkiler büyük ölçüde Anadolu toprakları üzerinden gerçekleşmiştir. Anadolu toprakları, göçler, savaşlar, istilalar, ticaret yolları ve haberleşme amacıyla sürekli kullanılmış ve birçok uygarlığın beşiği haline gelmiştir. Anadolu kültürünün temelini tüm bu uygarlıkların birleşimi oluşturmuştur. Türkiye hem zengin tarihi ve kültür mirası hem de doğal değerler açısından büyük bir çeşitlilik ve güzellik göstermektedir. Bu doğal ve kültürel zenginliğin, misafirperverliği ile birleşmesi sonucu Türkiye, turizm için çok çekici bir ülke konumuna gelmiştir (Bahar, 2000:49).

Tarihin çok eski çağlarından beri Türkler, hep bir hareketlilik göstermiş, yeni yurtlar edinme, yurt edindikleri bu yerlerde devlet kurma çabaları göstermişlerdir. Bu sayede diğer toplumları tanıma, onlarla iletişim kurup etkileşim içinde olma şansını yakalamışlardır. Türkler Anadolu'yu yurt edinmeleri ve burada

devlet kurma çabalarıyla birlikte günümüzde ‘motel’ olarak nitelendirilen konaklama işletmelerinin dünyada ilk örneğini kervansaraylarla göstermişlerdir.Selçuklular döneminde anıtsal mimari anlayışı ile inşa edilen kervansarayların ilk örneklerine rastlanmaktadır. Anadolu, Selçuklu kervansaraylarının en büyüğü olarak Konya-Aksaray yolu üzerindeki ‘Sultanhanı Kervansarayı’, Kuşadası’ndaki ‘Öküz Mehmet Paşa’, Edirne’deki ‘Rüstem Paşa’ kervansarayları örnek olarak gösterilmektedir (Bozyer, 2001:33-34).

Osmanlı İmparatorluğu dönemine bakıldığında ise, 1800’lü yılların başlarında turizm alanında bugünkü anlayışa benzer bir çalışma ya da turizm faaliyeti amaçlı açılan resmi veya özel bir kuruluş olmamakla birlikte, bu dönemde gerçekleştirilen bazı faaliyetler turizm alanında atılan ilk adımlar olarak kabul edilmektedir. Turizmin tarihçesinde, 1846 yılında Aya İrini Kilisesi’nin askeri müzeye dönüştürülmesi ve 1863 yılında Serg-i Umum-i Osmani adı ile ulusal bir fuarın açılması turizm alanındaki ilk ciddi faaliyetler olarak bilinmektedir. Sözü geçen bu mekânların açılması, turistik alandaki gezilerin başlangıcına, bu mekânları görmek üzere ülke içinden ve dışından çok sayıda ziyaretçinin gelmesine yol açmıştır. Turizmin gelişmesine katkı sağlayan düzenlemelerden bir diğeri de 1890 yılında ‘Seyyahine Tercümanlık Edenler Hakkında Tatbik Edilecek 190 sayılı Nizamname’nin çıkarılması olarak kabul edilmektedir (İstanbul Ticaret Odası, 2007:39-40).

Yeni bir topluma dönüşümün ilk adımlarını atan Türkiye, 1923 yılı ile birlikte tepeden tırnağa her kurumuyla yeniden yapılanmaya başlamıştır. Cumhuriyet diğer alanlarda getirdiği yeniliklerle birlikte turizm alanında da bir dizi atılımın başlangıcı olmuştur. Planlı dönem öncesi olarak anılan dönemde (1923-1962), beş kadar kurumun turizm alanında faaliyet gösterdiğinden söz edilebilir. Bu kurumlardan ilki Raşit Saffet Atabinen ve bir grup aydın tarafından kurulan ‘Seyyahın Cemiyeti’dir. Açılan bu kurumun çalışmaları sonucu Türkiye’nin ilk turizm afişleri, karayolu haritaları basılmış olup, ilk tercüman rehberlik sınavları yapılmıştır (Yıldız, 2011:57-58).

Bu dönemlerle ilgili bir analiz yapıldığında, Türkiye’de 1950’li yıllara kadar turizm alanında ciddi adımların atılmadığı söylenebilir. Bununla birlikte 1923-1950 yılları arasında, dünyanın siyasal konjoktürünün inişli-çıkışlı olması, sürekli savaş içinde bir yaşam sürülmesi ile birlikte turizm faaliyetlerinin dünya genelinde sönük geçmesi, diğer yandan da yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin içte ve dışta

çözmesi gereken ekonomik, siyasal ve toplumsal sorunlarının bulunması Türkiye’de yeteri kadar turizmle ilgili çalışma yapılmamasına neden olarak gösterilmektedir (Kozak, 2012:126-128).

Turizm sektörüne 1960 yılına kadar gereken ilgiyi göstermemiş olan devlet, 1960 yılından sonra düzenlenen ve uygulanmaya başlanan gelişme politikası niteliğindeki beş yıllık kalkınma planlarında, turizmin geliştirilmesi için gerekli önlemlere yer vermiştir. 1963 yılından bu yana Türkiye, planlı karma ekonomi politikası ilkelerini uygulamaktadır. ‘Gelişme ve Kalkınma Politikası’ niteliğinde olan bu ekonomik politikanın ayrıntıları ‘Beş Yıllık Kalkınma Planları’nda ve ‘Yıllık Programlar’da yer almaktadır. Kalkınma planları mevcut durumun analizi, araştırılması, kalkınma hedefi ve stratejileri, bu hedeflere ulaşılması için gerekli tüm ilke ve araçları içerisinde barındırmaktadır (İnan, 2009:100). Geliştirilen beş yıllık kalkınma planları incelendiğindeturizm sektörünü kapsayan hususlar şu şekilde özetlenebilir. Bunlar (Çetinkaya, 2000:106):

- Turizm sektöründen elde edilen döviz miktarını arttırmak ve ödemeler bilançosu açığını kapatmak,
- Ülkeye gelen turist sayısı ortalamasını yükseltmek,
- Turistlerin kalış süresini uzatmak,
- Turistlerin harcama miktarlarını arttırmak,
- Turizm bölgelerini belirleyip, altyapı ve fiziki planlama faaliyetlerini hızlandırmak,
- İç turizm faaliyetlerini geliştirmek,
- Konaklama ve ulaştırma yatırımlarını teşvik etmek,
- Tanıtım faaliyetlerini geliştirmek,
- Fiyat politikası belirlemek,
- Kamunun altyapı, özel sektörün de üstyapı gerçekleştirmesini sağlamak,
- Teşvik ve kredi politikasını yönlendirmek,
- Turizm eğitim politikası belirlemek.

Türk turizmi açısından asıl gelişme 1980’li yılların başında yaşanmıştır. 24 Ocak 1980 Kararları ile devülasyon yapılması, yabancı sermayenin teşviki, döviz alış ve satışının serbestleşmesi, yurt dışına çıkışların serbest bırakılması, yolcuların beraberinde götürebilecekleri döviz miktarının artması ve Turizm Teşvik Kanunu’nun çıkarılması kararları en önemli gelişmelerdir. Turizm Teşvik Kanunu ile

turizm sektörüne kredi ve yatırım kolaylıkları, vergi-resim harç istisnaları, personel çalıştırılması ile ilgili kolaylıklar,KDV erteleme, çeşitli hizmetlerin öncelikli tahsisi, bina inşaat istisnası ve tarife indirimleri gibi teşvikler getirilmiştir. Türkiye 1980'lerin sonunda ekonomik, sosyal ve teknolojik bakımdan yeterli altyapıya sahip olmamasına rağmen, gözde bir destinasyon olmuştur (Gülbahar, 2009:154).

Turizm sektörü 1980'li yıllardan itibaren tam anlamıyla bir ivme kazanmış ve son 10 yılda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Son yıllara kadar tek amacı arz kapasitesini geliştirmek olan turizm politikaları yerini giderek turizmin çeşitlendirilmesi, tanıtım ve pazarlama, hizmet kalitesini artırma gibi konular üzerine odaklanmaya başlamıştır. Beş yıllık kalkınma planlarında bu gelişmeleri görmek mümkündür. Son yıllarda turizm sektörü ile ilgili önerilen politikaların üç temel amaç çerçevesinde olduğu görülmektedir. Bunlar(Kozak vd., 2001:119-120):

- Döviz gelirlerinin en az maliyetle artırılması ve turizm kaynaklarının ülke ekonomisine olumlu katkılar sağlaması,
- Doğal ve tarihi kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak ve bu kaynakların geriye dönülmez bir biçimde yıpratılıp yok edilmesini önlemek,
- Turizm olanaklarını geliştirerek, toplumun çalışan kitlelerinin sağlıklı dinlenme gereksinimini gidermektedir.

2.2. ALTERNATİF TURİZM KAVRAMININ TANIMI VE İÇERİĞİ

Araştırmanın bu bölümünde 'alternatif turizm kavramının tanımı, ortaya çıkış nedenleri, alternatif turizmin önemi ve alternatif turizmin özellikleri' incelenmiştir. Öte yandan 'alternatif turizmin çeşitleri' başlığı adı altında; özel ilgi turizmi, av turizmi, sağlık turizmi, spor turizmi, gastronomi(yemek) turizmi, mağara turizmi, kongre turizmi, inanç turizmi, kış turizmi ve kültür turizmine yönelik bilgiler bu bölümde incelenmekle birlikte kültür turizminin tanımı ve kapsamı, kültür turizminin destinasyonlar açısından önemi, Dünya'da ve Türkiye'de kültür turizmi başlıkları da bu bölümde incelenen diğer kavramlar olmuştur.

2.2.1. Alternatif Turizm Kavramının Tanımı

Günümüzde turizm, dünyanın en önemli endüstrilerinden birini temsil etmektedir (Trunfio vd., 2006:426). Yirminci yüzyıl boyunca gelişme gösteren turizm günümüze gelindiğinde artık tek başına tüm turistik talepleri karşılayamaz

hale gelmiştir. Bu bağlamda, turistik taleplerin gösterdiği değişimler ve yoğun talep farklılıkları yeni turistik alternatiflere ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Bireylerin yaşam standartlarının, gelirlerinin ve sosyal haklarının gelişmesi; kentleşmenin, iş hayatının getirmiş olduğu sıkıntı ve stres gibi faktörler nedeniyle günümüzde insanlar yaz dönemlerinde deniz, kum, güneş gibi unsurları kapsayan turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek yerine değişik tercihlerde bulunmaya başlamışlardır. Tüm bu talepsel özelliklerise alternatif turizm kavramının gelişimine olanak sağlamıştır (Bako, 2016:10).

Alternatif turizm terimi; eğitim turları, gönüllü seyahat, çiftlik konaklamaları ve eko-turizm gibi deneyimlerin yer aldığı küçük ölçekli ve yerel olarak sahip olunan ve kontrol edilen operasyonlar ile karakterize olan turizmi tanımlamak için kullanılmaktadır (Prince ve Loanides, 2017:348). Hill (2017)'e göre; alternatif turizm, ev sahibi ve konunun sosyal değerleri ile uyumlu ve ev sahibi topluluğun ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirliğine duyarlı olduğu, etik düşünülmüş bir turizm biçimini ifade etmektedir. Alternatif turizm; sosyal ve ekolojik uyumun sağlanması, yerel ve yabancı girişimcilerin işbirliğine ve gelişmesine katkıda bulunması ile yerli malzeme kullanılmasına öncelik verilmesi amaçları güden bir turizm çeşitidir (Sarı, 2007:85). Diğer bir tanıma göre alternatif turizm; doğal, sosyal ve toplumsal değerlerle tutarlı, hem barınanların hem de konukların olumlu ve değerli etkileşiminden yararlanmalarına ve bunu paylaşımlarına izin veren "turizm biçimleri" olarak tanımlanmaktadır (Sindiga, 1999:110).

2.2.2. Alternatif Turizm Kavramının Ortaya Çıkış Nedenleri

Sürdürülebilir kalkınmanın turizm ile bağlanması, küresel olarak alternatif turizm biçimlerinin benimsenmesine yol açmaktadır. Yeni, özel, alternatif turizm formlarının geliştirilmesi, turizm kalkınma modelinin yeniden konumlandırılmasına yol açmaktadır (Lantitsou, 201:370). Son zamanlarda turizmin hızla gelişmesi ve kıyı turizmine olan talebin artmasıyla turistik bölgelerde çevresel, sosyal ve kültürel yönden birçok olumsuz etki ortaya çıkmaya başlamıştır (Arslaner ve Erol, 2017:422). Dolayısıyla hem artan gereksinimleri karşılamak hem de turizm olaylarını sürekli kılabilmek için bir çözüm yolu olarak düşünülen alternatif turizm; doğal kaynakların korunmasını, bu yönde küçük çaplı bir turistik yapılaşmanın sağlanmasını ve turizmin arz talep yönünden kaliteli bir hale getirilerek ekonomik katkının

sağlanmasını amaç edinerek son yıllarda dünyanın birçok ülkesinde popüler bir kavram haline gelmiştir (Marangoz ve Karadağ, 2017:31).

Turizm denildiğinde akla ilk ‘deniz-kum-güneş’e yönelik turizm faaliyetleri gelmektedir. Zaten, turistik yatırımların büyük bir kısmı da deniz turizmine yönelik olarak gerçekleşmektedir. Fakat gün geçtikçe denizlerin kirlenmesi, dünya turizm talebinin yeni ve başka turizm çeşitlerine doğru kaymasına neden olmaktadır. Turizm talebinin değişme nedenlerinden bir diğeri de, yerli ve yabancı turistlerin ziyaret ettikleri yerlerde, yöre insanlarının günlük yaşam biçimleri, onlarla beraber günlük yaşantının içinde bulunmak istemeleri, onların doğal, kültürel ve folklorik değerlerini birlikte paylaşmaları doğrultusunda günümüzün turizm anlayışı farklılık göstermektedir (Çetinkaya, 1998:61-62). Tüm bu nedenler göz önüne alındığında alternatif turizm kavramının ortaya çıkış nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir. Bunlar (Boz, 2004:86):

- Turist talebindeki farklılıklar,
- Ülkelerde ve bölgelerde yılın belirli zamanlarındaki yoğunluğu azaltmak, turizmi tüm yıla ve ülke sathına yaymak,
- Daha fazla turist kabul ederek ülke turizm gelirlerini arttırmak ve ödemeler dengesine olumlu katkılar sağlamak,
- Alternatif turizm türleriyle ülke genelinde bölgesel mevcut turistik arz potansiyeline göre bölgeye yönelik talep oluşturarak, bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmak,
- Ülkede veya bölgede yeni turizm alanları oluşturmak, bazı alanların koruma altına alınması ve mevcut turizm arzını verimli şekilde kullanma arzusu,
- Emek yoğun olan turizm sektörünün yıl boyunca faaliyet göstermesi ile istihdamı kesintiye uğratmamak ve ek istihdam olanakları sağlamak,
- Turizmin genel ekonomiye yapacağı olumlu etkilerin artırılması,
- Ülke veya bölgelerde alternatif turizm türleri ile yeni turizm yatırımlarını teşvik etmek.

2.2.3. Alternatif Turizmin Önemi ve Özellikleri

Turizm ekonomik, çevresel, kültürel ve sosyal etkileri nedeniyle incelenmektedir (McGehee, 2002:124). Dolayısıyla, yükselen refah düzeyi ve artan

rekabet ile müşteri profili ve tercihindeki değişiklikler dünyanın en hızlı büyüyen sektörlerinden biri olan turizm sektörünü de etkilemektedir. Amacı turizmi tüm yıla yaymak ve ekonomik gelir düzeyini arttırmak olan alternatif turizm, kitle turizmine kıyasla gelir düzeyi daha yüksek olan kişiler tarafından tercih edilmektedir. Bu durum alternatif turizme katılanların gelirlerinin orta ve üst gelir düzeyine sahip olan kişilerin oluşturduğunu göstermektedir (Doğancılı, 2017:9).

Ülkeler için önemli bir gelir sağlayan turizm sektörü yoğun rekabet ortamı oluşturmaktadır. Aynı zamanda ülkelerin bu rekabet içerisinde başarılı olabilmek için sahip oldukları kaynaklara göre turist ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde ürün oluşturma eğiliminde oldukları görülmektedir. Böylelikle ülkeye turist çekmek için birden fazla seçenek ortaya çıkmakta ve deniz, kum, güneş yerini alternatif turizme bırakmaktadır (Güzel, 2010:87-88). Turizm pazarından mümkün olduğunca en fazla payı almak isteyen ülkeler, sahip oldukları turizm kaynakları çerçevesinde alternatif turizm faaliyetlerini geliştirerek farklı istekleri olan turistlerin dikkatini kendilerine çekebilmektedir. Her gelen turistten daha fazla gelir elde edilerek ekonominin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlanabileceği düşünüldüğünde, alternatif turizmin önemi bir kez daha gün yüzüne çıkmış olacaktır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002:10).

Alternatif turizm giderek artan düzeyde akademik bir ilgi görmektedir (Isaac, 2010:23). İnsanların dinlenme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik özlemleri sonucu ortaya çıkan ve bünyesinde doğal değerleri barındıran alanlarda gerçekleştirdikleri turizm formu olan alternatif turizm, çevre, yerel halk ve turistler ile olan ilişkileri kuvvetlendiren bir turizm türüdür. Alternatif turizmin özellikleri sıralanacak olursa (Batman, 2013:24-25):

- Alternatif turizm, çevre ve kültürel mirasa karşı hassastır,
- Turizmin temelini oluşturan kaynakları korur ve iyileştirir,
- Yerel halkın yaşam kalitesi standardını artırır ve ziyaretçilerin dikkatini çekmek için alternatif gelişmeler sağlar,
- Yerel halkın yaşam kalitesinin olumsuz etkilendiği, sosyal ve doğal çevrenin bozulması gibi durumlarda alternatif turizm sahip olduğu ilkeler gereği olumsuz büyüme ve gelişmede kontrol görevi üstlenir,
- Alternatif turizm alanındaki kültürel miras ve çevresel değerler için gerek olan koruma ve iyileştirme çalışmalarına gelir artışı sağlar,

- Alternatif turizm kapsamında yeni iş olanaklarının oluşması sonucu ekonomik kalkınmaya katkı sağlar,
- Hem yerel halk, hem de turistlerin çevre eğitimi almaları sonucu bilinçli nesillerin yetişmesine katkı sağlar.

2.2.4. Alternatif Turizm Çeşitleri

İstikrarsız, döngüsel bir endüstri olan turizm, dünya ekonomisine bağlı olup, yakın gelecekte büyük ölçüde büyümeye devam edecektir. Turizmin büyüme potansiyeli nedeniyle birçok turizm araştırmacısı, dikkatlerini turizmin çeşitli etkilerine yönelterek turizmin yerel ekonomi, çevre ve kültür üzerindeki uzun vadeli etkilerini incelemeye başlamışlardır (Doan, 2000:288).

Sahip olduğu doğal ve tarihi değerler ve sosyo-kültürel özelliklerle bazı alanlar, gün geçtikçe artan turizm ve rekreasyon faaliyetlerine olanak sağlayan ortamları oluşturmaktadır. Tüketim kalıplarının değişmesine neden olan, küreselleşme ve değişen sosyal, ekonomik ve teknolojik koşullar turizm talebini de büyük ölçüde değişikliğe uğratmaktadır. Bu değişiklik sonucunda, kitle turizminden özel ilgi turizmine veya deniz, kum, güneş faaliyeti gösteren turizm merkezinden doğal, tarihi ve sosyal arz unsurlarıyla dikkatleri üstüne çeken alternatif turizm bölgelerine doğru yönelme eğilimi olduğu görülmektedir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda ülkemizde hızla gelişen deniz-kum-güneş üçlüsü ile birlikte, son yıllarda alternatif turizm türleri de yaygınlaşmaya başlamıştır (Zengin ve Sancar, 2014:142-143).

Alternatif turizm çeşitleri olarak geliştirilen farklı turizm türlerinin hangileri olması gerektiği konusu ile ilgili bilgiler literatürde ele alınmıştır. Bu sınıflandırmada, özellikle ülkenin çekici yanları ile beraber, dünya konjonktüründeki moda eğilimlerinin de dikkate alındığı görülmektedir (Albayrak, 2011:13). Kültür ve Turizm Bakanlığı'na göre alternatif turizm çeşitleri aşağıda yer almaktadır (www.kultur.gov.tr):

- Özel İlgi Turizmi,
- Av Turizmi,
- Sağlık Turizmi,
- Spor Turizmi,
- Gastronomi (Yemek) Turizmi,
- Mağara Turizmi,
- Kongre Turizmi,

- İnanç Turizmi,
- Kış Turizmi,
- Kültür Turizmi,
- Golf Turizmi,
- Yat Turizmi.

2.2.4.1. Özel İlgi Turizmi

Özel ilgi turizmini tanımlama çalışmalarına ilk olarak sözcükbilimi çerçevesinden bakmakta fayda vardır. TDK'ya göre özel; 'yalnız bir kişiye, bir şeye ait veya ilişkin olan, benzerlerinden ayrılmasını sağlayan bir özelliği olan, bir kişiyi ilgilendiren, hususi nitelik taşıyan şeylerin tümü şeklinde tanımlanmaktadır. Ayırt edici bir niteliği olan, her zaman görülenden, olağandan farklılık taşıyan şeylere özel denir.' (www.tdk.gov.tr).

TDK, ilgi'yi ise 'İki şey arasında bulunan herhangi bir bağlılık, ilişki, alaka veya dikkati öncelikle belirli bir şey üzerinde toplama eğilimi şeklinde tanımlanmaktadır. İlgi, belirli bir olay veya etkinliğe yakınlık duyma, ondan hoşlanma ve ona öncelik tanıma sürecidir.' (www.tdk.gov.tr).

1980'li yıllardan itibaren uluslararası literatürde yerini almaya başlayan özel ilgi turizmi, Türkiye'de hala yeterince üzerinde durulmayan bir konudur. Uzmanlar tarafından sıkça ele alınan özel ilgi turizmi, kitle turizminin alternatifi olarak gösterilmektedir. Özel ilgi turizmi kavramını açıklamak gerekirse, ilgileri belirli alanda yoğunlaşan ve sadece bu ilgilerini tatmin etmek isteyen bireylerin, ilgilerini belirli bir bölgede karşılamak amacıyla yaptıkları seyahat veya seyahat biçimleri olarak tanımlanabilmektedir (Tanrısevdi ve Çavuş, 2003:10).

Dünya Turizm Örgütü'nün tanımına göre özel ilgi turizmi, 'belirli bir özelliğe sahip olan turistik merkezleri ziyaret etmek ve belirli ilgiyi geliştirmek amacı güden bireylerin, tek ya da grup halinde katıldıkları uzmanlaşmış turizm çeşididir'. Bu bakımdan özel ilgi turizmi, deniz-kum-güneş üçlüsü dışında, farklı ve özel olan ilgileri tatmin etme yönünde gelişen eğilimlerdir. Başka bir tanıma göre özel ilgi turizmi; genel ilgilere dayalı, kitle turizmine alternatif bir turizm faaliyeti şeklinde ortaya çıkmaktadır (Akıncı ve Kasalak, 2016:166).

Bu turizm türünde özel ilgi turistinin başka bir destinasyona seyahat etmesi için kendine özgü, ilgi gruplarına dayalı bir motivasyona sahip olduğu bilinmektedir. Özel ilgi turizmi, belirgin ve özel bir nedene bağlı olarak gerçekleşmektedir. Diğer

bir ifadeyle özel ilgi turizmine katılan turist, turizme kendine özgü ve anlamlı bir aktivite motivasyonu ile katılmaktadır (Brotherton ve Himmetoğlu, 1997:12).

Diğer bir tanıma göre özel ilgi turizmi; bireylerin kesin olarak belirlenmiş ilgilerini geliştirmek amacıyla, grup şeklinde veya kişisel olarak yaptıkları turları içeren ve tek bir konu üzerinde yoğunlaşan uzmanlaşmış turizm şeklidir. Bu kapsamda özel ilgi turizminin, aynı düşünceye sahip insanların beraber seyahat edebileceği ortamı sağlayacak şekilde organize edilen turlar olduğu anlaşılmaktadır. Özel ilgi turizminin gelişimine etki eden faktörler şu şekilde sıralanabilir. Bunlar (Uluçecen, 2011:44-47):

- Kitle turizminin oluşturduğu turizm kültürü, alternatif turizmin bir parçası olan özel ilgi turizmine sağlam bir temel hazırlamıştır. Öyle ki; kitle turizminin içinde barındırdığı birçok ulusal veya uluslararası işletmeler, sektörde edindiği tecrübelerle değişik pazar bölümlerine hitap edebilecek hale gelmiştir,
- Yükselen refah düzeyi ile birlikte insanların resmi tatiller, ücretli izinler, hafta sonu tatilleri ve emeklilik gibi insanları seyahate teşvik edici boş zamanlar artmıştır. Bundan dolayı çalışma koşullarının değişmesi ve boş zamanları değerlendirme bilincinin değişmesi, az zamanda daha çok deneyim yaşama isteği ve turizm tüketiminin giderek bireyselleşmesi gibi sebepler boş zaman değerlendirme konusunda artan bir çeşitlilik meydana getirmiştir,
- Ulaşım, iletişim ve çalışma şartlarındaki kolaylıklar; insanların artık daha çok sayıda ve daha kısa tatiller yapmasına imkân sağlamaktadır. Özellikle yoğun tempoda çalışan insanların, kısa süreliğine de olsa şahsi ilgilerine yönelik estetik, otantik ve yenileyici deneyimler aradığı görölmektedir,
- Eğitim seviyelerinin yükselmesi ile birlikte, kitlesel turizmin ekolojik dengeye verdiği zararlar konusunda bilinçlenen insanlar, daha çok bireysel veya küçük gruplar halinde hareket etmeyi benimsemişlerdir. Ayrıca eğitim seviyeleri yükselen insanların ihtiyaçlar hiyerarşisinde en üst tabakada 'kendini gerçekteşirme' gibi ihtiyaçlara odaklanması da özel ilgi turizminin önem kazanmasında önemli rol oynamaktadır.

Özel ilgi turizmi bir yandan kitlesel turizmin pasifliği içinde sıkışan tatilcilerin sahip olduğu genel ilgilerinin tersine daha aktif, çevreye daha duyarlı, daha toplumsal ve daha hoşgörülü motifler içermekte, bir yandan da daha pasif, kendini toplumdandan dışlamış, kopuk ve daha bireysel davranışlar sergileyen farklı ilgileri içeriğinde barındırabilmektedir. Dolayısıyla içerdiği motifler bakımından özel ilgi turizmini farklı bir eğilim olarak değerlendirmek gerekmektedir. Sonuç olarak; özel ilgi turizmini hem kısıtlı ilgiler dışında ortaya çıkan seyahat motivasyonları açısından ayrı bir kavram olarak ele almak, hem de kitle turizminin içinde barındırdığı genel ilgilerden çok farklı özellikler taşıması sebebiyle alternatif turizm hareketleri ile ilişkilendirmek doğru bir yaklaşım olacaktır (Akıncı ve Kasalak, 2016:166).

2.2.4.2. Av Turizmi

Son zamanlarda, turizm sektöründe ürün çeşitlendirme çalışmalarına daha fazla önem verilmesinin nedeni, kitle turizmine katılan insanların tüketim kalıplarında meydana gelen değişim olarak gösterilmektedir. Klasik turizm çeşidi olarak bilinen deniz-kum-güneş üçlemesine karşı alternatif değişik turizm türleri ortaya çıkmaktadır. Bu nedenden dolayı değişen talebi karşılamak ve bu alanlardaki özel ilgiye sahip turistler içindeki en önemli ve en büyük payı alabilme yarışı ile destinasyonlara çeşitli yatırımlar yapılmaktadır. Av turizmi de bu kapsamda turizm sektöründe ortaya çıkan ürün çeşitliliği oluşturma anlamındaki turizm türlerinden birisidir (Ukav, 2012:4).

Av turizmi; avcılarının sürekli yaşadıkları yer dışında bir bölge veya ülkede avlanmak, dinlenmek ve spor yapmak amacı ile gerçekleştirdikleri seyahatlerden meydana gelen ve gidilen ülke ve bölge ekonomisine katkı sağlayan bir alternatif turizm türüdür (Albayrak, 2011:25). Diğer bir tanıma göre av turizmi; kendi ev sahasından başka bir bölge veya ülkede avlanmak ve atış için yapılan etkinliklerdir. Turistik seyahatlerde gezinin başlıca amacı çeşitli nedenlerle olabilmektedir, ancak avlanmak av turizminde genel tecrübenin bir parçası olmaktadır (Gartner ve Kompula, 2013:169).

Av turizmi, av ve yaban hayatı kaynaklarının kontrol altında yerli ve yabancı avcılarının kullanımına sunulmasını, bu kaynakların turistik ve rekreasyonel yönden değerlendirilerek ülke ekonomisine katkıda bulunmasını amaçlayan faaliyetlerdir. Av turizmi kapsamında avlak işletmeleri ve acentalar tarafından av

meraklıları için düzenlenen av programları bulunmaktadır. Doğaya dönüş özlemi içinde bulunan günümüz insanını sıradanlıktan uzaklaştırarak değişik gereksinimleri gideren avcılık, av turizmi içerisinde önemli bir yere sahiptir (Şafak, 2003:135).

Yazılı materyaller incelendiğinde Dünya’da av turizminin başlangıcı, İkinci Dünya Savaşı’ndan önce ve avcılık kooperatifinin resmi kuruluşundan oldukça öncesine dayanmaktadır (Devic vd., 2009:106). Türkiye’de ise av turizminin başlangıcı 1970’li yıllara dayanmaktadır. Yabancı uyruklu avcılar, herhangi bir kısıtlama olmaksızın 1970’li yıllara kadar gelişigüzel avlanmışlardır. 1976-1977 av sezonuna ait Merkez Av Komisyonu (MAK) kararlarına göre, Türkiye’de yabancı uyruklu avcıların bir seyahat aracılığı ile ülkeye girebilmesi ve bir bedel ödemesi kararı alınmıştır. Böylece, 1977 yılında yaban yaşamı potansiyelinden yabancı avcıların döviz karşılığı yararlanmaları, yaban domuzu avı ile başlamıştır. Sonrasında, Antalya Termessos Milli Parkı sınırları içinde korunan yaban keçileri, 1981 yılında av turizmine sunulmuştur. Artvin ve Yusufeli Avlakları’ndaki ayı ve yaban keçisi kaynakları da 1984 yılında av turizmine açılmıştır (Korkmaz, 2001:30).

2.2.4.3. Sağlık Turizmi

Alternatif turizm seçenekleri Dünya’da ve Türkiye’de turizm sektörünün gelişmesiyle gündeme gelmekte, mevsimsel kıyı turizminin yanında on iki aylık zamana yayılan sağlık turizmi önem kazanmaktadır. İnsanların turistik amaçlı seyahat yapma nedenlerinden birisi de şüphesiz sağlıktır. Bir seyahatin amaçları arasında, bazen insanların kaybolan sağlıklarını tekrar kazanması, bazen de sağlığını uzun süre koruyabilmesi gibi nedenler gösterilmektedir (Akdu, 2009:15).

Sağlık, genellikle bir tüketim malı olarak kabul edilmekte ve genel yaşam kalitesinin bir parçası olarak görülmektedir. ‘Hasta ve sağlık’ arasındaki sinerji giderek önem kazanmakta, sağlık turizmi piyasasında bu geniş resim içinde önemli bir rol oynamaktadır (Hofer vd., 2012:60-61). Sağlık turizmi kavramı ise insanların ikamet ettikleri yerlerden sağlık nedenlerinden ötürü başka bir bölgeye veya ülkeye seyahat etmeleri olarak tanımlanmaktadır (Sayili vd., 2007:626). Dünya genelinde sağlık turizmi, antik çağlardan beri uygulanan en eski turizm biçimlerinden ve alternatif turizmin alt tiplerinden biri olarak kabul edilmektedir (Draghic vd., 2016:387).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü’nün öncülüğünü yaptığı Uluslararası Turist Örgütleri Birliği (IUTO)’ne göre sağlık turizmi; sağlık tesislerinin

ülkenin doğal kaynaklarını, özellikle maden suyunu ve iklimini kullanarak gerçekleştirdiği faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeye göre sağlık turizmi; bir turistik tesis veya destinasyonun, düzenli turistik olanaklarına ek olarak sağlık hizmet ve tesislerini teşvik ederek turist çekme girişimi olarak tanımlanmaktadır. Sağlık turizmi pazarının beş bileşeni bulunmaktadır; bunların her biri, sağlıkla ilgili turizmin kategorilerini kendisine ekleyebilen daha spesifik bir pazar segmentini tanımlamaktadır. Bunlar (Hall, 2011:5-6):

- Güneş ve eğlence,
- Sağlıklı faaliyetlerle uğraşmak,
- Farklı bir iklime seyahat,
- Sauna, masaj ve diğer sağlık faaliyetleri için seyahat,
- Tıbbi tedavi.

Doğal güzellikler, kültürel çekiciliği olan bölgeler, yaylalar, eko turizm, kırsal turizm ve yöresel turizm türlerinden bahsedilirken son zamanlarda sağlık turizmi de büyük önem kazanmaya başlamıştır. Ülkemizin özenle üzerinde durması durumunda alternatif turizmin bir çeşidi olan sağlık turizmi ekonomik olarak büyük kazanç sağlayan turizm türlerinden biri haline gelebilir. Çünkü bu turizm türü kapsamında kaplıcalar, şifalı çamurlar, içmeler ve medikal tedavi gibi unsurlar yılın 12 ayı boyunca turistlerin ilgisini çekebilecek faaliyetlerdir. Buna göre sağlık turizmi çeşitlerini üç ana başlık altında şöyle ifade edebiliriz. Bunlar (Adveren, 2011:43-44):

- Termal turizm,
- Güzellik ve zindelik turizmi (SPA, Wellness),
- Medikal turizm veya tedavi amaçlı sağlık turizmi.

Sağlık turizminin geçmişi uzun yıllar öncesine dayanmaktadır. Eski Yunan İmparatorluğu zamanında hastalar termal su tedavileri almak için Akdeniz ülkelerine, 18. yüzyıldan sonra zengin Avrupalılar kaplıca tedavisi almak için Nil'e gitmekte iken, 21. yüzyıla gelindiğinde ise tedavi amaçlı düşük maliyetli ve bekleme süresinin az olduğu yerlere gidilmektedir. Sağlık turizmi alanında en çok tercih edilen ülkeler; Hindistan, Küba, Kostarika, Tayland, Singapur, Kolombiya ve Filipinler'dir. Gelişmiş ülke insanları, hızla gelişen teknoloji sonucu diğer ülkelerdeki alternatif tıp imkânlarına kolayca ulaşabilmekte, kaliteli ve ekonomik sağlık hizmetleri konusunda daha fazla bilgiye sahip olabilmektedir (Çiçek ve Adveren, 2013:26).

Dünya genelinde teknoloji sayesinde bilinçlenen hastalar, sigorta kuruluşlarını ve hükümetleri sağlık turizmi faaliyetleri konusunda yeni arayışlara

itmektedir. Bunun sonucu olarak da her geçen gün, sağlık turizmi pazarı büyümekte ve yatırımcılar tarafından daha fazla ilgi görmektedir. Sağlık turizminin dünyanın birçok geniş bölgesine yayılmasının nedenleri arasında maliyet avantajı, bekleme listeleri, uluslararası seyahatin daha kolay ve ekonomik hale gelmesi, sağlık hizmetlerinde pek çok ülkenin ilerleyen teknoloji ve üst düzey standartlarda sağlık hizmeti vermesi gibi etkenler bulunmaktadır (Aydın, 2012:93).

Türkiye’de Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı sağlık ve turizm ile ilgili planlama ve teşvik çalışmalarını yürütmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizm sektörüne doğrudan hizmet veren konaklama ve seyahat işletmeleri için kuralları koyucu, yön verici ve denetleyici bir kuruluştur. Sağlık kurumlarının faaliyeti, sağlık personelinin yetiştirilmesi ve istihdamı, çeşitli kamu sağlığı hizmetleri veren ünitelerin denetimi gibi işlemleri ise Sağlık Bakanlığı yapmaktadır. Bu iki bakanlık koordineli bir şekilde çalışarak, turist sağlığı ve turistlere yönelik sağlık hizmetlerini kaliteli ve etkin bir şekilde yürütmesi beklenmektedir (Ongun, 2013:61).

Türkiye’de sağlık turizmi dendiğinde akla ilk olarak şifalı suların kaynağında kurulmuş oteller ve termal tedavi faaliyetlerinin olduğu sağlık merkezleri gelmektedir. Fakat Türkiye’de son zamanlarda başta özel sektör olmak üzere büyük atılımlar yapılmış ve sağlık turizminde büyük gelişmeler kateden ülkelerle yarışır hale gelmiştir. Günümüzde Türkiye, özel sağlık kurumlarının ve kamu hastanelerinin gelişimi ve bu alandaki eksiklerinin giderilmesiyle birlikte sağlık turizminde önemli bir konuma sahip olmuştur (Özgül, 2014:31).

Türkiye’de sağlık turizminin amacı, hem rehabilitasyon hastalarını, hem de diğer hastaları olumlu çevre koşullarında, kaliteli ve ekonomik olarak iyileştirmek ve hastaların sağlığını korumaktır. Buna bağlı olarak ülkemizde sağlık turizminin avantajları şu şekilde sıralanmaktadır (Gülmez, 2012:53-54):

- Fiyat üstünlüğü,
- Hastanelerin donanım kapasitesi ve hekim kalitesi,
- Türkiye’nin Avrupa ve Orta Doğu ülkelerine yakınlığı bakımından coğrafi konumu,
- Müslüman bir ülke olan Türkiye’nin hem batı, hem de Müslüman ülkelerdeki hastalara sağlık hizmeti sunabilmesi,
- Yeterli sayıda yabancı dil bilen sağlık personelinin bulunmasıdır.

Tüm bunlarla birlikte ülkemizin sağlık turizmindeki eksik kalan yönlerini sıralamak gerekirse (Çetinkaya, 2010:16-17):

- Medikal turizmin ülkemizde yeni olması ve bu sebepten dolayı tam anlamıyla organize olunamaması,
- Medikal turizm alanında uzmanlaşmış personel sayısının yeterli miktarda olmaması,
- Konuyla ilgili aracı kuruluşların henüz bu alana yeteri kadar hakim olmaması ve bu konuda yurt dışı pazarlama ve tanıtım çalışmalarının yetersiz olması,
- Hastanelerimizin web sayfa yetersizliği, bunun sonucu olarak da tanıtım, reklam ve pazarlama alanında meydana gelen eksiklikler,
- Sağlık kuruluşlarının genel olarak büyük kentlerde yoğunlaşması sonucu medikal turizmle klasik turizm bölgelerinin bütünleşerek farklı bir sinerji oluşturamamasıdır.

2.2.4.4. Spor Turizmi

İnsanlık tarihinin başlangıcından beri, dünya çapında çok sayıda insanın boş zamanlarında yaptığı bir uğraş olan spor, toplumların gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Son zamanlarda rekreatif bir faaliyet olarak spora ilginin yoğunlaşması çeşitli toplumsal kurumları bu konuda organizasyonlar yapmaya yöneltmektedir. Bu organizasyonlar sporun yeni çeşitlerinin tanıtılmasının yanında insanlara ortak ilgi ve heyecanların paylaşıldığı, hoşgörü ve sosyal ilişkilerde uyum olanağı fırsatı sağlayan ortamlar oluşturmaktadır (Koçan, 2007:34).

Turizm küreselleşme ile birlikte en çok önem kazanan sektörlerden biri haline gelmiştir. Ortalama 1- 1.5 milyar insanın dikkatini çeken ve yaklaşık 2 trilyon \$ dünya geliri ile turizmin alt dallarından olan alternatif turizm türlerinden birisi de spor turizmidir (Çekiç ve Yıldız, 2015:326). Spor turizmi; spor faaliyetine her türlü aktif ve pasif katılım olarak tanımlanan, rastlantısal olarak katınılan veya evden uzakta seyahat etmeyi gerektiren ticari veya ticari olmayan nedenlerle organize bir şekilde yapılan turizm faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (Singh vd., 2016:237).

Spor turizmi; ticari ya da ticari olmayan nedenlerle spor faaliyetlerine katılmak veya bu spor faaliyetlerini gözlemlemek için yapılan seyahatler olarak tanımlanmaktadır (Thwaites, 1999:501). Diğer bir tanıma göre spor turizmi; kendi ev topluluklarının dışındaki bireyleri fiziksel etkinliklere katılmaya veya fiziksel aktiviteleri izlemeye götüren eğlence temelli yolculuklar olarak tanımlanmaktadır. Tanımlardan açıkça anlaşılacağı üzere, spor turizmi çok geniş bir pazar olması ve

ekonomik potansiyeli yüksek olması nedeniyle hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin ilgisini fazlasıyla çekmektedir (Devine vd., 2011:24).Spor turizmde kendi içerisinde çeşitlere ayrılmaktadır. Bunlar (Karakoç, 2011:21):

- **Olay Tabanlı Spor Turizmi;**Olimpiyatlar, herhangi bir branşta yapılan dünya kupaları gibi kalite düzeyi yüksek organizasyonları kapsamaktadır.
- **Aktif Spor Turizmi;** Bireysel olarak sportif aktivitelere katılım amaçlı yapılan seyahatleri kapsamaktadır.
- **Nostalji Spor Turizmi;** Çok uzun zaman diliminden beri yapılan ünlü sportif organizasyonlara katılım veya bulunma amacıyla yapılan seyahatleri kapsamaktadır.

2.2.4.5. Gastronomi (Yemek) Turizmi

Son dönemlerde turistlerin istek ve beklentileri değişmekte, deniz-kum-güneş gibi kitle turizm ürünleri yerini turistlerin özel ilgilerini yansıtan ürünlerin varlığına bırakmaktadır. Turistlerin bu özel ilgilerini yansıtan ürünlerinden biri de gastronomidir. Farklı bölgelere giden turistler gittikleri bölgelerin mutfak kültürünü merak etmekte ve hatta yaptıkları seyahatin tek çekiciunsurunu gastronomik değerler oluşturabilmektedir. Bundan dolayı gastronomi turizmi, mevcut kültürü tanıtmak ve rakiplerine göre avantaj sağlamak bakımından önemli bir role sahiptir (Çevik ve Saçılık, 2011:503). Gıdaların turizmdeki rolü uzun öncüllere sahipken, bir turizm ürününün pazarlama destinasyonlarından sorumlu kişiler tarafından kasıtlı olarak üretildiğinden gastronomi turizmi nispeten yeni bir turizm şeklidir (Chaney ve Ryan, 2012:310).

Gastronomi terimini açıklamak ve tanımlamak özelliği olan bir kavramdır. Birçok tanıma göre gastronomi; iyi yemek yeme sanatı ya da yemek bilimi olarak tanımlanmaktadır. Bilindiği kadarıyla ‘gastronomi’ kelimesi ilk olarak Eski Yunanistan’da kullanılmıştır. M.Ö. 4. yy’da Sicilyalı Yunan Arcestratus, Akdeniz bölgesinde yemek ve şarap konularını içeren bir kitap yazmıştır. Gastronomi bu kitabın başlıklarından biridir. Gastro, mideye ve bağırsak başından başlayarak tüm sindirim sistemine ilişkindir; nomos ise kural ya da düzenleme anlamına gelmektedir. Gastronomi bu nedenle yeme ve içme ile ilgili kurallara veya normlara atıfta bulunmaktadır (Santich, 2004:15-16).

Gastronomi turizmi; sadece veya başta bir bölgenin yemek ve şarabını tatmak amacı ile yapılan eğlence seyahatleri olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda benzeri olmayan yeme ve içme deneyimleri peşinde olmak şeklindedetanımlanmaktadır. Gastronomi turizminin temel alanlarını, özgün yemek ve şarap turizminin bulunduğu bölgeler oluşturmaktadır. Genel olarak bir yemeğin özgünlüğü, bir ürünün spesifik bir yere, bölgeye veya ülkeye ait olması anlamına gelmektedir (Çağlı, 2012:24).

Diğer bir ifadeye göre gastronomi turizmi; bireylerin bilinenden farklı bir mutfak kültüründeki yiyeceklerin hazırlanması, sunulması ve tüketilmesi gibi konularda bilgi sahibi olması ve öğün sistemlerini, yeme biçimlerini keşfetmek amacıyla gerçekleştirdikleri turizm türü olarak tanımlanmaktadır. Gastronomi turizmi insanların yiyeceklerle ilgili deneyimlerini ifade eden bir kavramdır. Son zamanlarda popülerlik kazanan bu kavram, ilk kez 1998 yılında Lucy M. Long tarafından farklı kültürleri yiyecek yoluyla tanıtmak amacıyla yazına kazandırılan bir tanımdır (Akgöl, 2012:24).

Gastronomi turizminde; temel güdülenme faktörü farklı bir yemek türünü tatmak veya bir yemeğin hazırlanışını görmek amacıyla, yiyecek üreticilerini, yemek festivallerini, restoranları ve özel alanları ziyaret etmektir. Gastronomi turizminin kendine has özellikleri şu şekilde değerlendirilmektedir (Kodaş ve Dikici, 2012:56):

- Seyahat esnasında dışarıda yemek yenmekte ve akşam yemekleri yöresel yiyecekleri ve insanları tanımak için iyi bir fırsat olmaktadır,
- Gastronomi turizmi her zaman gözde turizm faaliyetlerinden birisidir,
- Diğer faaliyetlerin aksine, gastronomi turizmi her türlü hava koşulunda ve günün her saatinde yapılabilmektedir,
- Gastronomi sanatı ve şarap tadımı, insanın beş duyusunu da etkileyen bir sanattır,
- Şarap ve yöresel mutfak ile ilgilenen turistler ile kültürel konularla ilgilenen turistler arasında yüksek ve pozitif bir korelasyon vardır,
- Gastronomi turizmine katılan bireyler arasında, belirli bir yaş sınırı, cinsiyet farkı ve etnik gruba aitlik yoktur,
- Çoğu zaman, gastronomi turistleri kaşif bir özellik gösterirler.

Türk mutfağı, sahip olduğu yedi bölgenin kendine özgü lezzetlerini barındırarak en önemli ve en eski mutfaklardan biri olma özelliğine sahiptir. Yaşanan

coğrafi bölgelerin birbirinden farklılık göstermesi Türk mutfağını da etkilemiştir. Yerleşik hayata geçtikten sonra Türkler, tarımsal alanda gelişmeler göstermişlerdir. Türk mutfağı kendine özgü çok zengin bir mutfak kültürüne sahiptir. Türk mutfağı; Orta/İç Asya Dönemi Türk Mutfak Kültürü, Karahanlı-Memlûkler Dönemi Türk Mutfak Kültürü, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Türk Mutfak Kültürü, Osmanlı Dönemi Türk Mutfak Kültürü, Cumhuriyet Dönemi Türk Mutfak Kültürü olmak üzere beş ana bölümden oluşmaktadır (Güzel-Şahin ve Ünver, 2015:65). Bu durumda gastronomi turizminin ülkemiz açısından önemini ortaya koymaktadır.

2.2.4.6. Mağara Turizmi

Mağaralar, yüzeyin altında, alacakaranlık bölgesinin ötesine uzanan ve insanlar tarafından erişilebilen herhangi bir doğal alan olarak tanımlanmaktadır (Northup ve Lavoie, 2001:200). Diğer bir ifadeye göre mağaralar; karstik bölgelerde eriyebilen kayalar (kireçtaşı, alçıtaşı, kayatuzu) suların eritmesiyle yerin derinliklerinde meydana gelmiş olan doğal oyuklar olarak tanımlanmaktadır. Doğal güzelliğe sahip olan mağaralar geçmişten günümüze, ilk insanların barınak yeri, yiyeceklerin muhafaza edildiği soğuk hava deposu, askeri amaçlı sığınak ve korunak olarak kullanılmıştır. Bunların yanı sıra solunum hastalıkları için tedavi yeri, prehistorik, antropolojik, arkeolojik, coğrafi, speolojik ve jeolojik araştırmalar için bilim sahası, sarkıt, dicit ve sütun gibi doğal güzellikleri ile turistik cazibe merkezi olma özelliği taşımaktadır (Karadeniz vd., 2009:1623).

Mağaralar birçok ülkede turistik yerler olarak bilinmektedir. Mağaraları ziyaret eden turist sayısı son 50 yılda artmakta ve yıllık toplam oranları her geçen yıla nazaran değişmektedir. Fakat bu süreçte, çok sayıda turist tarafından ziyaret edilen doğal mağara sistemlerinin yapısı bu ziyaretlerden olumsuz etkilenip iklim ve çevre koşullarının değişmesi gibi sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadır (Genty ve Baker, 1998:165).

Dünyada ve ülkemizde gün geçtikçe değişime uğrayan turizm anlayışı, turizm faaliyetlerine katılan insanları farklı alanlara yöneltmiş ve artık deniz-kum-güneş ekseninden çıkarak çok çeşitlenmiştir. Turizm alanındaki bu çeşitlenmeler, turistleri aradıkları doğal ve kültürel özellikleri bir arada bulduğu turizm bölgelerine çekmektedirler (Ceylan, 2007:225). Doğa turizmi açısından mağaraların en önemli özelliği, mağara ortamında damlama, akma, buharlaşma, durgun su ortamı gibi çökme mekanizmaları nedeniyle oluşan speleotem (mağara oluşumu) adı verilen

şekillerin biçim, renk, yoğunluk ve boyutları açısından sunduğu görselliktir. Mağaraların tüm yıl boyunca aynı ortalama sıcaklık ve nemde olması, belirgin bir hava akımının bulunmaması, mağara içerisinde bir mikroklima alanı oluşmasına neden olmakta, bu durum sağlık turizmi açısından mağara tedavisi olarak büyük önem taşımaktadır. Bunun yanısıra mağarada bulunan canlılarda turistik ürün olarak çekim oluşturmaktadır (Koçan, 2012:38).

Ülkemizin içinde barındırdığı hemen hemen her bölgesinde bulunan mağaralardaki çeşitlilik ve zenginlik görsel ve sportif amaçlı mağara turizmi açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Türkiye’de mağara turizmine açılmış olan 33 tane mağara bulunmaktadır. Ayrıca, sadece uygun ekipman sağlandığı zaman rehber eşliğinde girilebilecek özel ilgi gruplarına yönelik birçok mağara bulunmaktadır. Türkiye’de turizm amacıyla kullanılabilir mağaraların özellikleri ise şunlardır (Arpacı vd., 2012:62):

- Korunması gerekli canlı ve şekillerin bulunmaması,
- Can güvenliği açısından herhangi bir risk taşımaması,
- Kullanılmasından kaynaklanan yerel ve bölgesel kirlenmenin oluşmaması,
- Dikkatleri üzerine çeken mağara içi şekil ve yapılara sahip olunması,
- Mağaranın fiziki yapısının, insanların rahatça gezmelerine imkân verecek boyutta olması,
- Ana yollar ve büyük yerleşim yapılarına yakın olması,
- Mağara yakınlarında destek ünitelerinin yer alması ve çevre düzenlemesinin yapılacağı yeterli alanların bulunmasıdır.

2.2.4.7. Kongre Turizmi

Görsel ve işitsel erişilebilirliğin artması ve yarım yüzyıl önce geniş kitlelerin tüketim kalıbı içinde bulunmayan yeni talepleri, turizm sektöründeki yüksek düzeyde harekete geçirmiştir. İlk zamanlarda turizm daha fazla dinlenme amaçlı iken, gelir seviyelerinin ve harcanabilir gelirlerin artması, kültür, tarih, sağlık, ve kongre gibi alanlarda turizm faaliyetlerinin çoğalmasına neden olmuştur. Bu eğilimi öngören ve hazırlıklarda en başta yer alan ülkeler turizmde yeni ürünler sunarak kendilerine cazibe merkezi oluşturmaya çalışmakta ve turizm gelirlerini arttırmaktadır (Ersun ve Aslan, 2009:89). Kongre ve fuar turizmi bu

bağlamda ortaya çıkan turizm çeşitlerinden biri olmakta ve on iki aya yayılma avantajı sağlamaktadır (Heper ve Sarıışık, 2015:62).

Latince ‘Congressus’ kelimesinden gelen ‘kongre’ kelimesi ‘beraberce’ anlamına gelmektedir. Sözlüklerde ise ‘delegelerin, tartışma amacıyla çağrılıp bir araya gelmeleri’ şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer bir tanıma göre kongre; spesifik bir grubun, spesifik bir konuyu görüşmek amacıyla belli aralıklarla bir araya gelmeleri’ olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 1997:9-12).

Kongre turizmi; kişilerin sürekli ikamet ettikleri veya çalıştıkları yer dışında uzmanlık gerektiren bilimsel alanlarda veya meslek kollarında, belirli bir konuda, bilgi alışverişi yapmak amacıyla toplanmalarından ortaya çıkan seyahat, konaklama olayı ve ilişkiler bütünüdür (Aymanıuy, 1997:9). Turizm çeşitlerinden biri olan kongre ikili bir turizm türü olup burada esas olan kongredir. Turizm kongrenin bir türevi olarak karşımıza çıkmaktadır (Çizel, 1999:7).

Son zamanlarda kongre turizminin alternatif turizm alanında ciddi şekilde gelişme katetmesinin nedenleri arasında, belli bir sezona bağlı kalmama ve sezon dışı gelir getirme gibi özellikleri gösterilmektedir. Türkiye coğrafi konumundan ve tarihi özelliklerinden dolayı kongre turizmi açısından önemli bir paya sahiptir. Türkiye, Avrupa ve Asya’nın birleştiği yerde olması ve sahip olduğu kültürel ve tarihi değerlerden dolayı toplantı, kongre ve teşvik seyahatleri için en uygun mekan konumundadır (Delice, 2012:18).

2.2.4.8. İnanç Turizmi

Din, hem kişilerin hem de toplumun tutum, değer ve davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip en yaygın ve etkili unsurlardan biridir (El-Gohary, 2016:124). Turizm, geçmişten günümüze kadar olan zaman içerisinde kutsal yerlere seyahat etmek için güçlü bir neden olan din ile yakından ilişkilidir. Dini yapılar, ritüeller, festivaller ve tören etkinlikleri gibi inanç sistemlerini temsil eden yerler dindar insanlar için önemli turistik yerlerdendir (Henderson, 2003:447).

İnanç turizmi, insanların inançlarını sergilemek amacıyla kutsal olarak nitelendirdikleri yerleri ziyaret etmelerini kapsayan alternatif turizm çeşitlerinden biridir. Kutsal yerlere ziyaretler dinlerin orataya çıkmasından itibaren başlamıştır. Bunun sonucu olarak yüz binlerce kişiye ev sahipliği yapan kutsal yerler, kitlesel bir hareket olarak kendisini göstermiştir (Büyükşalvarcı vd., 2017:46).

İnanç turizmi; insanların sürekli ikamet ettikleri yerler dışına, dini inançlarını tatmin etmek amacıyla inanç merkezlerine yaptıkları seyahatler ve bu seyahatler esnasında turizm işletmelerinin mal ve hizmetlerinden yararlanmalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür. Diğer bir ifadeye göre inanç turizmi; kutsal yerlerin çeşitli dinlere mensup turistlerce ziyaret edilmesinin turizm olgusu içinde değerlendirilmesidir (Usta, 2005:4-5).İnanç turizmi farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. İnanç turizmi genellikle üç şekilde gerçekleştirilmektedir. Bunlar (Şaman, 2009:10):

- Hac gezisi amacıyla kutsal yerlere yapılan grup veya bireysel ziyaretler,
- Belirli tarihlerde, belirli dini olayların yıldönümlerinde yapılan büyük ölçekli toplantılar,
- Turistik gezi çerçevesinde önemli dini yerleri ve yapıları ziyaret etmek.

Diğer turizm çeşitlerinden farklı olan inanç turizmi, hem dinamik hem de statik özelliklere sahiptir. Seyahat süresince yapılan hareket alanının genişliği inanç turizminin dinamik özelliğini göstermektedir. Statik özelliği ise normal ikamet yeri dışında geçici bir konaklamayı içermesidir. Her iki özellikte çevre değişikliği meydana getirerek, turistlerin özel ilgileri ile seyahatin belli bir zaman dilimi içerisinde yapılmasına olanak sağlamaktadır (Başcı, 2001:49).

İnanç turizmi kavramı, inanç turizmine katılanların şekline göre; aktif inanç turizmi ve pasif inanç turizmi olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bir ülkenin dini sebeplerden dolayı diğer ülke vatandaşları tarafından ziyaret edilmesine aktif inanç turizmi denilmektedir. Aktif inanç turizminin özelliği, ziyaretin yapıldığı ülke ekonomisine döviz bırakması ve ekonomik bir değer meydana getirmesidir. Türkiye açısından aktif inanç turizmine örnek olarak Meryem Ana Evi verilmektedir. Meryem Ana Evi Hıristiyanlar bakımından önemli olan ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan bir ibadet merkezidir(Avcı, 2011:29).

Aktif inanç turizminin tersine, bir ülke vatandaşlarının dini inançlarını yerine getirmek amacıyla başka ülkeleri ziyaret etmeleri pasif inanç turizmi olarak tanımlanmaktadır. Türk vatandaşlarının Müslümanlar için önemli yerler olarak Mekke ve Medine'yi her yıl umre amacıyla ziyaret etmesi Türkiye açısından pasif inanç turizmine bir örnek teşkil etmektedir (Taş, 2015:14).

Coğrafi konumu ve tarihi dolayısıyla dünyanın en eski medeniyetlerinin ve inançlarının beşiği olarak görülen Türkiye, inanç turizmi bakımından büyük bir potansiyele sahiptir. Gerek ilkçağ medeniyetlerinin Anadolu’da ortaya çıkması, gerekse de Hıristiyanlığın ilk zamanlarında Havarilerin, Ortaçağ’da ise Musevilerin yaşadıkları yerlerde karşı karşıya kaldıkları ağır baskı ve yok etme politikaları sonucu, bu topraklara sığınmış olmaları, Türklerin dini olan İslamiyet’e ait eserlerin yanı sıra, çok sayıda sinagog ve kilisenin Anadolu’da bulunmasına neden olmuştur (Okuyucu ve Somuncu, 2013:631).

Selçuklu ve Osmanlı döneminde bu topraklarda yaşayan insanların inançlarında serbest bırakılmaları, hiçbir baskı olmadan kendi inançlarını rahatça yaşamaları ve inanç merkezlerini inşa etmelerine izin verilmesi bunda etkili olan en önemli unsurlardandır. Bunun sonucu olarak Anadolu’da inşa edilmiş dini mabetler ve tapınaklar günümüze kadar ulaşmış olup, inanç turizmi açısından ülkemize büyük avantajlar sağlamakta ve ülkemizin inanç turizminde dünyanın sayılı ülkelerinden biri durumuna gelmesine zemin hazırlamaktadır (Kurnaz, 2013:22-23).

2.2.4.9. Kış Turizmi

Son zamanlarda, sanayileşme ve şehirleşme sürecinin başlamasından kaynaklı çalışan insanların tatil yapma ve dinlenme ihtiyaçları giderek artmaktadır. Yaşam refahının yükselmesi ile birlikte tatillerini yaz mevsiminde geçiren insanların, kış aylarında da tatil yapma gereksinimi hissetmeleri kış turizmi potansiyelinin artmasına neden olmaktadır. Orta yükseklikteki karlı, dağlık ve ormanlık yöreler, insanların tatil yapmak ve sağlıklı bir ortamda bulunmak amacıyla tercih ettikleri mekânlar haline gelmiştir. Bu yönelme, sportif amaçlı yapılan doğa araştırmaları, geziler, yürüme, tırmanma ve kış sporları gibi birbirine bağımlı olarak gelişen kış turizmi ve kış sporlarının büyümesine neden olmuştur (Mursalov, 2009:16).

Tanım olarak kış turizmi; genellikle karlı ortamlarda gerçekleştirilen ve kış sporları aktivitelerinin ağırlıklı olarak geliştirildiği merkez ve alanlar üzerinde yoğunlaşan bir turizm olayıdır (Avcı, 2011:15). Tanımdan yola çıkarak hava ve iklimin kış turizmi sektöründe güçlü bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Wiesner veBank, 2011:62). Diğer bir görüş ise kış turizminin sadece hava ve iklime değil, aynı zamanda iç ve dış gelir, fiyatlar ve ulaşım maliyetleri gibi bir dizi faktöre bağlı olduğunu ortaya koymaktadır (Falk, 2010:912).

Kış turizminde yüksek gelir düzeyine sahip katılımcıların yanı sıra her yaş grubundan ve farklı düzeyde eğitime sahip katılımcıları görmekte mümkündür. Bu turizm çeşidinde temel motivasyon, değişik sportif faaliyetler içinde bulunmak, merak ve öğrenme güdüsüdür. Kış turizmine katılan turistlerin katılma amaçları arasında, farklı olanı aramak, keşfetmek ve öğrenme isteğinin yanı sıra, risk, heyecan, macera, mücadele ve yenilik ihtiyaçlarını giderme isteği de bulunmaktadır (Türkeri, 2014:13).

Son zamanlarda, kış turizmine katılım oranında önemli bir artış görülmektedir (Unbehaun vd., 2008:37). Turizm faaliyetlerini on iki aya yayma avantajı bulunan kış turizminde, bu avantajın nedeni kış turizmi yapılan bu bölgelerdeki dağlık alanların kış aylarında spor turizmi, yaz aylarında da güzel manzara ve serinlikte ya da alternatif faaliyetlerle turizm hareketini devam ettirmesi olarak gösterilmektedir. Bu bölgeler kış aylarında kış turizmi merkezi olarak, yaz aylarında ise doğa turizmi, yayla turizmi, gençlik kampları, kongre turizmi, dağ turizmi gibi diğer etkinlikler için kullanılabilir (Ağger, 2011:6).

Türkiye’de son zamanlarda çok sayıda yeni kış turizm merkezleri açılmakta olup, bunlar arasında Palandöken, Ilgaz, Erciyes ve Sarıkamış dikkat çekmektedir (Daştan, 2016:405). Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın verilerine göre ülkemizde 29’a varan kış turizmi merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerden faal olanların sayısı 9, bir kısmı faal olanların sayısı 7 iken diğerleri plan aşamasındadır. Ülkemizdeki kış turizm merkezlerindeki yatak sayısı 11459’dur. Bu sayının 2023 Turizm Stratejisi Planı kapsamında 80.175’e çıkarılması hedeflenmektedir (Altaş vd., 2015:347).

2.2.4.10. Kültür Turizmi

Kültür kavramı, evrensel bir tanıma sahip değildir. Farklı gibi görünen birçok yorumun aslında aynı kavramı vurguladığı görülmektedir. Kültür; çoğunlukla insan yapımı dünya ile yaşadığımız dünya arasındaki ilişki olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre kültür; ulusların bütün maddi ve manevi değerleri ve varlıkları da dahil olmak üzere ayırt edici özelliklerinin toplamı anlamına gelmektedir. Kültürel antropolojinin bilimsel tanımına göre kültür; bir toplumun bilgisinin bütünlüğü olup, insan topluluğunun bütünlüğünü ve sağlığını garanti etmektedir. Yapılan bir alan araştırmasında kültürün üç ana başlığa ayrıldığı ileri sürülmüş olup, bunlar (Budjosa vd., 2015:307-308):

- **Atıl Kültür;** binalar, mimari tarzlar, sanatsal eserler, kişisel eşyalar,

- **Günlük Kültür;**boş zaman etkinlikleri, yaşam biçimleri ve gastronomi,
- **Sahnelenen Kültür;** festivaller, karnavallar ve geleneksel etkinliklerdir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın web sitesinde yapılan tanıma göre kültür; bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten günümüze değişerek gelen, kendine özgü sanatı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini meydana getiren yaşayış ve düşünüş tarzıdır. Toplumda dayanışma ve birlik duygusu oluşturan, o topluma bir kimlik kazandıran ayrıca toplumda düzeni sağlayan maddi ve manevi değerlerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (www.kultur.gov.tr).

Kültür, insanların ne düşündüklerini (tutumlar, inançlar, fikirler ve değerler), nasıl davrandıklarını (normatif davranış kalıpları) ve ne yaptıklarını (sanat yapıtları, eserler, kültürel ürünler) içeren bir süreçtir. Ayrıca kültür; belirli organizasyonların mesajlarını yansıtan ve bunları bireysel katılımcılara gönderen, görsel sonuçları olan insan ve sosyal pratiğin bir eseri olarak görülebilmektedir (Mbaiwa ve Sakuze, 2009:62).Gnoth ve Zins (2013:739)'e göre kültür, bir toplumun sahip olduğu değerleri, ahlak anlayışını, sembollerini ve farklı bir dünya görüşüyle yönetilen davranışlarını kapsamaktadır.

İnsanlar varolduğu ilk günden günümüze kadar olan süreçte çeşitli nedenler ile seyahat etmişlerdir. Bu seyahatlerin nedeni olarak ise; göç, savaş, din, ticaret, merak ve sağlık gibi etkenler gösterilmektedir. Ayrıca, insanların kendi kültürleri dışındaki kültürleri tanıma isteklerinin, ilk çağlardan beri seyahat etmelerinin en önemli nedenlerinden biri olduğu görülmektedir (Özdamar, 2011:30). Avrupalıların kültür turizmine merakı, 19. yy'daAntik Mısır uygarlığının doğurduğu merak ile başlamıştır. Mısır, Anadolu, Yunanistan ve İtalya ilk dönemlerde arisrokrat ve burjuvaların daha sonraki dönemlerde ise her sınıftan insanın görme ve öğrenme isteğinin artmasına ve bu amaçla seyahat etmelerine neden olmuştur. Aslında turizmin başlangıcı, çoğunluğun bildiği gibi tatil turizmi değil, bilinmeyeni bilme, görülmeyeni görme ve öğrenme isteği ile gerçekleşen kültürel gezilerdir (Khalilova, 2008:20).

Alternatif turizmin bir çeşidi olan kültür turizmi, yeni bir form olmayarak geçmişi Antik çağlara dayanmaktadır. Antik çağlardan beri kültür, seyahat için bir motive aracı olmuştur (Hausmann, 2007:176). Bu anlamda ilk kez 1980'li yıllarda

Avrupa Birliği komisyonunda dile getirilen kültür turizmi en eski alternatif turizm türlerinden biri olarak görülmektedir (Üsküdar, 2012:12).

Son 25 yıldan beri gelişmekte olan bir ana turizm aktivitesi olarak görülen kültür turizmi; katılımcıların, diğer turistlerden farklı nedenlerle seyahat etmeye motive oldukları özel ilgi turizmi şekli olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda, kültür turistlerin kendi kültür çevrelerinden uzaklaşıp, farklı kültürleri yaşamak amacıyla başka bir destinasyona seyahat etmesi olayıdır (Mckercher vd., 2002:29).

Bachleitner ve Zins (1999: 199)'e göre kültür turizminin kavramsal tanımı; kişilerin ikamet ettikleri yerlerden uzaklaşarak, kültürel ihtiyaçlarını karşılamak ve başka kültürler hakkında bilgi edinmek amacıyla kültürel mekânlara yaptıkları seyahatler bütünüdür. Bu bağlamda kültür turizmini; kültürel alanların, cazibe merkezlerinin veya deneyimlerin, kişilerin temel deneyimleri olarak pazarlandığı niş pazarlara hitap eden bir turizm şekli olarak tanımlamak mümkündür (Bahçe, 2009:2).

Kültür ile turizm arasında çift yönlü bir ilişki vardır. Bunlardan birincisi, kültürün turizmi doğurduğu yapı iken, ikincisi turizmin kültürleri etkilediği yapıdır. Birinci yapıda, farklı kaynaklardan beslenen insanlar bir bölge hakkında fikir edinirler ve bu bölge ile etkileşime geçmek isterken, ikinci yapıda ise o bölgeye giden turistin bölgenin yerel halkı üzerinde dönüştürücü etkisinden söz edilebilir. Çünkü tekil bir özellik taşıyan kültür, sadece bir bölgede üretilir ve sadece orada yaşar. Buda turistlerde o bölgeye erişebilme isteği oluşturur. Ancak bu tek yönlü bir olay değildir ve o bölgeye giden turistler gittikleri bölge halkı ile etkileşime geçerler (Tarsuslugil, 2013:18). Kültür turizmi özel bir ilgi sonucu meydana gelen ve diğer turizm türlerine göre daha yavaş gelişmekte olan bir turizm türüdür. Bu kapsamda kültür turizmin temel özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır (Emekli, 2006:55):

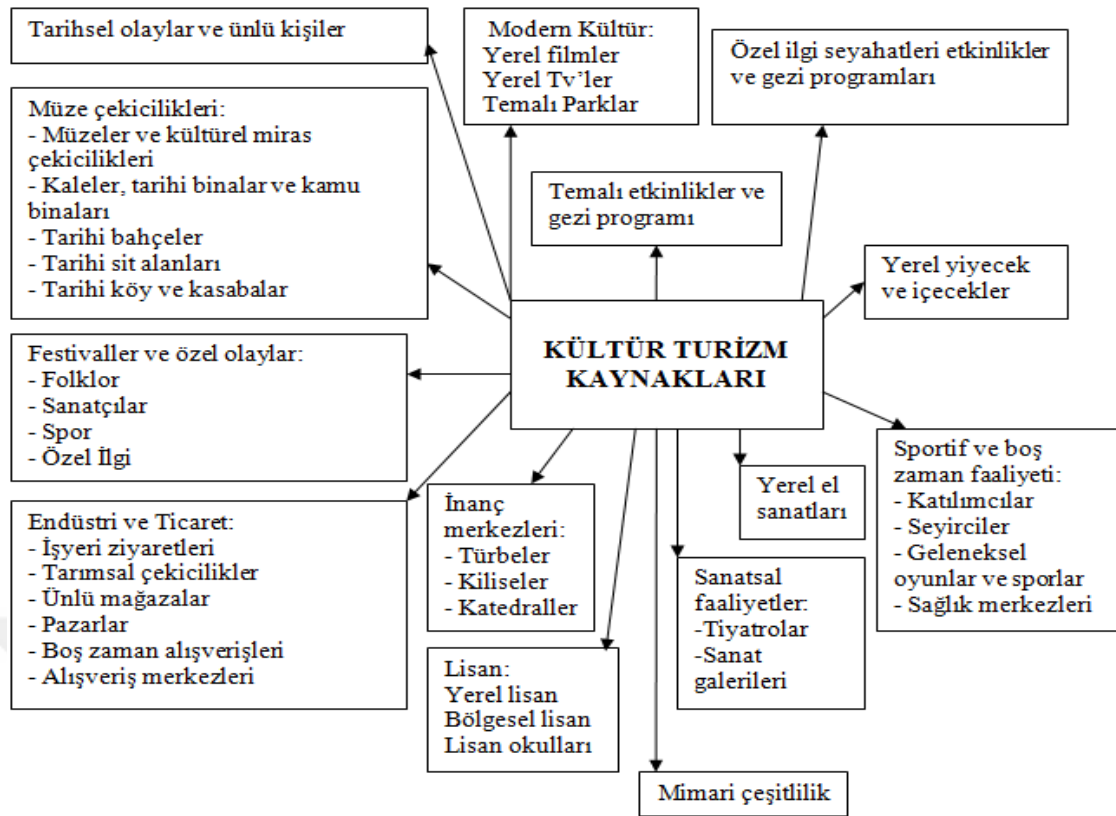
- Her bölgenin veya ülkenin kültürel değerleri kendine özgüdür, avantaj veya dezavantaj gibi değerlendirme imkânı sağlamaz,
- Toplumlara, ülkelerin ortak miraslarını öğrenmede fırsat oluşturur,
- Maddi ve manevi değerler turizm yoluyla maddi değer kazanır,
- Kültürel turizm propoganda ve reklam aracı olarak kullanılır,
- Kültürel turizm mevsimsel bir turizm şekli değildir, turizmin on iki aya yayılmasında etkili bir araçtır,
- Kültürel turizm iyi bir planlama, tanıtım ve organizasyona gerek duyar,

- Turistik ürün çeşitlendirilmesinde kullanılan kültürel kaynaklar dünya markası oluşturmada ayrıcalıklı bir yere sahiptir,
- Turizm sektöründe arz-talep dengesinin sağlanmasında kültürel turizm etkin bir güce sahiptir,
- Kültürel turizmde, turistik ürün olarak kullanılan eserlerin çoğu dünyada tek ve eşine az rastlanır özelliktedir.

Kültür turizmi geniş bir içeriğe sahiptir. Kültür turistleri; müzeler, festivaller, heykeller gibi kültürel değerlere sahip varlıkları tanımak ve sosyo-kültürel alanda gelişmek amacıyla gerçekleştirdikleri seyahatlerle kültür turizm aktivitelerine katılmaktadırlar. Buna bağlı olarak kültür turizminin kapsadığı alanlar ve bu alanların kültürel çekicilikleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır. Bunlar (Kızılcık, 2016:13-14):

- **Yüksek kültürel öğeler içeren seyahatler:**müzeler, sergiler, görsel sanatlar, tarihi yerler, tiyatro, edebiyat, bilim ve teknoloji merkezleri,
- **Halk kültürü ve popüler kültür öğeleri içeren seyahatler:** film, eğlence, spor, kitle iletişim araçları, yemek, ürün ve el sanatları,
- **Etnikkültürel öğeler içeren seyahatler:**dil, eğitim, ulaşım, din, giyim, süsleme ve lehçedir.

Tarihi binaları, müzeleri, galerileri, tiyatroları, festivalleri, ünlü halkları, kaleleri, eski şehirleri ve folklorik sanatları ve alt kümeleri tanıma amacıyla yapılan seyahatler kişilerin bilgi ve görgülerini arttırmakta ve bu unsurlar kültür turizmi öğeleri içinde yer almaktadır. Kültür turizmi kaynaklarını oluşturan elemanlar Şekil 2.1'de gösterilmektedir. Söz konusu şekilde görüldüğü üzere kültür turizmine konu olan çok fazla çekicilik bulunmaktadır (Esu ve Arrey, 2009:118).

Şekil 2.1.Kültür Turizmi Kaynakları (Azcan, 2013:15).

Kültür turizmine katılan turist için kendi bölgesi veya ülkesinde bulunan değerlerin ötesinde ülkelerarası veya bölgelerarası farklılık gösteren mekânlar bir çekicilik unsuru oluşturmaktadır.Öte yandan kültür turizminin daha yüksek sosyo-ekonomik gruplara hitap ettiği düşünülmekte, dolayısıyla kültür turistleri de olgun, varlıklı, yüksek eğitimli insanlar olarak tanımlanmaktadır (Kim vd., 2007:1366).

Hausmann (2007:175)'a göre kültürel turistler; yaşlı, eğitimli, diğer turist tiplerine göre daha fazla para harcayan, belirlenen bölgelerde daha uzun vakit geçiren ve daha çok faaliyete katılma özelliklerine sahip bireylerdir. Dört çeşit kültür turisti tipi vardır. Bunlar (Altunel ve Kahraman, 2012:9):

- **Yüksek derecede güdülenmiş turistler:**Bu grupta temel amaç kültürel bir ürünü deneyimlemektir,
- **Kısmen güdülenmiş turistler:**Bu grup için kısmen kültür, kısmen de akraba/arkadaş ziyareti yapmak ön plandadır,
- **Kültür öğesinden ikinci planda güdülenmiş turistler:**Bu grup, kültürel aktiviteleri temel motivasyonlarını tamamlayan ikincil bir etkinlik olarak görür,

- **Kazara turistler:**Bu gruptakiler, herhangi bir kültürel aktiviteye katılmak istemeyen; fakat arkadaş ısrarı gibi nedenlerle bu hizmeti tüketmek zorunda kalanlardır.

Günümüzde hem bir turistik ürün hem de bir tema olan kültür turizmi uluslararası turizm hareketleri ile son kırk yıllık süre içerisinde önemli gelişmeler göstermiştir. Bunlar arasında (Çulha, 2008:1830):

- Eğitim düzeyi yüksek olan kültürel turistlerin katılacakları kültür seyahatlerinde daha fazla şeyler öğrenme isteği içinde olması,
- Kültür turizmi seyahatlerinin katılımcılara pozitif enerji sağlaması,
- Kültürel turizm alanında yeni formların gelişmesi,
- Medyanın kültür turizmini başarılı tanıtımları sonucunda insanlarda farkındalık oluşması,
- Özel sektör ve gönüllü kuruluşların kültürel turizm ile ilgili pazarlama faaliyetleri yapmış olması,
- Doğu Avrupa'daki ekonomik politik değişimlerin etkileri sayılabilir.

Kitle turizmine oranla kültür turizmi, sürdürülebilir turizm amacına çok daha fazla hizmet etmektedir (Eser vd, 2012:30). Sürdürülebilir kültür turizminin amacı; gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden, mevcut toplulukların ihtiyaçlarını karşılayarak çevreyi iyileştirme eğiliminde olmaktır (Vargas-Hernandez, 2012:150). Diğer amaçları arasında ise; mevcut kültürel değerleri korumak, vazgeçilen kültürel değerleri yeniden canlandırmak ve yaşatmak, yerel halkta mekânsal ve kültürel olarak bir bölge bilinci oluşturmak, alt yapıyı ve üst yapıyı bölgenin kültürüne uygun bir şekilde geliştirmek gibi maddeler bulunmaktadır (Kodaş ve Eröz, 2012:172).

2.2.4.10.1. Kültür Turizminin Önemi

Son 20 yılda, kitlesel turizmin sorunlarını (düşük ücret, mevsimlik istihdam, çevresel bozulma) çözmek amacıyla, doğal ve kültürel çevrenin korunmasına odaklanan alternatif turizm üzerinde giderek artan bir vurgu yapılmaktadır. Bu nedenden dolayı kültür turizmi 1980'lerin sonlarında ve 1990'ların başında, giderek dikkatleri üstüne çekmeye başlamış ve bu konuda yapılan araştırma sayısı çoğalmıştır. Günümüzde ise, genişleyen bir dizi kavram ve tanımda, kitle turizmi algılanabilir derecede farklılaşmış ve bu durum eğlenme ve dinlenme varış yerleri ile

ilgili olmayan kültür turizmini karakterize etmeye başlamıştır(Balcar ve Pearce, 1996:203).

Dünya Turizm Örgütü kültür turizmini; kültür turları, festivallere geziler, tarihi mekânlara ve anıtlara yapılan ziyaretler, folklor ve hac gibi kültürel motivasyonlar için yapılan halk hareketleri olarak tanımlamaktadır (Sdrali ve Chazapi, 2007:61-62). Ekonomik kalkınma ve yenilenme için bir araç olarak kullanılan kültür turizmi; şehir merkezlerini ve var olan kültürel tesislerin canlandırılmasının, yeni kültür merkezleri kurmanın, kentlerin diğer alanlardan öne çıkmasını sağlamanın ve kentin görüntüsünü değiştirmenin temelini oluşturduğu için birçok kentsel dönüşüm stratejisinin merkezinde yer almaktadır (Liu ve Lin, 2011:364).

Kültürel turizm yerel kültürlerle ve bölgelere saygıyı teşvik eden entelektüel nitelikli bir etkinlik biçimidir (Ryan, 2002:953). Dünya çapında birçok bölgenin gelişmesinde büyük bir rol oynayan kültürel turizm, rekabet edebilirlik açısından da önemli bir yere sahiptir (Alberti ve Giusti, 2012:261). Turizm arz potansiyelinin yüksek olduğu, bozulmamış, doğal, tarihi ve sosyo-kültürel çekiciliklere sahip ülkeler ve bölgeler, sahip oldukları kaynaklarını planlı ve koruma-kullanma ilkelerine bağlı kalarak kullanmaya daha fazla özen göstermekte ve turizmde ürün çeşitliliğini sağlayacak alternatif turizm faaliyetlerine yönelmektedirler (Çeken vd., 2012:11). Bu bağlamda, turizm sezonu on iki aya yayılmakta ve bunun sonucu olarak da elde edilen gelir oranlarında bir artış sağlanmaktadır (Üsküdar vd., 2014:68-69).

Kültür turizmi çerçevesinde düzenlenen tur aktiviteleri, turistlere farklı kültürleri yaşama deneyimi imkânı sağlamaktadır (McKercher vd., 2002:29). Bu nedenle kültür ve kültürel kaynaklar turistik ürüne dönüştürülme bağlamında önemli birer kaynak özelliği taşımaktadır. Kültürel varlıklar bir ülkenin sahip olduğu kültürel sermaye olarak kabul edilmektedir (Emir ve Avan, 2010:208).

Dünya Turizm Örgütü'ne göre, dünya genelinde kültürel turizm, tüm turizm turlarının %37'sini kapsamakta ve kültürel turizme olan talebin her yıl %15 arttığı görülmektedir. Toplam turizm talebinin %3-4'lerde arttığı düşünüldüğünde, kültürel turizmdeki artış hızının ne kadar yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu verilerden yola çıkarak kültürün tüketimi, artan bir şekilde ekonominin canlandırılmasında kullanılmakta ve kültürel olanakların meydana getirilmesi, yerli ve yabancı yatırımları çekmek için rekabetçi mücadelede değerli bir silah olmaktadır (Sezer, 2010:39). Şüphesiz bu silah, kitle turizmine alternatif olarak turizmin

sürdürülebilirliği ve turizm olayının on iki aya yayılmasında bir araç olarak kullanılabilir. Kültürel turizmin üstlenmiş olduğu misyon yalnızca turizm olayını zamana yaymak değil (Günel vd., 2009:277) aynı zamanda kültürel turizm politikasının amaçlarından biri olan hedeflenen bölgenin sosyal ve ekonomik anlamda kalkınmasını sağlamaktadır (Cano ve Mysyk, 2004:882).

Son zamanlarda niş turizm pazarı olarak dikkatleri üzerine çeken kültür turizminin faydaları çok yönlü olup, bir destinasyonun imajını artırma, turist portföyü oluşturma ve rekabeti artırma gibi avantajları bulunmaktadır (Vong, 2016:949). Bu doğrultuda, turizm sektörü için kültür turizminin önemi aşağıdaki gibi sıralanabilir (Özdamar, 2011:36):

- Ülkelerin veya bölgelerin sahip olduğu kültürel değerlerinin korunması,
- Gelir ve istihdam artırıcı özelliği ile bölgelerarası sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini dengelemesi,
- Konaklama tesislerindeki doluluk oranını artırması,
- Turizmi on iki aya yayma özelliğinin olması,
- Turizm sektörü ile ortak iş yapan diğer sektörlerin kazançlarını artırması,
- Yerel yönetimlerin turizme olan ilgisini artırıp, başta kendi bölgeleri olmak üzere tüm ülkenin uluslararası alanda tanıtımının yapılması,
- Turizm alanındaki yerli ve yabancı yatırımların çoğalma olasılığını artırması,
- Turist deneyimlerine artı değer kazandırması.

Dünya Turizm Örgütü'nün yapmış olduğu 2020 yılına ilişkin çalışmada, kültür turizminin gelişim sürecinin önümüzdeki yıllarda da ivme kazanacağı, özellikle Avrupa, Ortadoğu ve Asya bölgelerinde önemli bir oranda gelişme ve büyüme gözleneceği öngörülmektedir. Kültür turizmi, toplumlar için yeni bir fırsat olarak karşımıza çıkmakta olup kültür turizminin en önemli faydası olarak gelir sağlayıcı etkisi gösterilmektedir. Ayrıca her yıl milyonlarca turiste, müzeleri, sanat galerilerini ve tarihsel alanları görme isteği oluşturarak, binlerce insanın istihdam edilmesini sağlamakta, konaklama işletmelerinin doluluk oranlarını arttırmakta ve turizm şirketleriyle işbirliği içinde olan sektörleri de olumlu bir şekilde etkilemektedir (Kızılırmak ve Kurtuldu, 2005:103).

2.2.4.10.2. Dünya’da Kültür Turizmi

Küreselleşme, büyük toplumda küresel problemleri çözmek için geniş karar yapıları oluşturabilen küresel ekonominin işleyen bir sürecidir. Söz konusu küreselleşme, turizm endüstrisinde de etkisini göstermiş ve turizm faaliyetlerinde belirgin bir değişikliğe neden olmuştur. Küreselleşme nedeniyle gelişen teknoloji, coğrafi bölgeler arası mesafe zorluklarını koordineli bir şekilde en aza indirmiştir. Ülkeler arasındaki siyasi ve yasal değişiklikler, ticaret özgürlüğünün sağlanması, turizm ulaşımının serbestleşmesi ve uluslararası yatırımlara esneklik sağlaması küreselleşmenin turizmde meydana getirdiği olumlu etkilerdir (Hociung ve Francu, 2012:134).

Son zamanlarda turistler tarafından talep edilen destinasyon bölgelerinin değişikliği sektörün dikkat çeken en önemli unsurlarından biri haline gelmiştir. Bu değişim, sektörü turistik ürünlerde farklılık oluşturmaya ve turizm hareketlerinde yenilikler yapmaya zorlamıştır. Özellikle Asya’da yaşayan yerel halkın kültürünü merak ederek ziyarete giden kültür turistlerinin oranı, 2013 yılında bir önceki yıla göre %17 gibi ciddi bir artış göstermiştir (Barakazı, 2015:21).

Uluslararası değeri olan ve bu nedenle korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlere ‘Dünya Mirası’ statüsü tanınmaktadır. 2017 yılı itibariyle UNESCO Dünya Miras Listesi’ne kayıtlı 1073 kültürel ve doğal varlık bulunmaktadır, bunların 832 tanesi kültürel, 206 tanesi doğal, 35 tanesi ise karma (kültürel/doğal) varlıklardır. Her yıl toplanan Dünya Miras Komitesi oturumları ile bu sayı her geçen yıl artmaktadır. Dünya Miras listesinde dikkat çeken bir durum söz konusudur. Bu da tarihsel ve kültürel geçmiş bakımından zengin olan ülkelerin varlıkları fazla iken, tarihsel ve kültürel geçmiş bakımından zengin olmayan ülkelerin ise tabiat varlıklarında fazlalık görülmesidir (Gögebakan, 2015:64). 2017 yılı itibariyle Dünya Kültürel Miras Listesi’nde yer alan bazı ülkeler ve eserleri ise şu şekildedir (whc.unesco.org):

- Fransa her yıl dünyada en çok turist çeken ülke sıralamasında 1. sırada yer almaktadır. Fransa’nın UNESCO Dünya Miras Listesi’nde 39 adet kültürel, 3 adet doğal ve 1 karma eseri bulunmaktadır. Chartres Katedrali, Roma Anıtları, Prehistorik Yer ve Vezere Vadisi Dekore Mağaraları, Amiens Katedrali, Versay Sarayı ve Parkı, Mont-Saint- Michel Körfezi bu eserler arasındadır.

- ABD'nin Dünya Miras Listesi'nde 10 kültürel, 11 doğal, 1 karma ve 1 tehlikeli doğal bölge eseri bulunmaktadır. Mesa Verde ve Ulusal Parkı, Yellowstone Ulusal Parkı, Everglades Ulusal Parkı, Chokla Eyalet Tarihi Sit Alanı, Özgürlük Heykeli bunlardan bazılarıdır.
- Çin'in Dünya Miras Listesi'nde 36 kültürel, 12 doğal ve 3 karma eseri bulunmaktadır. Çin Seddi, Pekin ve Shenyong Ming ve Qing Hanedanları İmparatorluk Sarayları, İlk Qin İmparatoru Türbesi, Mogao Mağaraları gibi eserler bu listede yer almaktadır.
- İspanya'nın Dünya Miras Listesi'nde 40 kültürel, 4 doğal ve 2 karma eseri bulunmaktadır. Burgos Katedrali, Cordoba Tarihi Merkezi, Tarraco Arkeoloji Topluluğu, Vizcaya Köprüsü, Elhamra Sarayı bu eserler arasındadır.
- İtalya'nın Dünya Miras Listesi'nde 48 kültürel ve 5 doğal eseri bulunmaktadır. İtalya listede en çok eseri bulunan ülke sıralamasında 1. sıradadır. Pienza Şehri Tarihi Merkezi, Leonardo da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" ile Santa Marine dele Grazie Kilisesi ve Dominik Manastırı, The Dolomites, Etna Dağı gibi eserler bu listede yer almaktadır.

Dünya Miras Listesi'nde bulunan üye kentlerin çoğunluğunun ekonomik kaynağı kültür turizmine dayanmakla birlikte bazı ülkelerin kültürel nedenlerle ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır (Azcan, 2013:21-22):

- **Türkiye;** İstanbul ve Safranbolu
- **İtalya;** Vatikan, Roma, Venedik, Floransa
- **Avusturya;** Salzburg
- **Küba;** Havana
- **Mısır;** Kahire
- **Fransa;** Paris
- **Yunanistan;** Rodos
- **Japonya;** Kyoto
- **Portekiz;** Evora
- **İspanya;** Cordoba
- **İngiltere;** Edinburg

2.2.4.10.3. Türkiye’de Kültür Turizmi

Kültür turizmi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için çok büyük önem taşımaktadır. İlk yaşam ve medeniyetin yaşadığı Anadolu toprakları kültürel bakımdan zengin bir içeriğe sahiptir. Geniş tarihi ve gelenekleriyle Türk kültürü hep ağdaş ve ayrıcalıklı bir konuma sahip olmuştur. Anadolu coğrafyasına ilgi, Avrupa’da yer alan gelişmiş ülkelerde eğitim ve ekonomik boyutların gelişim göstermesiyle başlamıştır. Turistlerin, farklı dinlerin yaşandığı bölgelerdeki kültürel değerleri, gelenek ve görenekleri tecrübe etmek istedikleri görülmektedir. Özellikle Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında yapılan İstanbul seyahatleri kültür turizminin gelişmesine zemin hazırlamıştır (Barakazı, 2015:23).

Anadolu toprakları dünyada eşi benzeri olmayan zenginliklere ev sahipliği yapmış, Hititler, Sümerler, Bizanslılar, Selçuklular, Urartular, Likyalılar, Lidyalılar, Romalılar ve Osmanlılar, Türkiye Cumhuriyeti dönemine gelinceye kadar birçok iz ve kalıntı bırakmış, ülkemizi eşsiz bir konuma ulaştırmıştır. Ayrıca  lkemizin sahip olduğu kültürel zenginlikler içinde örf, adet, gelenek- görenek, tarih, müzik ve resim, din, mimari yapı, giyim tarzı da dikkate değer özellikler sunmaktadır. Ülkemizin sahip olduğu 7 coğrafi bölgenin her biri, doğal güzellikleri ve çekicilikleri, eski ve günümüz uygarlık ürünleri, tarihleri, değişik yerleşme dokuları, kırsal alanları, kültürleri ve kültürel çekicilikleri apayrı bir değere sahiptir (Emekli, 2005:103).

Türkiye’de bulunan kültürel varlıkların zenginliği ve değeri Türkiye’ye önemli bir avantaj sağlayan özelliklerdir. Dünyada kültürel varlıklara ve dünya mirasının değerlerine sahip pek çok ülke bulunmasına rağmen, bu ülkelerin hiçbiri Türkiye’nin sahip olduğu uygarlıklar mirasının ve kültürel varlıklarının çeşitliliği ve zenginliği ile yarışacak varlıklara sahip değildir (Abi, 2012:8).2017 yılı sonu itibariyle Türkiye genelinde sit alanları 17.650 tanedir ve bunların 16.706 tanesi arkeolojik sit alanı 288 tanesi kentsel sit alanı, 170 tanesi tarihi sit alanı ve 88 tanesi ise karma sit alanı özelliği taşımaktadır (www.kulturvarliklari.gov.tr).

Türkiye, 2007-2013 kalkınma planı ve 2023 turizm stratejisi ile kültür turizmini ve diğer alternatif turizm türlerini geliştirmeyi hedeflemektedir. şura kararlarından birinin oluşturduğu tanıtım ve pazarlama turizm politikalarının birincisi 1998’de, ikincisi ise 2002’de toplanmıştır. 2023 stratejisinin hedefleri ise şu şekilde belirtilerek turizm ve kültür turizmine katkı sağlanmaya çalışılmıştır (Abi, 2012:9):

- Ulusal, bölgesel ve yerel markalaşma çabaları göstermek,
- Etkili imaj sürekliliği oluşturmak,

- Halkla ilişkiler araçlarını verimli ve etkili bir şekilde kullanmak,
- Kitle iletişim araçlarını verimli bir şekilde kullanmak,
- Üretici ve tüketici arasında internet ve bilgi teknolojisiyle bağlantı kurmak,
- Turizm türleri ve yaş kategorisine göre hareket ederek tanıtım yapmak.

Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'nde 15 kültür ve 2 karma eseri bulunmaktadır. Bunlar (whc.unesco.org):

- Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kaya Sitleri (Nevşehir)
- Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası (Sivas)
- Nemrut Dağı (Adıyaman- Kahta)
- İstanbul'un Tarihi Alanları (İstanbul)
- Hattuşaş: Hitit Başkenti (Boğazköy-Çorum)
- Hierapolis- Pamukkale (Denizli)
- Xanthos-Letoon (Antalya- Muğla)
- Safranbolu Şehri (Karabük)
- Troya'nın Arkeolojik Alanı
- Selimiye Cami ve Sosyal Tesisleri (Edirne)
- Çatalhöyük Neolitik Alanı (Kars)
- Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı'nın Doğuşu (Bursa)
- Bergama ve Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir)
- Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri (Diyarbakır)
- Efes (İzmir)
- Ani'nin Arkeolojik Alanı (Kars)
- Afrodisyas (Aydın-Karacasu)'dır.

2.3. YEREL HALK KAVRAMININ KAPSAMI VE İÇERİĞİ

Araştırmanın bu bölümünde 'yerel halk kavramının tanımı ve yerel halkı oluşturan unsurlar' incelenmiştir. Öte yandan 'yerel halk kavramı genişletilerek, yerel halk kapsamında gelenek, kültür ve adetlerin önemi, yerel halk ve turizm ilişkisi, yerel halkın turizme yönelik bakış açıları ve önemi, yerel halkın turizmi geliştirmesindeki rolü, yerel halk-turist ilişkisi üzerine ilgili yazında geliştirilen kavramlar, yerel halk ve kültür turizmi ilişkisi ve kültür turizminin korunması ve

geliştirilmesinde yerel halkın önemine yönelik bilgiler’ bu bölümde incelenen diğer konular olmuştur.

2.3.1. Yerel Halk Kavramı ve Yerel Halkı Oluşturan Unsurlar

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre ‘yerel’ kavramı; yöresel, sınırlı bir yerle ilgili olan, lokal, taşınamayan, başka yere götürülemeyen, yurt içinde yapılan veya bir yurdun kendine özgü niteliklerini taşıyan, bir yerin ilk sakini olan, oturduğu yerde doğup büyüyen, ataları da orada yaşamış olan gibi anlamlar içermektedir (www.tdk.gov.tr). Yine aynı kaynağa göre ‘halk’ ise; ‘aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı soydan gelen, aynı uyruktaki, ayrı ülkelerin uyruğu olarak yaşayan insan topluluğu’ şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr).

Halk, bir milleti oluşturan çeşitli toplumsal kesimlerden veya meslek gruplarından oluşan insan topluluğuna denilmektedir (www.turkcebilgi.com). Kültür; bir kişi veya topluluğun, düşünceleri, gelenek görenekleri ve sosyal davranışların bütünüdür. Problemlili ve akışkan bir konsept olan kültür, hem ‘yaşam biçimleri’ (inanç, değer, sosyal pratikler, ritüeller) hem de toplumun somut (binalar, anıtlar) ve soyut (dil, festivaller, el sanatları) değerleri ile aynı zamanda inançlarını ifade etme biçimleri anlamına gelmektedir. Turistik açıdan kültür; hem insanlar, hem de insanların günlük sosyal özellikleri, gelenekleri görenekleri ve onları ‘farklı’ kılan, eşsiz ve sanatsal çabaların sunumunu ifade etmektedir (Çağlı, 2012:10-12).

Kültürel dokuyu oluşturan unsurlar; din, dil, edebiyat, ahlak, tarih, gelenek, görenek, hukuk, sanat (resim, heykel, müzik), şehircilik, spor, eğlence, eğitim, yemek, giyim, ve folklor (batıl inançlar, halk oyunları, halk hekimliği), olarak sıralanmaktadır. Bunların hepsi bir arada yaşayan toplumun ortak değerleridir. Turizmde tüketim şekli diğer sektörlerin tüketim şekline farklılık göstermektedir. Turizmde tüketim ürünün üretildiği yerde gerçekleştiği için turist, ürünün yapıldığı yere gitmek zorundadır. Bu bağlamda turizm sektöründe görünmeyen bir ihracat söz konusudur. Tüketim amaçlı bölgeye seyahat eden turist, bulunduğu yerdeki yerel halkı ve çevreyi etkilemekle beraber, kendisinde yerel halktan ve çevreden etkilenmektedir. Karşılıklı bu etkilenme olumsuz veya olumlu sonuçlar doğurabilmektedir (Çelikkanat, 2015:29).

Turistlerin genel olarak ziyaret sebeplerini, turist kabul eden ülke veya çekim merkezinin kültürü oluşturmaktadır. Genellikle, turizm işletmelerinde görev yapan çalışanların büyük bir kısmını aynı yörede yaşayan insanların oluşturdukları

görülmektedir. Bu bireyler bir kültürde doğmuş, yetişmiş ve eğitilmişlerdir. Dolayısıyla düşünceleri, hareketleri ve tepkileri o yörenin kültürüne göre şekillenmiştir (Avcıkurt, 2007:75-76).

Yabancı bir bölgeyi ziyaret eden turistler yerli halktan, kendi dillerini konuşmalarını isterler. Böylece genellikle turistlerle iş yapan personel, diğer kültürlerle sınırlı teması olduğu, o kültürlere yakınlığı olmadığı ve herhangi bir şekilde kültürlerarası eğitim almadığı için kendisini ifade etmekte veya başkalarının ne demek istediğini anlamakta sorun yaşayabilmektedir. Bu durumun aksine, farklı kültürleri anlayan ve geniş kültürel ve dil özelliklerine sahip çalışanlar kendi kültürleri içerisinde rahat bir şekilde yer bulup, kolayca kültürel sınırları geçebilmektedir(Çetin, 2009:16).

2.3.2. Yerel Halk Kapsamında Gelenek, Kültür ve Adetlerin Önemi

Gelenek, ‘bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısı ile saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar olarak adlandırılmaktadır’ (www.tdk.gov.tr).Görenek ise, ‘bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığına denir.’ (www.tdk.gov.tr).

Kültür kelimesi etimolojik açıdan incelendiğinde, Latince’de ‘‘tarım’’ anlamına gelen ‘‘cultura’’ kelimesinden geldiği ve 12. yy’dan günümüze kadar kullanıldığı görülmektedir. ‘‘Cultura’’ kelimesi kullanıldığı ilk günden beri tarımsal üretimi, ekip biçmeyi anlatırken; 19. yy’dan itibaren sözcük, toplumların becerileri, sanatları, gelenek görenekleri ve yaşam biçimleri şeklinde tanımlanmaktadır (Köz, 2014:3).

Adet, topluluk içinde eskiden uyulan kural, töre ve alışkanlıklar anlamına gelmektedir (www.tdk.gov.tr).Canlılar dünyasında yer alan insanlar sıradan bir canlı değildir. Çünkü insanları diğer canlılardan ayıran en önemli özellik aklıdır. İnsan sahip olduğu akli kullanarak kültür ve uygarlığı elde etmiştir. İnsanlar hangi ırkta doğarsa doğsun, eşit ya da benzer özelliklere sahip olmasından dolayı, edindikleri kültürel içerik, örf ve adetler, gelenek ve görenekler, yaşadıkları bölge, ülke, toplum, yöre ve aileye göre farklılık gösterir. Her toplumun kendine özgü gelenek, görenek, kültür ve örf adete sahiptir ve sahip olduğu bu özellikler onu diğer toplumlardan farklı kılmaktadır. Sahip olduğu kendine özgü gelenek, görenek ve kültürel değerler

ise o yerel halkın diğer yerel halktan ayrılarak özelleşmesini sağlamaktadır (Bostantzi, 2008:1).

2.3.3. Yerel Halk ve Turizm İlişkisi

Günümüzde Fransa, İtalya, İspanya ve Yunanistan gibi birçok ülke turizm sayesinde çok yüksek gelirler elde etmektedir. Turizmin bu ülkelerde gelişmesinde doğal, tarihi ve kültürel kaynaklarının yanı sıra yerel halkın turistlere yönelik yaklaşımlarının da önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Türkiye bu ülkelere kıyasla daha fazla tarihi, doğal ve kültürel kaynaklara sahip olmasına rağmen, yerel halkın bu anlamda desteğini tam olarak alamadığı için turizmden elde edebileceğinden çok daha az gelir elde etmektedir (Cengiz ve Kırkbir, 2007:20).

Turizm, yerel halkın iyi niyetine bağlı olduğundan turizmin geliştirilmesi, başarılı bir şekilde işletilmesi ve sürdürülebilir olması için yerel halkın desteğinin alınması gerekmektedir. Eğer yerel halkın turizm konusunda olumlu bir algısı varsa, turistlerle olan ilişkilerde daha ılımlı bir tavır sergilemekle birlikte turizmin gelişmesine katkı da sağlayacaktır (Yoon, 2001:364). Turizm planlaması yapılırken yerel halkın fikri ve desteği alındığı zaman, kızgınlık, dargınlık, ilgisizlik, güvensizlik gibi turistlerle yerel halk arasında oluşabilecek hisler ve davranışlar önlenir (Cengiz ve Kırkbir, 2007:20).

Yerel halkın turizm gelişim politika ve programlarını desteklemediği durumlarda, turizmin gelişimine yönelik programlar uygulama aşamasında başarısız olmakla veya etkisiz bir sonuç doğurabilmektedir. Turizm gelişim politikaları ve programları belirlenirken bölgede yaşayan yerel halkın ve bölge işletmelerinin fikirlerinin alınmadığı durumlarda tam katılım gerçekleşmeyeceğinden kamu yönetiminin uygun bulduğu politikalar uygulanmaya konulacaktır. Böyle bir durum sonunda tüm tarafların katılımı olmadığından gelişim politikalarının gerçekleşmesi engellenebilecek ve politikaların uygulanmasında başarısızlıklar yaşanabilecektir. Bu nedenle hem bölge halkının hem de bölge işletmelerin turizm gelişimine ilişkin algılama ve tutumlarının bilinmesi gerekmektedir (Akova, 2006:79).

Turizm yörelerinde yapılacak planlama çalışmalarının bütün aşamalarında yerel halkın katılımının sağlanması, turizm potansiyelinin temelini oluşturan doğal, kültürel ve tarihi değerlerin, uzun vadede korunabilmesi açısından önem arz etmektedir. Turizmde doğal ve kültürel kaynakların kullanılmaya başlaması ile turistlerin çevre dostu faaliyetleri tercih etmesi hem çevrenin korunmasına hem de

yerel halkın ekonomik olarak kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Böylece turizm sektörü gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelirlerini arttırmada önemli bir rol oynamaktadır (Mansuroğlu, 2006:36).

Turizm sektörünün gelişmesi bölgeyi ve o bölgede yaşayan yerel halkı üç farklı şekilde etkilemektedir. Birincisi; vergi geliri, istihdam artışı, ek gelir, vergi yükü, enflasyon ve yerel yönetim borçları gibi ekonomik unsurlardır. İkincisi; geleneksel el sanatlarının yeniden doğması, kültürlerarası iletişimin artması, suç oranının artması ve geleneksel kültürde meydana gelen değişiklikler gibi sosyo-kültürel unsurlardır. Üçüncüsü ise; çevre, park ve vahşi hayatın korunması, hava, su ve ses kirliliği, vahşi yaşam tahribatı ve vandalizm ve atıkların artması gibi çevresel unsurlardır (Andereck vd., 2005:1057). Söz konusu bu durumda, turizm sektörünün yerel halk üzerindeki etkilerinin kısa vadeli olarak değil, uzun vadeli olarak analiz edilmesi gerekmektedir. Yerel halkın turizm sektöründen etkilenme şekli veya bu sektöre yönelik algısının hesaplanması ya da değerlendirilmesi soyut özellik taşıdığından oldukça zordur. Turizmin yerel halk üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri olabilmektedir. Turizmin yerel halk üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ise şu şekilde ifade edilebilir (Erdem, 2017:27-29):

- Şehirler ve bölgeler arasındaki ilişkileri geliştirip, şehir ve kırsal bölge arasındaki gelişmişlik düzeyi farklılıklarını azaltır,
- Yerel halkın boş zaman geçirme aktivitelerini çeşitlendirir,
- Kırsal kalkınmaya destek sağlayarak bölgesel kalkınmaya ve bölgesel ekonominin gelişmesine katkıda bulunur,
- Bölgedeki sosyal yaşam tesislerinin ve alışveriş merkezlerinin çoğalmasını sağlar,
- Çeşitli meslek gruplarının oluşmasına ve kariyer gelişimine olanak sağlar,
- Vasıfsız iş gücüne istihdam olanağı sağlar,
- Bölgesel kalkınmaya teşvik eder ve yerel halkın refah düzeyinin yükselmesine katkı sağlar,
- Doğanın korunmasına ve yerel halkta çevre bilincinin gelişmesine yardımcı olur,
- Bölgede ticaretin gelişmesine katkı sağlar,
- Bölgenin alt yapı ve üst yapı şartlarının yerel halk lehine iyileştirilmesini sağlar,

- Yerel halkın gelir kaynaklarını çeşitlendirerek, yoksullukla mücadelede önemli bir araç olma özelliği gösterir,
- Alkol tüketimini arttırarak, alkole başlama yaşını daha da düşürür,
- Dil yozlaşması ve kültürel yozlaşmanın oluşmasına neden olur,
- Tarihi, kültürel ve doğal kaynaklar zarar görebilir,
- Yerel halkın sosyo-kültürel yapısının değişmesine neden olabilir,
- Farklı kültüre sahip toplumlarla iletişime geçildiğinden negatif tutum, algı ve tecrübeler ortaya çıkabilir,
- Suç oranlarında artış, uyuşturucu kullanımı, ahlaki açıdan yozlaşma gibi negatif etkiler ortaya çıkabilir,
- Yerel halkın sahip olduğu kültürün ticarileşmesine neden olabilir.

Turizmin geliştiği bölgelerde oluşan olumlu veya olumsuz etkilerden öncelikli olarak etkilenen yerel halktır. Turizmin destinasyonda oluşturduğu ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel sonuçlara göre yerel halkın turizme desteği şekillenmektedir. Eğer yerel halkın turizmin etkilerine algıları olumlu ise turizme olan desteği artmakta, algı olumsuz ise turizme olan desteği azalmaktadır. Bir başka ifade ile turizmin yerel halk üzerinde oluşturduğu olumlu etkilerin olumsuz etkilerden daha fazla olması durumunda yerel halk turizmin gelişim sürecine dahil olur ve turizme katkı sağlar (Türker vd., 2016:10).

2.3.4. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algıları ve Tutumları

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre algı; bir şeye dikkati yöneltmek o şeyin bilincine varmak, idrak etmek olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Akova (2006:80)'ya göre algılama, kişinin beş duyu organı ve sezgileri yardımıyla, herhangi bir nesne, olay olgu, sözcük, kuram vb. uyarıcının, düşünsel yapısında belirlenmesi, anlaşılması, tanınması, tanımlanması, yorumlanması ve açıklanmasıdır. Tutum ise, bir bireyin psikolojik bir obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimdir.

Yerel halkın turizm faaliyetlerinin etkileriyle algılarındaki değişiklikler, 'sosyal temsiller ve sosyal alışveriş' olarak adlandırılan iki kuramsal yaklaşımla incelenmektedir (Ekin, 2011:48). 'Sosyal temsil'; nesnelere, sosyal ortamın görünümüne ve boyutlarına yönelik değişkenlik gösteren eylemler, kavramlar ve değerler sistemidir. Bu sistem birey veya grupların sadece yaşam çerçevesini sabitlemekle kalmaz aynı zamanda durumları algılayacak bir malzeme inşa ederek

cevap üretmelerine olanak sağlar. Ayrıca sosyal temsil, bireyin kendi iç dünyasında tanımladığı ve davranışlarına yön verdiği toplumsal bir düşünce biçimi olarak kabul görmektedir (Bulut, 2008:63-64).

Sosyal temsilin üç ana kaynağı; doğrudan deneyim, sosyal etkileşim ve medya olarak sınıflandırılmakta ve bu kuram yerel halkın algılarını açıklamak için bir temel olarak öne sürülmektedir. Sosyal alışveriş kuramı, insanların mantığı ve sezgilerine yönelik sosyolojik bir kuramdır. Bu kuram, turizme olan ekonomik katılım veya bağımlılık, turistik rekreasyonlara yakınlık, turistlerle karşılıklı ilişki düzeyi, tema ile özdeşleşme ve katılım düzeyini içeren etkenlerle bağlantılı olarak yerel halkın turizmin etkileriyle ilgili algılarını açıklamada kullanılmaktadır (Ekin, 2001:49).

Sosyal alışveriş kuramında sosyal etkileşimin söz konusu olduğu durumlarda maddi, sosyal ve psikolojik kaynaklar insanlar arasındaki değişimin nesnesi durumuna gelebilirler (Ap, 1992:668). Yerel halkın turizmin ekonomik ve sosyo-kültürel yöndeki olumlu görüşlerinin olduğu ortaya konmasına rağmen, bazı çelişkili durumların olduğu da düşünülmektedir (Andereck vd., 2005:1059). Buna göre, yerel halk turizm alışverişinden yararlandığını düşünüyorsa olumlu algı, turizmin negatif etkilerinin yararlarından daha ağır bastığını hissediyorsa olumsuz algı oluşabilmektedir (Ekin, 2011:50). Yerel halkın turizmin etkilerini algılaması ve bu etkilere uyum sağlaması sonucu sergilediği tavır dört kümede incelenebilmektedir. Bunlar (Avcıkurt, 2007:87):

- **Direnme:** Yerel halkın turizmin gelişmesini ve yöreye turistlerin gelmesini engellemek amacıyla gösterdikleri çaba ve turistlere yönelik sert tepkileri içermektedir,
- **İçine Kapanma:** Yerel halkın turizme tepki gösterip kendi kültürünü canlandırması ve geleneksel törenlerini arttırma çabaları biçiminde tepkileri içermektedir,
- **Sınırları Vurgulama:** Bölge halkının turizmi benimsemesi ve turistlere yönelik olumlu duygular beslemesi durumunu içermektedir,
- **Benimseme:** Bölgenin geleneksel kültürünün zayıflaması ve Batı kültürünün yerel halk tarafından benimsenmesini içermektedir.

Yerel halkın turizme karşı tutumunu tespit etmeye çalışan araştırmaların pek çoğu yöre insanının belli bir dönemdeki davranışlarını tespit etmeye

yöneliktir(Karaka ve Şengün, 2017; Akova, 2006; Biçici, 2013). Bu çalışmalar turizmin bir bölgedeki gelişimine katkı sağlamakla birlikte, yerel halkın bu gelişmelerin değişik aşamalarındaki davranış şeklini görme açısından da önemlidir.

Yerel halkın davranış biçimlerini etkileyen birçok sebep, araştırma sonuçlarını bir araya getirecek teorik bir kalıba ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Sonuç olarak ortaya konulacak teorik bir altyapı yerel halkın hangi nedenlerden dolayı turistlere olumlu veya olumsuz tavır sergilediklerini anlamada kolaylık sağlayacaktır (Ersoy, 2017:9).

Yerel halkın turizme karşı tutumunu anlamaya yönelik birçok kuram geliştirilmiştir. Geliştirilen bu kuramlar yerel halkın turizme yönelik olumlu veya olumsuz tutumlarını anlamada büyük öneme sahiptir. Bu kuramların öncü modellerinden birisi Doxey (1975) tarafından geliştirilmiştir (Boğan ve Saruışık, 2016:328). Doxey'in 'Irridex Modeli', gelişmekte olan bir turizm endüstrisinin bölgedeki etkileri daha belirgin hale geldiği ve algılarının tecrübe ile değiştiği için toplulukların bir dizi tepki gösterdiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla, yerel halkta ilk başlarda var olan heyecan, zamanla yerini ilgisizliğe, rahatsızlık duymaya ve düşmanlığa bırakmaktadır (Faulkner ve Tideswell, 1997:6). Bu model yerel halkın tepkilerini ve duygularını anlamaya yöneliktir (Akis vd., 1996:481).

Doxey (1975) geliştirdiği irridex (kızgınlık) modelinde turizmin gelişme gösterdiği bölgelerde bazı evrelerden geçtiğini açıklamakta ve bu evreleri modelde hoşnutluk, kayıtsızlık, kızgınlık ve düşmanlık evreleri olarak belirtmektedir. Bu modele göre, yerel halkın turizmin gelişmesine yönelik ilk bakış açısı olumlu iken ilerleyen evrelerde olumsuzla dönüştüğü vurgulanmıştır. Bu modelde yerel halkın tutumlarının her evrede homojen bir nitelik taşıdığı ve yerel halk tutumlarının tek yönlü (olumludan-olumsuz) değiştiği vurgulanmaktadır (Karakaş ve Şengün, 2017:185-186).

Butler (1980)'da turizmin gelişimi ile yerel halkın turistlere karşı tutumu arasında bir bağ olduğunu ileri sürmüştür (Chun-cu, 2005:363). 'Bir turistik çekim merkezinin yaşam döngüsü modeli' adlı çalışmasında Butler, çekim merkezinde turizmin içinde bulunduğu aşamanın ve çekim merkezine gelen turist sayısının, yerel halkın turizme karşı tutumunu belirleyen temel faktörler olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu modele göre ilk zamanlarda bölgeye gelen turist sayısında artma oldukça yerel halk turizme karşı olumlu tavır sergilemekte, bu durum sonucunda bölgeye olan ilgide gün geçtikçe artmaktadır. Fakat her çekim merkezinin bir kapasite sınırı

bulunmaktadır. Bu kapasite aşıldığı takdirde turist-yerel halk etkileşimi artmakta yerel halkta turistlerin günlük yaşamlarına müdahale ettiğini düşünmekte ve turizme yönelik algısında olumsuzluğa dönüşmektedir (Ayazlar, 2017:55).

Bir bölgede turizme yönelik büyüme ve talebin artmasıyla birlikte turizmin yerel halk üzerindeki etkileri kademeli olarak daha belirgin bir hale gelmekte ve etki daha olumsuz bir durum almaktadır (Upchurch ve Teivane, 2000:500).Butler'ın kuramına benzer bir diğer kuramda Hasan Zafer Doğan (1989)'ın kaleme aldığı ve yerel halkın turizme yönelik tepkilerini araştırdığı çalışmasında bahsettiği, çekim merkezine yapılan seyahatlerin hem olumlu hem de olumsuz sonuçları olduğudur (Ayazlar, 2005:55). Hasan Zafer Doğan modelde yerel halkın turizmin etkilerine yönelik tepkilerini olumlu ya da olumsuz bir sınıflamaya dayandırarak ele almaktadır. Doğan'a göre, yerel halk turizme yönelik olumlu tutum sergiliyorsa, uyum stratejisi olarak değişimi kabul etmekte (benimseme), aksi bir durum söz konusuysa direnç (direnme) göstermektedir. Doğan modelde tepki biçimlerini turizmin sosyal veya psikolojik yönlerini genel bir kavramsal çerçevede ele almaktadır (Harlak, 2014:134).

Görüldüğü üzere yerel halkın turizme yönelik tutumları ilgili yazında çeşitli kuramlar ile incelenmektedir. Söz konusu kuramlardan sonuç çıkartacak olursak, yerel halkın turizme karşı tutumunun olumlu olması durumunda turizmin gelişimini desteklediği, olumsuz olması durumunda ise turistlerden rahatsızlık duyduğu ve turizmi desteklemediği görülmektedir. Bir diğer ifade ile yerel halkın turizme karşı tutumu onların davranışlarına yansımakta ve bu tutum turizm gelişiminin başarı ya da başarısızlığında büyük rol oynamaktadır (Ayazlar, 2005:56).

2.3.5. Yerel Halkın Turizmi Geliştirmesindeki Rolü

Turizmde çoklu ve karşılıklı ilişkiye bağlı çok çeşitli paydaşlar bulunmaktadır. Bunlar; turistler, tur operatörleri, işletme sahipleri, yerel halk ve endüstriyi destekleyen çeşitli kuruluşlardır (Cawley ve Gillmor, 2008:317). Bir bölgede gerçekleşen turizm faaliyetleri o bölgede yaşayan yerel halkı doğrudan etkilemektedir. Turizmin gelişimi açısından yerel halkın turizm konusundaki yaklaşımının belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Çünkü turizm faaliyetlerinin başarısını yerel halkın desteği arttırmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bölgede yaşayan yerel halkın turizme karşı olumsuz yaklaşım sergilemesi bölgedeki turizmin gelişimini istenen düzeye ulaştıramamaktadır (Güney ve Göller, 2016:27).

Yerel halkın tutum ve davranışlarının açıklanması, bu tutum ve davranışların güçlendirilmesi, gelişim düzeylerinin belirlenmesi ve kapasitelerinin bilinmesi turizm destinasyonları açısından oldukça önemlidir. Söz konusu bu unsurların bilinmemesi veya önemsenmemesi mevcut turizm yatırımlarının geri dönüşümünde eksilmeye neden olabileceği gibi turist talebinde de azalmaya neden olarak gelecekteki turizm yatırımlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Yerel halkın turizm planlama sürecine dâhil edilmesiyle turizm yerel halka hem ekonomik fayda sağlamakta hem de turizmin olumsuz sosyal ve çevresel etkilerini en aza indirmektedir (Çelikkanat, 2015:40). Bu bağlamda, yerel halkın turizme yönelik olumlu tutumları turizmin gelişmesine ve turizmin bağlı olduğu kaynakların korunmasına katkı sağlayacaktır (Leep, 2007:876).

Turist ile yerel halkın etkileşiminin seyahat motivasyonunu etkilediği yaygın olarak bilinmektedir (Eusebio ve Carneiro, 2012:127). Yerel halk ile turistler arasındaki karşılıklı olumlu ilişkileri sürekli kılmak için yerel halkın “istekliliğini” sağlamak gerekmektedir (Blesic vd., 2014:153). Bu yüzden yerel halkın entegrasyonu, turizmin gelişmesinde en etkili araçtır. Etkili turizm planlamasının olumsuz etkilerini hafifletmek ve turizm endüstrisiyle ilgili faydaları açıklığa kavuşturmak için yerel halkı turizmle ilgili her türlü planlamaya dahil etmek gerekmektedir (Abdollahzadeh ve Sharifzadeh, 2014:126).

Sürdürülebilir turizmin gelişimi için, yerel halkın desteğinin ve görüşlerinin alınması gerekmektedir. Çünkü turizm gelişim planlarının başarısı yerel halkın farkındalığı, bilgisi ve desteği ile mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda, çekim merkezlerinde yalnızca yerel kültüre ve kimliğe, çevresel değerlere ve yapısal bütünlüğe saygılı turizm gelişim projeleri yürütmeye çalışmak, yerel halk farkındalığı, bilgisi ve desteği olmadığı sürece büyük başarılar elde edilmesini mümkün kılmayacaktır (Duran, 2013:77).

Turizm ekonomik, sosyal ve kültürel pek çok yararı olan büyük bir sektör olmasına rağmen aşırı doğal kaynak tüketimi ve yanlış destinasyon bölgesi seçimi doğal alanların, tarihsel değerlerin ve kıyı alanlarının tahrip edilmesine neden olmaktadır. Bu aşamada turizm yörelerinde yapılacak planlama çalışmalarının her aşamasına yerel halkın katılımını sağlamak, turizm potansiyelinin temelini oluşturan doğal, kültürel ve tarihi değerlerin uzun vadede korunabilmesi ve sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır (Mansuroğlu, 2006:36).

2.3.6. Yerel Halk-Turist İlişkisine Etki Eden Unsurlar

Bir bölgede amaç turizmi geliştirmek ise yerel halkın görüşleri, turizme karşı tutumları, turizm hakkındaki bilgi düzeyleri, turizmi nasıl algıladıkları değerlendirilerek gelişim sürecine katılımları sağlanmalıdır. Çünkü sektörün sağlıklı gelişiminde, diğer sektörlerden farklı olarak üretim esnasında tüketicilerinde dahil olduğu, bölgeye kaynaklar konusunda yerlilerle rekabete girecek yabancıların gelmesi ve bu yabancılarla yoğun temasların yaşanmasına sebep olması açısından yerel halkın önemi büyüktür. Yerel halkın turizm ile ilgili şüphelerinin giderilmesi ve çeşitli desteklerin sağlanması konusunda toplumsal eğitim programları ile bilgilendirilmesi turizmi olumlu algılamalarına büyük ölçüde katkı sağlayacaktır. Yerel halk turizmin bölge ekonomisindeki faydalarını iyi algılasa, turizmin gelişimi konusunda daha olumlu bir yaklaşım içine gireceklerdir (Ersoy, 2017:21).

Turist-yerel halk ilişkileri çok çeşitlidir. Aralarındaki bu ilişki temelde, ilişkiye katılımlar için zararlı ya da yararlı sonuçlar ortaya konma sonucuna göre engelleyici ve destekleyici ilişkiler olarak ikiye ayrılmaktadır (Çelikkanat, 2015:33);

- **Engelleyici İlişkiler:** Yerel halkın ve turistlerin yaşam şekillerindeki farklılıklar, yerel halkın turistlere karşı kıskançlık, kaçınmak, kayıtsızlık, ticari istismar ve saldırı duygularını ortaya çıkartabilmektedir,
- **Destekleyici İlişkiler:** Yerel halkın turistlere karşı ilgi, yardım ve arkadaşlık duyguları harekete geçebilmektedir. Yerel halk ve turistler birbirleriyle ilgili bilgi alışverişi yapmaları ve kültürel yapılarını daha yakından tanımaları arkadaşlıkların meydana gelmesine neden olabilmektedir,

Turistlerin yerel halka karşı tutumları onların davranışlarını biçimlendirmekte ve birbirleriyle olan ilişkilerini de etkilemektedir. Bu tutumlar birkaç küme içinde toplanabilir. Bunlar (Avcıkurt, 2007:82):

- **Kayıtsızlık:** Turistlerin, yerel halkla ilişki kurma konusunda isteksiz olma durumu söz konusu olabilir,
- **Kaygı ve Çatışmalar:** Turistlerin gittikleri bölge hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmamaları durumunda çekingen davranışları ve halkla çatışma içinde olmaları durumu söz konusu olabilir,
- **Acıma ve Şaşkınlık Duygusu:** Bölgede yaşayan yerel halkın yaşam biçimleri bazı turistlerde acıma ve şaşkınlık duygusu hissi oluşturabilmektedir,
- **Ataerkil Tutumlar:** Turistlerin kendi kültürlerini daha üstün görme ve yerel halkın kültürünü küçümseme durumu söz konusu olabilmektedir,

- **Kişisel İyilik Yapma İsteği ve Toplumsal Bilinç:** Bazı küçük turist gruplarının, yerel toplumun yaşam koşullarından etkilenerek onlara yardım etme isteğinin oluştuğu görülebilmektedir,
- **İyi İzlenim Bırakma İsteği:** Bazı turistler gittikleri bölge halkından kendilerini daha üstün ve zengin görebilmektedir. Bunun sonucu olarak da o ülke insanlarını tembel, geri ve kaba olarak görebilmektedirler,
- **Önyargı:** Bazı ülke turistleri, 3. Dünya ülkelerine tepeden bakmakta ve onları küçümsemektedir. Bu süreçte, turistler yerel halka ve onların kültürlerine değer vermediklerini göstererek aralarında mesafe bırakmaktadır.

Yerel halk ve turistler arasındaki kültürel farklılıktan meydana gelen kültür şoku kavramı; bireylerin yabancı bir kültüre girmesiyle birlikte derin psikolojik bir sarsıntı yaşaması olarak tanımlanmaktadır. Kültür şoku kuramı farklı ülkelerden gelen ve yabancı bir ülkede kalan turistlerin karşılaştıkları güçlükleri açıklamaktadır (Annaberdiyev, 2006:18). Turistler ile yerel halk arasındaki ilişkilerin engelleyici veya destekleyici bir durum haline gelmesi birkaç etkene bağlıdır. Turist-yerel halk ilişkilerini etkileyen etkenler şöyle sıralanmaktadır (Ersoy, 2017:23-31):

- Yerel halkın yapısı,
- Yerel halkın turistlere yönelik tutumları,
- Turistlerin yerel halka yönelik tutumları,
- Turistlerin yerel halka aykırı davranışları,
- Çıkar çatışmaları,
- İletişim güçlüğü,
- Kitle turizminin etkisi,
- Yaşam biçimindeki farklılıklar,
- Yerel halkın gerçek özelliklerini yitirmelerinin etkisi.

Yerel halk-turist içsel etkileşimi aslında dört temel özellik tarafından şekillenmektedir. Bunlar (Avcıkurt, 2007:84-85):

- **İlişkinin Geçici Olması:** Tatilin genellikle kısa bir süreyi kapsaması ve ilişkinin çoğu kez tekrarlanmayan bir özellik taşıması turist-yerel halk ilişkisini sınırlandırmaktadır,
- **Zaman ve Mekânsal Sınırlayıcılık:** Yerel halk-turist etkileşiminde yeterli zamanın olmaması ve yabancı turistlerin tatil köylerinde yada yerleşim alanlarının dışında konaklamaları sonucu ilişkilerin tesis çalışanları ile sınırlı kalmasıdır,

- **Kendiliğinden Olma Eksikliği:** Paket turlarla gelen turistlerin yerel halk ile karşılaşmaları önceden planlı ve sınırlı olmaktadır. Budurum yerel halk-turist karşılaşmalarının kendiliğinden olma eksikliği ile sonuçlanmasına ve denetlenmesine neden olmaktadır,
- **Eşit Olmayan ve Dengesiz Deneyimler:** Yerel halkta turiste karşı kendini daha küçük hissetme duygusu meydana gelmektedir. Böylece turistlere yönelik olarak şişirilmiş fiyatlar sunulması gibi kısa karşılaşmalardan parasal kazanç sağlama söz konusu olmaktadır. Diğer yandan turist için tatil yeni bir deneyim olarak algılanırken bu durum yerel halk için oldukça monoton anlam taşımaktadır.

2.3.7. Yerel Halk ve Kültür Turizmi İlişkisi

Turistlerin iletişim ve etkileşim halinde bulunduğu ekonomik, kültürel ve sosyal bir insan aktivitesi olan kültür turizmi bir bölgede faydayı en üst düzeye çıkararak, olumsuz etkileri en az seviyeye indirmek amaçlı gerçekleştirilen aktiviteler bütünüdür. Bu bütün içerisinde kültür turizminden yüksek düzeyde gelir elde eden bölgelerde tarihi, doğal ve kültürel çevrenin yanı sıra yerel halkın da turistlere olan yaklaşımı önem kazanmıştır (Işık ve Çalkın, 2016:20).

Kültür turizminde yöreselleşme; ‘bir yörenin kültür öğelerini de oluşturan sanat, kültür, din, dil, edebiyat ve geleneklerin korunması, değerlendirilmesi ve tanıtılması’ şeklinde tanımlanabilir. Yöre halkının geçmişini, yaşam şeklini ve inançlarını yansıtan arkeolojik kalıntılar, dinsel mekânlar, edebi faaliyetler, törenler (doğum, evlenme, sünnet vb.), töreler, el sanatları, geleneksel sanatsal ve sportif etkinlikler; kısacası bütün folklorik değerler bu bağlamda incelenebilecek belli başlı yöresel etkinliklerdir. Kültür turizmi sayesinde yerel halkın sahip olduğu sanat, müzik, dans, otantik ürünler topluca ‘kültür’ olarak pazarlanırken, aynı zamanda ulusal, bölgesel ve yerel boyutlarda yaşatılan kültürel faaliyetler ve sanat ürünleri turistlerin ilgisini önemli boyutta çekmektedir (Khalilova, 2008:30).Bu durumda yerel halk ve kültür turizmi arasındaki pozitif ilişkiyi göstermektedir. Diğer yandan kültür turizminin bölgede yaşayan yerel halka sağladığı yararlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Mesci ve Dönmez, 2016:23-24):

- Kültür turizminin en az 3 veya 4 bölgeye yapılması dolayısıyla yarar tüm bölge yatırımlarına dağılmaktadır,

- Kültür turizmi faaliyetleri sonucu artan gelir, bölgenin yaŖam standardını ve kültür düzeyini yükseltmektedir,
- Bölgede yapılan yatırımlar ve pazarlama faaliyetleri ulusal sermaye tarafından karŖılanmaktadır,
- Yatırımların  vreye zarar vermemesi için oluŖturulan yatırım projeleri  vreye uyumlu Ŗekilde yapılmaktadır. Büyük çaplı planlara ve altyapı yatırımlarına ihtiyaç duyulmamakta böylelikle yerel halkın kültürel açıdan zarar görmemesi sağlanmaktadır.

2.3.8. Kültür Turizminin Korunma ve GeliŖtirilmesinde Yerel Halkın  nemi

Kültür turizmi doğası gereği, bölgesel farklılıklara göre deėiŖen ve çok boyutlu özelliklere sahip bir alternatif turizm türüdür. Turizm sektöründe oldukça önemli düzeyde geliŖim gösteren alternatif turizm  eŖitlerinden biri olan kültür turizmi aynı zamanda oldukça kırılgan bir özellik göstermektedir.  nk  kültür turizminin korunması ve geliŖtirilmesi yani sürdürülebilirliği için birçok deėiŖkenin birbiriyle b t nleŖik olması ve birbirini desteklemesi zorunludur. Bu b t nleŖik sistem içerisinde en önemli deėiŖken yerel halk olarak görülmekte ve yerel halkın kültür turizmine ve turiste nasıl baktığı önem taŖımaktadır (Alaeddinoğlu, 2008:3).

Kültür turizmi bölgesinde bulunan yerel halkın yaklaŖımı, o bölgedeki koruma ve geliŖtirme sürecinde doğrudan etki sahibidir. Kültür turizmi bölgesinde yerel halkın turizme olumlu yaklaŖımının bulunmadığı, turizm faaliyetlerinin yeterince desteklenmediği durumda korumanın ve geliŖmenin sağlanması da mümkün olmayacaktır (Türker ve Türker, 2014:82). Yerel halkın kültür turizmini koruma ve geliŖtirme konusundaki tepkileri  eŖitli nedenlerden dolayı önemlidir. Bu durum özellikle ev sahibi toplumların yaŖam kalitesi bakımından önem arz etmektedir. Amacı k r etmek olan kültür turizmi faaliyetleri sonucunda yaŖanan olumsuzluklar, yerel halkın bölgede ger ekleŖen turizm geliŖmelerini riske atmasına, zarar vermesine ya da sonlandırmasına yol açabilmektedir. Eğer yerel halkın kültür turizminin korunmasına ve geliŖtirilmesine iliŖkin bakıŖ açısı baŖtan bilinirse olumsuz sosyal etkiler en aza indirilebilir ve bu konudaki alternatifler arttırılabilir(Williams ve Lawson, 2001:270).

Yerel halkı, kültür turizmini koruma ve geliŖtirme planı sürecine dahil etmek, bu konudaki g r Ŗ ve fikirlerini almak ve gelecek geliŖtirme planlarına teŖvik yönünde karŖılıklı fikir alıŖveriŖi yapmak, yerel halkın karar merkezlerini

etkileyebilmesi ve kendilerini bölgedeki turizmin bir parçası olarak hissetmeleri açısından oldukça önemlidir. Bu durumda kültür turizminin koruması ve geliştirilmesinde yerel halkın önemini ortaya koymaktadır (Okuyucu ve Somuncu, 2012:39).

2.4. KÜLTÜR TURİZMİNİN MERKEZİ OLARAK ADIYAMAN ŞEHRİNE YÖNELİK BİLGİLER

Araştırmanın bu bölümünde kültür turizminin merkezi olarak adlandırılan Adıyaman iline yönelik konular incelenmiştir. Bu bölümde Adıyaman ilinin coğrafi konumu, sosyo-demografik yapısı ve ekonomik yapısı hakkında temel bilgiler yer almaktadır. Öte yandan Adıyaman ilinin kültür ve turizm potansiyeli, ilin kültür turizmi kapsamında bulunan Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi ve bu bölgenin önemine yönelik bilgiler bu bölümde incelenen diğer konular olmuştur.

2.4.1. Adıyaman İlinin Coğrafi Konumu

Adıyaman ili dört mevsimin bir arada yaşandığı illerimizden bir tanesi olup, söz konusu özelliği Adıyaman il merkezinin Orta Fırat bölümü içinde yer almasına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Coğrafi konum olarak Adıyaman ili, Malatya (Pütürge, Yeşilyurt ve Doğanşehir İlçesi), Kahramanmaraş (Merkez ile Pazarcık İlçesi), Gaziantep (Araban İlçesi), Şanlıurfa (Siverek, Hilvan, Bozova ve Halfeti İlçeleri) ve Diyarbakır (Çermik ile Çüngüş İlçesi) illeriyle sınır komşu ili olma özelliğine sahiptir. Merkez ilçe de dâhil olmak üzere 9 ilçesi ve 420 köyü bulunan ilin ilçeleri ise: Merkez, Besni, Çelikhan, Gerger, Gölbaşı, Kahta, Samsat, Sincik ve Tut'dur. Coğrafi konum olarak 370 25' ile 380 11' kuzey enlemi ve 370 ve 390 doğu boylamı arasında yer alan Adıyaman'ın yüzölçümü 7.871 km² olup ilin rakımı ise 669 metre olarak ölçülmüştür (www.adiyamankulturturizm.gov.tr).Kuzeyi Torosların bir uzantısı olarak karşımıza çıkan Malatya dağları ile çevrili olan ilin Çelikhan, Gerger ve Tut İlçelerinin arazilerinin çoğu dağlıktır (Rüzgar, 2016:44).

2.4.2. Adıyaman İlinin Nüfus Yapısı

Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2017 verilerinden elde edilen bilgilere göre Adıyaman il nüfusunun 615.076 kişi olduğu bilinmekte birlikte, il nüfusunun yaklaşık %65'lik bir bölümü il ve ilçe merkezlerinde yaşarken %35'lik kesimin ise köy ve beldelerde yaşadığı belirtilmektedir. Göç grafiği verileri üzerinde incelemeler yapıldığında Adıyaman'ın

her yıl ortalama 23.800 göç verdiği görülmektedir. Şehirde km² başına düşen kişi sayısı ise 80 olarak hesaplanmıştır(www.tuik.gov.tr).

2.4.3. Adıyaman İlinin Ekonomik Yapısı

Ekonomik gelir kaynakları açısından Adıyaman ilinin özellikleri incelendiğinde halkın %80'lik kesiminin tarımla uğraştığı görülmektedir. Adıyaman ilinde yetiştiriciliği yapılmakta olan tarım ürünleri; buğday, patates, arpa, fasulye, pirinç, sarımsak, soğan, mercimek, küşne, nohut, bakla ve darıdır. Bunun yanı sıra il sınırlarında üretimi yapılan bağ ve bahçe ürünleri ise dut, elma, kayısı, erik, kızılıçık, kavun, karpuz ve nar olarak karşımıza çıkmaktadır. Adıyaman nüfusunun tarım yetiştiriciliği yapma nedenleri arasında ticari amacı ve halkın şahsi ihtiyaçlarının karşılanması bulunmaktadır (Rüzgar, 2016:43).

İlde yaşayan halkın tarımdan sonra ikinci gelir kaynağı hayvancılık olup, hayvancılık genel olarak aile işletmesi mantığıyla yapılmaktadır. Bunun yanı sıra söz konusu ilde kıl keçisi sayısı sığır ve koyun sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. Sanayi bakımından henüz gelişmemiş bir il olmasına rağmen, Adıyamansanayisi orta ve küçük işletme ölçeğinde, çoğunluğu tarıma dayalı faaliyet gösteren işletmelerden oluşmaktadır. İlde ticaretin yeterli düzeyde geliştiğini söylemek mümkün değildir. Ancak, mevcut tarım ağırlıklı potansiyeli ve son zamanlarda sanayisinde sergilediği performans ile tarımsal ürün çeşit ve verimliliğinde beklenen artışların gelecek dönemlerde ticari hayatı olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir. Son olarak ilde, el sanatlarına yönelik olarak savani kilim ve el dokuma halıları üretilmekte, iç ve dış pazarlarda satışa çıkarılmaktadır (Ukav ve Çetinsöz, 2015:13).

2.4.4. Adıyaman İlinin Kültür Turizm Potansiyeli

Adıyaman ilinde ziyaretçilerin kalma süresini arttıracak güzelliklerin, düzenlenen turlarla taçlandırılması yerel yönetimler tarafından farklı uygulamaların geliştirmesini gerekli kılmıştır. Aynı zamanda bu uygulamaların halka sunulmasının ziyaretçilerin memnuniyeti ve kalma süreleri açısından olumlu sonuçlar alınacağı düşünülmektedir (Cebe, 2016:45-52).

Güzellikleri görülmeye değer Adıyaman ilinde, 86 adet arkeolojik sit alanı, 51 adet dini ve kültürel yapı, 71 adet sivil mimari yapı, 3 adet askeri yapı ve 7 adet doğal sit alanı olmak üzere toplam 218 adet turistik çekicilik

bulunmaktadır(www.adiyamankulturturizm.gov.tr).İl içerisinde akarsular mevcut olmakla birlikte, bu akarsuların boylarının kısa, debilerinin ise az olmasına bağlı olarak burada rafting, kano ve nehir kayağı gibi su sporları yapılamamaktadır. Ancak Mart, Nisan ve Mayıs aylarında Cendere Çayı ile Kâhta Çayı arasında kısa mesafede raftingyapılabilmekte, Fırat Nehri'nin bir kısmında da akarsu turizmi için uygun alanlar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, Fırat Nehri, Kâhta ve Cendere Çayı'nda olta balıkçılığı yapılabilmektedir.Söz konusu ilde doğa turizmi açısından özellikle ekolojik turistlerin ilgi duyduğu kanyonlar bulunmaktadır. Bu kanyonlar (Cebe, 2016:45-52):

- **Cendere Kanyonu:**Tarihi Cendere Köprüsü'nün eşsiz güzelliğı ile karşı karşıya kalan ziyaretçiler, burada piknik yapma, balık tutma ve yüzme imkânı bulabilmektedir,
- **Gerger Kanyonu:** Atatürk Barajı ve Fırat Nehri'nin birleşme noktasında, Gerger ilçesinin sınırları içerisinde yer alan Gerger Kanyonu, sahip olduğu doğal güzelliğıyle alternatif turizm uygulamaları potansiyeline sahip olabilecek bir yerdir,
- **İndere (Zey) Köyü Kanyon Vadisi:** İl merkezinin 7 km kuzeyinde yer alan İndere (Zey) köyünün içerisinde bulunan vadinin yamaçlarında Erken Hristiyanlık dönemlerinde kullanıldığı düşünülen mağaralar bulunmaktadır,
- **Göksu Kanyonu:**KanyonAdıyaman'ın merkezine 67 km uzaklıkta yer alan Gümüşkaya Köyüne ve Besni'ye 48 km uzaklıkta bulunan Kızılin Köyü'ne yakın bir yerdedir.

Kitle turizminin doğal çevreye verdiği yıkımlar, kaynakların sürdürülebilirliği açısından tüketiciler tarafından artan bilinç, farklılık arayışları ve turizm sektörünün yeni pazarlar araması,doğa turizminin hızla gelişen bir turizm türü olarak yaygınlaşmasına neden olmuştur (Özel, 2010:32). Doğa turizmi açısından önem arz eden Adıyaman ilide oluşumu itibarıyla yaklaşık olarak 3000 yıl gibi uzun bir zamanda oluşabilen yüzen adalar bakımından oldukça zengindir. Merkeze 56 km uzaklıkta yer alan Çelikhhan ilçesinde Çat Barajı Göleti üzerinde söz konusu ada tiplerine sıklıkla rastlanmaktadır (www.adiyaman.gov.tr).

Doğa turizmi çerçevesinde büyük ilgi gören alanlardan biri de mesire alanlarıdır. Adıyaman bu bağlamda sahip olduğu iklim şartları ve bitki örtüsü ile eko turizme elverişli alanlara sahiptir. Söz konusu alanlar genel olarak yerli halkın ziyaret ettiği bölgeler olarak karşımıza çıkmakla beraber konaklama ve dinlenme

hizmetlerinin arttırılmasına bağı olarak yerli ve yabancı turistler için de çekicilik oluşturabilecek alternatif bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. İl sınırları içerisinde yer alan ve turizmede konu olan en önemli mesire alanı ise Beşpınar Mesire Alanı, Gazihan Dede Mesire Alanı, Kızılin Mesire Alanı, Karadağ Mesire Alanı, Alıdağ Mesire Alanı, Karagöl (Kırkpınar) Mesire Alanı, Değirmenbaşı ve Zerban Mesire Alanıdır (Özel, 2010:32-34).

Bölgede yer alan ve turizm potansiyeli kapsamında değerlendirilebilecek doğal güzelliklerin bir diğeri de göllerdir. İlde dört doğal, bir de yapay olmak üzere beş adet göl vardır. İl sınırları içerisinde yer alan göller şunlardır: Gölbaşı Gölü (2.19 km²), İnekli Gölü (1.09 km²), Azaplı Gölü (2.72 km²) ve Abdülharap Gölü (5 km²) iken Atatürk Baraj Gölü ise il sınırlarında yer alan ve yapay göl olma özelliğini taşıyan yapı olarak bilinmektedir (adiyaman.gov.tr):

- **Gölbaşı Gölü:** Gölbaşı ilçesi belediye sınırları ilçesinde yer alan bu göl 2.19km² yüzölçüme sahiptir. Göl ve çevresi doğal sit alanı olarak ilan edilmiş olup bu alanlarda kuş gözetleme kuleleri bulunmaktadır,
- **İnekli Gölü:** Yüzölçümü 1.09km² olan bu göl yağışların fazla olduğu dönemlerde Gölbaşı ve Azaplı Gölleri ile doğal olarak açılan kanallarla birbirine bağlanmaktadır,
- **Azaplı Gölü:** Yüzölçümü 2.72km² olan bu göl kış sularının artması nedeniyle çoğu kez Gölbaşı Gölü ile birleşik bir görünüm kazanır,
- **Abdülharap Gölü:** İl merkezine 59km, Çelikhan ilçesine ise 3 km uzaklıkta yer alan gölün yüzölçümü 5 km² olup yüzeyinde yaklaşık iki bin yıllık süreçte oluşumu gerçekleşmiş yoğun saz ve otlarla kaplı onlarca yüzen ada bulunmaktadır.

Ülkemiz sınırları içerisinde yer alan, milli park özelliği taşıyan 40 adet park alanından bir tanesi de Adıyaman sınırları içerisinde yer almaktadır. Nemrut Dağı Milli Parkı olarak bilinen park alanı, bilimsel ve estetik bakımdan eşine ender rastlanan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanları açısından ulusal ve uluslararası öneme sahip bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak da milli parklar sağladıkları ve bahsedilen avantajların yanı sıra önemli turizm değerleri olma özelliği taşımaktadır (T.C. Orman Bakanlığı, 1993:4).

Doğa turizm açısından elverişli birçok bölgeye sahip olan Adıyaman ilimizde tarihi alanlar da ilin turizm potansiyelinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Söz konusu tarihi alanlar yerli ve yabancı turistler tarafından oldukça rağbet

görmekte olup farklı uygarlıkların doğduğu, yaşadığı ve kültür mirasını devraldığı bir ilimiz olan Adıyaman'da, oldukça değerli maddi kültür birikimlerinin bir kısmı günümüze kadar gelebilmiştir. Buna karşın tarihi ve arkeolojik açıdan oldukça zengin olan ilde, geleneksel yapıların çoğunda kullanılan yapı malzemesinin dayanıksız olması, doğal afetler ve tahribatsebebiyle tarihi eserlerin çoğunluğu günümüze bir bütün olarak gelememiştir. Ancak eserlerin bir kısmı restorasyon ile yeniden sağlamlaştırılarak turizme kazandırılırken diğer bir kısmı ise restorasyon ile ayağa kaldırılıp kültür turizmine açılmayı beklemektedir (Özgüç, 2013:80).

Tarih bilincine sahip, keşif meraklı yerli ve yabancı turistlerin ilgilerini çekebilecek potansiyele sahip olan Adıyaman ilinde tescillenmiş 86 adet arkeolojik sit alanı bulunmaktadır. Bu alanlar ören yerleri, höyükler, tümülüsler ve kaya mezarlarından meydana gelmektedir. Adıyaman'da yer alan ören yerleri, bölgenin en çok turist çeken yerleri olmalarının yanı sıra, kültür turizminde önemli çekiciliğe sahiptir. Bu alanlardan en çok bilineni Nemrut Dağı Ören Yeri olup alan içerisinde yer alan diğer ören yerleri ise Pirin Antik Kenti, Arsameia Ören Yeri, Derik Kutsal Alanı, Eski Besni Ören Yeri ve İkizce Mevkii Ören Yeri'dir (Cebe, 2016:74-75).

İçinde bulunduğumuz dönemin turizm anlayışında, turistlerin bazıları tarihi bina veya yerin dış görünümünden çok, arkeolojik alanların vermiş olduğu tarihsel anlamın çekiciliğine kapılmaktadır. Mevcut su kaynaklarına yakınlık, uygun iklim, stratejik konum gibi unsurlar höyüklerde yerleşmenin bir öncekiyle aynı alanda kurulmasının en önemli nedenlerini oluşturmaktadır. Verilen bu nedenlerin yanı sıra yapı malzemesini taşımak yerine var olan eskiyi değerlendirmek üzere ortaya çıkan anlayışa bağlı olarak yerleşim yerleri bu bölgelere kurulmuştur. Araştırma sahasında, Merkez ilçede 12 adet, Besni'de 19 adet, Kâhta'da 3 adet, Gölbaşı'da 3 adet ve Samsat'ta 2 adet olmak üzere toplam 39 adet höyük bulunmaktadır (Kortanoğlu, 2012:6).

Toprak yığılı tepecikler olarak da bilinen Tümülüsler, içerisinde mezar veya kalıntı barındırdığı düşünülen önemli tarihi ve kültürel çekiciliklerden birisini oluşturmaktadır. Adıyaman ili Merkez ilçesinde 7 adet olmak üzere toplam 16 adet tümülüs bulunmaktadır. Diğer tümülüsler ise ilçeler bazında şu şekilde dağılım göstermiştir: Besni'de 3 adet, Kâhta'da 3 adet ve Samsat ilçesinde 3 adettir. Bunun yanı sıra söz konusu il sınırlarında Merkez ilçede 5 adet, Besni ilçesinde 11 adet olmak üzere toplam 16 adet kaya mezarı, 2 adet dolmen ve 5 adet de nekropol alan bulunmaktadır (www.adiyamankulturturizm.gov.tr).

Yaygınlaşmasının ardından İslam kültürünün yayılma alanı bulduğu Adıyaman ve çevre illeri, kısa sürede, söz konusu kültürün de önemli bir beşiği konumuna gelmiştir. Bu bölgede sırasıyla Emeviler, Abbasiler, Hamdaniler, Selçuklular, Artuklular, Zengiler, Eyyubiler, Memlûklular, Dulkadiroğulları, Timur İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyeti altında kalmış olup bu özelliği sayesinde Adıyaman ili özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait zengin tarihi ve kültür varlıkları ile dikkat çekmektedir. Dini ibadethanelerin yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekici alanlar olarak karşımıza çıkması, bu turizm çekiciliklerinin korunmasını, bununla birlikte kültürel değerlerin yaşatılmasını sağlamaktadır. Merkez ilçede 9 adet, Besni'de 6 adet, Gerger'de 1 adet ve Tut ilçesinde ise 1 adet olmak üzere varlığını sürdürmeyi başaran toplam 17 adet tarihi cami bulunmakta olup bu camilerden 14 tanesi tescilli, 4 tanesi ise tescil edilmeyi beklemektedir (Cebe, 2016:99-104).

Genel olarak turlarla gezilen müzeler, ülkemizde kültürel turizmin gelişmesi için daha etkin kullanılması gereken alanlardır. Zira müzeler, turistik ziyaretlerin yanı sıra, ekonomik, kültürel ve sosyal rolleri açısından ulusların kültürlerine ilişkin dilsel, ırksal kimlikleri ve gelenekleri yansıtmaları açısından da önemli yapı taşlarıdır. Adıyaman müzesinde 8.118 adet arkeolojik eser, 14.049 adet sikke ve 456 adet etnografik eser bulunmakta olup, söz konusu müzede yaklaşık 2.000 adet eser sergilenmektedir. Tarihi dönemlerde ilin bulunduğu bölge çevresinde kurulmuş olan medeniyetler hakkında bilgi veren ve onları tanıtan tarihi çekiciliklerden bir tanesi de kaya yazıtları olup, günümüze kadar gelebilen kaya yazıtlarından Merkez ilçede 2 adet, Gerger ilçesinde ise 1 adet bulunmaktadır (www.kulturvarliklari.gov.tr).

Yukarıdaki tarihi ve kültürel çekiciliklerden görüldüğü üzere Adıyaman kültür turizmi açısından son derece önemli bir şehir olma özelliğine sahiptir. Kültür turizmi Adıyaman ili açısından son yıllarda oldukça önem kazanan bir turizm çeşitidir. Her ne kadar kültür turizmine yönelik herhangi bir net veriye ulaşılmada bu kapsamda turizmin geneline hizmet sunan otel işletmeleri Tablo 2.1'de görülmektedir.

Tablo 2.1. Adıyaman İli Konaklama Tesisleri(Adıyaman İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018)

Kültür ve Turizm Bakanlığından İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri			Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri	
Tesisin Adı	Sınıfı	Yatak Sayısı	Tesisin Adı	Yatak Sayısı
Bozdoğan Oteli	4 yıldız	157	Yolaç Oteli	100
Grand İsias Otel	4 yıldız	132	Uyanık Oteli	40
Rabad Resort Oteli	4 yıldız	106	Beyazsaray Oteli	50
Balkan Oteli	4 yıldız	48	Grand İskender Oteli	104
Antiochos Oteli	4 yıldız	120	Tuğra Oteli	50
Nemrut Otel	3 yıldız	156	Vadi-İ Lemana Oteli	72
Serhat Oteli	3 yıldız	76	Euphrat Oteli	104
Ünal Oteli	3 yıldız	33	Kervansaray Oteli	28
Samos Oteli	3 yıldız	117	Kommagene Oteli	42
Arsames Oteli	3 yıldız	92	Güney Oteli	20
Sadil Oteli	2 yıldız	70	Yılmaz Oteli	21
White Star Hotel	3 yıldız	146	Ustahan Oteli	48
Dedeoğlu Oteli	3 yıldız	48		
Toplam			Toplam	
13		1301	12	679

Söz konusu tabloya göre Adıyaman ilinde kültür ve turizm bakanlığı işletme belgeli 5 tanesi 4 yıldız, 7 tanesi 3 yıldız ve 2 tanesi 2 yıldızla sahip olan 13 konaklama tesisi bulunmaktadır. Belediye belgeli ise 12 konaklama tesisi bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı işletme belgeli ve belediye işletme belgeli toplam 25 konaklama tesisi 1980 yatak kapasitesine sahiptir.

Gelen turist sayısındaki artış, turizm sektöründen elde edilen geliri arttırmaktadır. Böylelikle Adıyaman'ın ekonomik anlamda büyüme ve gelişmesinde katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda son 6 yılda Adıyaman'a gelen turistsayıları yıllar itibariyle Tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Adıyaman'a Gelen Turist Sayıları(Adıyaman İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018)

YIL	YERLİ TURİST SAYISI	YABANCITURİST SAYISI	TOPLAM
2012	36.848	20.209	57.057
2013	47.922	21.949	69.871
2014	58.828	21.720	80.548
2015	28.398	8.395	36.793
2016	49.391	860	50.251
2017	88.069	2.632	90.701

Söz konusu tabloya göre son 6 yılda Adıyaman'ı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin sayısının en fazla olduğu rakam toplam 90.701 turist ile 2017 yılıdır. 2012, 2013 ve 2014 yıllarında Adıyaman'ı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin sayısında artış görülürken, 2015 ve 2016 yıllarında ülke ve bölgede yaşanan terör olaylarından kaynaklı yerli ve yabancı turist sayılarında azalış görülmektedir.

Söz konusu tablolardan yola çıkılarak Adıyaman ilinde elde edilen turizm gelirlerine ulaşılmaya çalışılmış olup, Adıyaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu web sitelerinde herhangi bir veriye rastlanılmamıştır.

2.4.5. Adıyaman İlinde Kültür Turizmi Kapsamında Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi ve Önemi

Tarihi ve doğal değerlerin korunması ve gözetilmesi amacıyla kurulan Nemrut Dağı Milli Parkı il merkezine 43 km, Kâhta'ya ise 9 km uzaklıktadır. Aynı zamanda UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki 17 varlığımızdan biridir. Nemrut Dağı Milli Parkı'nın ana kaynak değerini, Nemrut Dağı'ndaki kültürel ve arkeolojik değerler oluşturmaktadır. Park alanı içerisinde milattan önce ve sonraki I. yüzyıllar arasında, söz konusu bölgede hâkimiyet kuran Kommagene Krallığı döneminden kalma çok sayıda kültürel değer bulunmaktadır. Nemrut Dağı'nın üzerindeki Kommagene Kralı Antiochos'un tümülüsü ve dev heykelleri, Arsameia (Eskikale), Kâhta Yenikale, Karakuş Tümülüsü ve Cendere Köprüsü Milli Park içerisinde kalan başlıca kültürel değerleri oluşturmaktadır (Elmastaş, 2008:181).

Cendere Kanyonu, milli park alanında yer almakta olup, Eski Kâhta Kalesinin üzerinde bulunan kret, çevredeki kalkerler üzerinde gelişmiş olan lapyta, dolin, mağara gibi karstik yer şekilleri park alanı içerisindeki başlıca jeomorfolojik değerleri oluşturmaktadır. Nemrut Dağı Milli Parkı alanında meşe ve ardıç türlerinden meydana gelen kuru ormanlar ise büyük oranda tahrip edilmiş ve söz konusu formasyonun yerini antropojen stepler almıştır. Tahrip olan ormanlık alanların yeniden düzenlenmesi için milli park gelişme planında önerilen şart ve koşullara göre ağaçlandırma yapılması planlanmaktadır. Bir diğer açıdan Nemrut Dağı Milli Parkı alanında yaşamına devam eden ayı, kurt, çakal, tilki, porsuk gibi hayvan türleri yaban hayatı bakımından oldukça önemli olup, söz konusu yaban hayatının devam edebilmesi ve nesil tükenmelerinin önüne geçilmesi için orman örtüsünün yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (www.milliparklar.gov.tr).

Bir kır gazinosunun yer aldığı Nemrut Dağı Milli Parkı'nda, ziyaretçilere çeşitli hizmet alanları oluşturulmuştur. Parka gelen turistler Karadut ve Kâhta'da yer alan pansiyonlarda konaklama imkânına sahiptirler. Nemrut Dağı Milli Parkı'na gelen ziyaretçi sayıları incelendiğinde yerli ve yabancı turist sayısında dalgalanmalar göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra ziyaretçi sayılarında geride bıraktığımız birkaç yılda düzenli bir artış olduğu görülmektedir. Yerli ve yabancı turist sayınsındameydana gelen dalgalanmaların nedenleri incelendiğinde özellikle Suriye ve Irak gibi sınır komşusu olduğumuz ülkelerde çıkan iç karışıklıkların, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde algılananterör olaylarının veekonomik kaynaklı nedenlerin etkili olduğu ifade edilebilir. Bu kapsamda park alanını 2014 yılında 58.828 yerli turist olmak üzere toplam 80.548 kişi ziyaret etmiştir (T.C. Kâhta Kaymakamlığı, 2015).

Fırat Nehri geçitlerine ve ovaya hâkim bir tepe üzerinde yer alan Nemrut Dağı Ören Yeri, 8-10 metre yüksekliğe sahip eşsiz güzellikte heykellerin, hala keşfedilmemiş bir kralın mezarlığının, bilinen en eski ve dev boyutlu yıldız falı sisteminin, eski Grek ve Pers sanatı stili karışımı yapıtların bulunduğu muhteşem bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın sekizinci harikası olarak da değerlendirilen Nemrut Dağı Ören Yeri'ndeki dev heykellerin sırrının çözülmesi için Kommagene'nin keşfine uzanmak gerekmektedir. Güneydoğu Bölgesi'nin Toroslar'la Fırat Nehri arasında kalan Kommagene Krallığı, batı yönünden Kilikia, kuzey yönünden Kappodokia ile sınırlı bir bölgede kurulmuş olup, bahsi geçen alan günümüz Türkiye'sinde Adıyaman, Gaziantep, Kahramanmaraş illerinin oluşturduğu

bölgede yer almaktadır. Asur ve Hitit egemenliklerini yaşayan Kommagene Krallığı'nın Asur kaynaklarında, Geç Hitit Dönemi'nde 'Kummuh' olarak geçtiği bilinmektedir (Adıyaman Valiliği İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, 2011:95).

10 m yüksekliğindeki sıralıtahtlar üzerinde oturmuş dev tanrı heykelleri doğu terasında yer almasına karşın içinde bulunduğumuz dönem içerisinde bu heykellerin baş kısımları teras alanına düştüğünden bu eserler burada ziyarete sunulmaktadır. Yüz kısımları güneşe doğru bakan heykellerin yer aldığı terasta sırasıyla Kommagene Krallığı'nın gökyüzü hâkimiyetini temsil eden koruyucu kartal, krallığın yeryüzü hâkimiyetini temsil eden koruyucu aslan, Kommagene Kralı I. Antiochos, Kommagene (Tyche), Zeus, Apollon ve Herakles heykelleri bulunmaktadır. 237 satırdan oluşan Kral Antiochos'un dini ve sosyal içerikli vasiyeti (Nomos) tahtların arkasında yazılı şekilde yer alırken söz konusu terasın kuzey ve güney bölgelerinde ise Kommagene Kraliyet ailesi bireylerinin kabartmaları sergilenmektedir (www.nemrut.gov.tr).

Sahip olduğu tarihi ve kültürel güzelliklerin yanı sıra dünya üzerinde gündeğümü ve gün batışının en güzel seyredilebildiği yer olması özelliğine sahip olan Nemrut Dağı, her yıl ağırladığı konukları ile ülke turizmini canlandıran bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. "Dünya Turizm Yazarları ve Gazetecileri Federasyonu" (FİJET) tarafından 2004 yılında Nemrut Dağı Ören Yeri'ne dünyadaki en büyük üstün başarı ödülllerinden birisi olan "Altın Elma Ödülü" nün verilmesi de bunun göstergesidir (Cebe, 2016:78- 80). Sonuç olarak Nemrut Dağı Milli Parkı kültür turizm odaklı çok sayıda kültürel değeri bünyesinde barındırmasıyla birlikte yalnızca kültür turizminde değil diğer alt turizm türlerinede sahip çok sayıda turizm çekiciliğini içeriğinde barındıran önemli bir mirastır.

2.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bir destinasyonda kültür turizmini geliştirmenin temel amacı, oluşturduğu faydaları en üst düzeye ulaştırmak, maliyetleri ve olumsuz etkileri ise en alt düzeye indirmektir. Söz konusu bu durum sonucunda turizmin olumlu etkileri, yani halkın yaşam refahını yükselten etkileri yerel halkın kültür turizmini desteklemelerine ve pozitif tutum geliştirmelerine, olumsuz etkileri ise destinasyondaki kültür turizmin gelişiminden rahatsız olmalarına neden olmaktadır (Türker vd., 2016:2). Bu bölümde alternatif turizm çeşidi olan kültür turizmi ve yerel halkın turizme bakışı açısı

konularına yönelik literatürde yapılmış olan araştırmalar ile bu araştırmalardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

2.5.1. Kültür Turizmi İle İlgili Yerli ve Yabancı Araştırmalar

Kızılırmak ve Kurtuldu (2005), tarafından yapılan araştırmanın amacı, Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yönelik düzenlenen kültür turlarına katılan turistlerin demografik, kişisel ve sosyo-kültürel özelliklerinin etkisini saptamak ve bu etkileşimden yola çıkarak kültür turizmi tüketicilerinin öncelikli tercihlerini belirlemektir. Araştırma, Trabzon'u ziyaret eden 230 kişi üzerinde anket uygulaması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda demografik, kişisel ve sosyo-kültürel faktörlerin kültürel turizm kaynaklarına etki ettikleri tespit edilmiştir.

Öter ve zdoğan (2005), kültür amaçlı seyahat eden turistlerin Selçuk-Efes yöresinde algıladıkları destinasyon imajını belirlemek amacıyla Selçuk Efes yöresini ziyaret eden toplam 365 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Selçuk-Efes yöresi ziyaretçileri demografik bakımdan yurtdışındaki kültür amaçlı seyahat eden turistlerle ortak özellikler taşımaktadır. Öte yandan ziyaretçilerin yaş ve cinsiyet değişkenleri bakımında destinasyon imajında farklılaşma saptanmamıştır. Selçuk- Efes ziyareti turistlerde genel olarak yüksek bir memnuniyet sağlamaktadır.

Esu ve Arrey (2009), tarafından yapılan araştırmanın amacı, Nijerya'da yapılan Calabar Karnavalı'na katılan turistlerin genel memnuniyet ve kültür festivali özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Araştırma Nijerya'daki Calabar Karnavalı'na katılan toplam 500 izleyiciye yüz yüze görüşmeyle yapılan anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, kültür turizmi festivali özelliklerinin genel turist memnuniyetini önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir.

Tapur (2009), Konya ilinin kültür ve inanç turizmi potansiyelini araştırmak amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında 2008 yılında Konya ilinde turizm potansiyeli olan yerlerde görüşme ve mülakat çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Konya ili merkezi ve ilçelerinin kültür ve inanç turizmi açısından önemli bir turizm potansiyelinin olduğu belirlenmiştir. Öte yandan Selçuklulara başkentlik yapmasıyla Selçuklular başta olmak üzere Karamanoğulları Beyliği ve Osmanlılar Konya'da önemli tarihi yapı ve eserler bırakmıştır.

Emir ve Avan (2010), Konya'yı kültürel amaçlarla ziyaret eden yabancı turistlerin satın alma karar sürecinde kültürel varlıkların etkisine ilişkin görüşlerinin

belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında Konya'yı ziyaret eden 391 yabancı turist üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, turistlerin satın alma karar sürecinde kültürel varlıkların etkisine ilişkin görüşlerin olumlu olduğu görülmüştür.

Lambert (2011), kültürel turizmin günlük yaşamdan ayrı olmadığını, insanların sanat müzeleri hakkındaki algılarını ve bu algıların kendi ülkelerindeki ve yurtdışındaki yerleri ziyaret kararlarını etkileme biçimlerini ortaya koymak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma kapsamında Kıbrıs'ın Lefkoşa şehrinde yaşayan 60 katılımcı üzerinde yüz yüze görüşme çalışması gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda kültür turizminin bir parçası olan sanat müzesi etkinliklerinin evde mi yoksa turistik mekânda mı olduğunun algılanmasının sekiz farklı yolunun belirlenmesi gerektiği bilgisine ulaşılmıştır.

Lynch vd. (2011), Nova Scoti'daki Milkaw kültür turizmi etkinliklerine olan turistik ilgiyi belirlemek amacıyla Halifax Ziyaretçi Bilgilendirme Merkezi'nde bulunan 394 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, turistlerin daha önce aborjin turizmine katılmamış olmasına rağmen, Milkaw kültür turizmi etkinliklerine ilgi gösterdiği belirlenmiştir. Öte yandan turistlerin yaşının ve eğitiminin Milkaw kültür turizmi etkinliklerine olan ilgi düzeylerini etkilediğini göstermektedir.

Tarsuslugil (2013), Hamamönü turizm destinasyonunun uluslararası tanınırlığı ile söz konusu destinasyonda kültür turizminin gelişimi arasında önemli bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma kapsamında Ankara'nın Altındağ ilçesine bağlı olan Hamamönü beldesini ziyaret eden 300 yerli ve yabancı turist üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Hamamönü'nün yıldızı günden güne parlayan bir destinasyon olduğu ve özellikle ulusal ziyaretçiler tarafından ilgi gördüğü ancak tanıtım çalışmalarının henüz uluslararası tanınırlık oluşturacak düzeyde bir başarıya ulaşamadığı tespit edilmiştir.

Çetin ve Gürgil (2014), Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin yaşadıkları kentte bulunan doğal ve kültürel turizm değerlerine yönelik farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma 2012-2013 öğretim yılında Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler, fen bilgisi, sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören 267 öğretmen adayı üzerinde yapılan nicel bir

araştırmadır. Yapılan araştırma üniversite öğrencilerinin Bartın ilinin doğal ve kültürel turizm değerlerine yönelik tutumları, cinsiyet ve öğrenim gördükleri bölümler açısından farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Yine katılımcıların doğal ve kültürel turizm değerlerine yönelik bilgi düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Köz (2014), İstanbul'u ziyaret eden turistlerin sürdürülebilir kültür turizmine yönelik algılarının belirlenmesi ve bu algının tekrar ziyaret etme niyeti üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında İstanbul ili Sultanahmet bölgesinde bulunan 398 yerli ve yabancı kültür turisti üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, sürdürülebilir kültür turizmi algısının nesillere göre farklılık göstermediği ancak milliyete göre farklılık gösterdiği ve memnuniyetin, sürdürülebilir kültür turizmi algısı ile tekrar ziyaret niyeti arasında aracılık etkisi olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Üsküdar vd. (2014), Eskişehir'e gelen turistlerin kentin kültürel turizm potansiyelinden yararlanma düzeyleri, nitelikleri ve Eskişehir'e ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma kapsamında Eskişehir'deki Odunpazarı Sit Alanı, Kentpark, Sazova Bilim ve Sanat Parkı ve Seyitgazi ilçe merkezine gelen 387 yerli turist üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Eskişehir'in diğer kültür şehirleriyle rekabet edilecek potansiyele sahip olduğu ve tam anlamıyla bir kültür turizmi destinasyonu olduğu tespit edilmiştir.

Akkuş (2015), Aydincık ilçesi ve yakın çevresinin kültür turizmi açısından önemli bir destinasyon haline gelebilmesi için potansiyel kaynak değerlerinin belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında Mersin ilinin Aydincık ilçesinde yaşayan 28 kişi üzerinde yüz yüze görüşme gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Aydincık ilçesinin kültür turizmi ve diğer özel ilgi turizm türleri açısından güçlü bir potansiyele sahip olduğu tespit edilmiştir.

Altunel ve Erkurt (2015), katılımı, deneyim kalitesini, memnuniyeti ve tavsiye niyetini bağlayan bir modeli deneysel olarak test etmek amacıyla İstanbul'un tarihi bölgesi olan Sultanahmet Bölgesi'ni ziyaret eden turistler üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, deneyim kalitesi ve memnuniyetin, kültür turizmi bağlamında katılım ve tavsiye arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir.

Gullion vd. (2015), Avustralya'nın Indianapolis kentinde bulunan kültür turizmi yatırımını ve yaşam kalitesini korumak amacıyla Avustralya Indianapolis kentinde yaşayan 318 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan bu çalışmanın sonucunda, bu bölgeye yapılan kültür turizmi yatırımlarının faydalarına ilişkin yerleşik bilinç düzeyinin nispeten düşük olduğu belirlenmiştir.

Keçe (2015), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Ankara'nın tarihi ve kültürel turizm değerlerine yönelik ilgi ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında Ankara ilinde bulunan 336 katılımcı üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, eğitim durumu üniversite olanların diğerlerine; kadınların erkeklere; ailesi köyde yaşayanların ailesi il ve ilçe merkezinde yaşayanlara; 3. sınıf düzeyindeki öğretmen adaylarının diğer sınıf düzeyindekilere göre ilgi ve farkındalık seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Öte yandan tarihi mekânlara yönelik turizm türünü tercih eden öğretmen adaylarının diğer turizm türlerini tercih edenlere göre Ankara'nın tarihi ve kültürel turizm değerlerine karşı daha ilgili oldukları ortaya konulmuştur.

Er ve Bardakoğlu (2016), Edirne İli'nin turizm faaliyetleri içinde yer alan kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan 19 kişi ile yüz yüze mülakat çalışması gerçekleştirmiştir. Bu çalışmanın amacı; kültür turizmi ve sahip olduğu kültürel mirasın çekim gücü ile turist kabul eden bir destinasyon olan Edirne'nin mevcut turizm ürünlerinin belirlenmesi, turizm ürünü çeşitlendirilmesiyle birlikte sürdürülebilir bir turizm gelişimi sağlanabilmesi için öneriler sunulmasıdır. Yapılan araştırma sonucunda, sürdürülebilir bir turizm gelişimi için; kültürel mirasın koruma-kullanma dengesi gözetilerek değerlendirilmesi, var olan geleneksel hazinenin birer turizm ürünü çeşidi haline getirilerek turistlere sunulması ve turizmle ilgili tüm aktörlerin birlikte hareket etmesinin destinasyonun yararına olacağını tespit edilmiştir.

Perez vd. (2016), sosyal sermayenin turizm kümelenmelerinde yer alan firmalarda inovasyonu teşvik etme boyutunu analiz etmek amacıyla İspanya'nın Dünya Mirası Kentleri'nde yer alan otelcilik ve turizm endüstrisinin 215 firmasında çalışan işçiler üzerinde yapısal bir model kullanmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda, kültür turizmi kümelenmelerinde bulunan firmaların, hem yerel hem de dış ilişkilere odaklanmayı kısıtlamadığı, iç ve dış ilişkilerin birleşimine dayanan bir strateji izlediği görülmüştür.

Chen ve Rahman (2017), ziyaretçi etkileşimi, kültürel temas, unutulmaz turizm deneyimi ve destinasyon sadakatinin kültür turizmini nasıl etkilediğini değerlendirmek amacıyla son 5 yıl içinde Amerika'daki kültür turizm merkezlerini ziyaret eden 320 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, ziyaretçi katılımı, kültürel temas, unutulmaz turizm deneyimi ve destinasyon sadakatinin kültür turizmini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

2.5.2. Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı İle İlgili Yerli ve Yabancı Araştırmalar

Pizam (1978), yerel halkın gözüyle turizmin toplum üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Massachusetts (ABD) eyaletinde bulunan Cope Cod'da yaşayan 212 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, turizmin yerel halk üzerinde olumlu etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

Ross (1992), yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algı ve tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Avustralya'nın turistik şehri olan Cairns'de yaşayan 508 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın turizmin toplum ve birey üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu düşündüğü için turizmin gelişimini desteklemedikleri tespit edilmiştir.

Brunt ve Courtney (1999), turizmin sosyo-kültürel etkilerinin yerel halkın algılarını ne derecede etkilediğini belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma kapsamında, İngiltere Güney Devon bölgesinde küçük bir sahil beldesi olan Dawlish'de yaşayan yerel halka yüz yüze görüşme yöntemiyle araştırmayı gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın turizme karşı bakış açısının olumsuz olduğu ve bu olumsuzluğun turizmin sosyo-kültürel anlamda oluşturduğu etkiden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Harril ve Potts (2003), mahalleler arasında turizmin gelişimine yönelik tutumundaki farklılıkları anlamak ve özellikle de tarihi yerleşim bölgelerindeki yerel halk için bu tutumları tahmin etmede toplum bağının rolünü araştırmak amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Charleston kentinde yaşayan 404 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, cinsiyet faktörünün etkili olduğu ve erkeklerin kadınlara göre turizmin gelişimini daha olumlu algıladığı tespit edilmiştir.

Akova (2006), iki farklı tarihte yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin algılama ve tutumlarını belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Bursa'nın Cumalıkızık köyünde yaşayan 160 kişi üzerinde yüz yüze görüşme gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın turizme yönelik tutumlarının her iki dönemde de olumlu olduğu görülmüştür.

Özdemir ve Kervankıran (2011), yerel halkın turizme ve turizmin etkilerine karşı yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Afyonkarahisar ilinde yaşayan 1.025 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın genel olarak günümüze kadar turizmin ildeki gelişim sürecine olumlu yaklaştığı, ilin doğal, tarihi ve kültürel potansiyelinin turizmin gelişimine müsait olduğundan turizm yatırımlarının artması gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Doğan ve Üngüren (2012), Isparta ili turizm potansiyeli ile Isparta halkının turizme bakış açısını belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında Isparta ilinde yaşayan 785 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Isparta halkının gülü, Eğirdir Gölü'nü, Davran Dağı'nı, Yalvaç ve Kanyonu turizmde şehrin en önemli sembolleri olarak gördüğü ve Isparta ilinin turizmde önemli bir potansiyele sahip olduğu düşüncesinde oldukları tespit edilmiştir.

Eren ve Aypek (2012), Cumalıkızık köyünde yerel halkın turizm gelişimine karşı tutumlarını belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Bursa'nın Cumalıkızık köyünde yaşayan 69 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Cumalıkızık'ta yaşayan yerel halkın turizme yönelik tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür.

Uzun ve Somuncu (2012), Ihlara Vadisi'ni ziyaret eden turistlerin bu bölgedeki yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımına ilişkin görüşlerini değerlendirmek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma kapsamında, Aksaray ili sınırlarında bulunan Ihlara Vadisi'ni ziyaret eden 315 yerli, 268 yabancı olmak üzere toplam 583 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, turistlerin yerel halkın turizme katılımını ve turizmden pay almalarını destekledikleri görülmüştür.

Biçici (2013), gelişmekte olan bir turizm destinasyonu olarak Datça'daki yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine ve turizm işletmelerine yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Muğla

ili Datça ilçesinde yaşayan 241 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Datça yerel halkının sürdürülebilir turizm gelişimi boyutları olan çevresel sürdürülebilirlik, uzun dönemli planlama, toplum merkezli ekonomi, turizmin ekonomik faydası, ziyaretçi memnuniyeti, turizmle ilgili kararlarda halkın katılımı boyutlarındaki ifadelerle yüksek oranda katılım gösterdikleri tespit edilmiştir.

Çetinkaya (2013), Belek bölgesinde yaşayan yerel halkın golf turizminin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik algılarının belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında Antalya Belek'te yaşayan 280 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın golf turizmi konusuna ekonomik ve sosyo-kültürel etkilere yönelik algılarının olumlu olduğu, çevresel etkilere yönelik algılarının ise kararsız oldukları bilgisine ulaşılmıştır.

Blesic vd. (2014), yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tutum ve algılarını incelemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Sırbistan'ın Dragacevo kentinde yaşayan 176 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın kırsal alanlardaki turizmin neden olduğu sorunların yanı sıra faydalarının da farkında oldukları bilgisine ulaşılmıştır.

Çalışkan ve Özer (2014), Kuşadası halkının turizme karşı tepkilerinin belirlenmesine yönelik elde edilen güncel verilerin analiz edilerek 2003 yılı sonrasında değişim olup olmadığının belirlenmesi amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma kapsamında, Kuşadası'nda yaşayan 384 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, turizm planlanmasında yerel halk, sosyal ve çevresel ihtiyaçlara ekonomik konular kadar önem verilmesi gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Ekici ve Çizel (2014), yerel halkın turizm gelişimi desteğine ilişkin tutumlarında destinasyonların gelişme düzeylerine göre farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma kapsamında, Antalya şehrinde yer alan Manavgat- Serik ve Kaş- Kalkan'da yaşayan 520 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, iki bölge halkının da turizmin gelişiminden sağladıkları fayda algısının yükselmesi ile birlikte memnuniyet düzeylerinin de yükseldiği tespit edilmiştir.

Kervankıran (2014), turizmin ekonomik, kültürel ve çevresel etkilerini doğrudan yaşayan Beypazarı ilçesindeki yerel halkın bu etkilere bakış açılarını

ortaya koymak amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında Ankara ili Beypazarı ilçesinde yaşayan 285 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın turizmin etkilerine bakışında, cinsiyete göre benzerlikler varken, meslek gruplarına göre etkilerin farklı algılandığı tespit edilmiştir.

Solmaz (2014), Burdur halkının çeşitli kesimlerinin turizme yönelik bakış açılarının belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında Burdur ilinde yaşayan 266 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Burdur halkının turizm açısından İnsuyu Mağarası, Burdur Gölü ve Sagalassos antik kentini önemli semboller olarak gördüğü tespit edilmiştir. Öte yandan, yerel halk Burdur'un zengin bir turizm potansiyeline sahip olduğunu; fakat bu potansiyeli yeterince kullanmadığını düşünmektedir.

Özgürel vd. (2015), Tunceli ilinde geliştirilmesi düşünülen turizm faaliyetlerine yerel halkın nasıl baktığının belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Tunceli ilinde yaşayan 425 kişi üzerinde anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın ilin turizm potansiyeli hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları, Tunceli'de geliştirilebileceğini düşündükleri turizm türleri ve Tunceli turizmine yönelik öngördükleri sorunların neler olduğu ile ilgili tespitler yapılmış ve ilin turizm gelişimi için çeşitli öneriler sunulmuştur.

Garcia-Almeida vd. (2016), İspanya Benalmedena'da yaşayan yerel halkın demografik özelliklerine göre turizmin etkisine yönelik algılarını belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Benalmedena'da yaşayan 720 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, sosyo-demografik değişkenlerin turizmin etkisinin algılanmasında önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir.

Güney ve Göller (2016), Bursa ilinin en eski yerleşim yerlerinden biri olan Misi köyünde yaşayan yerel halkın kırsal turizm konusundaki yaklaşımın belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında Misi köyünde yaşayan 13 kişi üzerinde yüz yüze görüşme çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Misi köyü halkının büyük çoğunluğunun köydeki turizm tesislerinin yetersiz olduğunu dile getirdiği bilgisine ulaşılmıştır. Ancak yerel halk, turizm değerlerinin farkında olduğunu belirterek bu konudaki beklentilerinin yüksek olduğunu ve turizmden daha fazla yararlanmak istediklerini belirtmiştir.

Taşçıoğlu ve Akpınar (2016), 22.10.2014 tarih ve 2004/8328 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilen ve 06.01.2005 tarih ve 25692 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren’’Kuzey Antalya Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi’’ sınırlarında yaşayan yerel halkın bölgelerindeki turizm gelişimlerine bakış açılarını belirlemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma kapsamında Kuzey Antalya’nın sınırları içerisinde olan Aşağıoba, Çalıcı, Dereli, Gaziler, Kevşirler, Kızıllı, Kirişçiler, Odabaşı, Topallı ve Yeşilkaraman mahallelerinde yaşayan 110 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda Kuzey Antalya KTKBGB’nde henüz turizm gelişimlerinin başlamamış olduğu tespit edilmiştir.

Xu vd. (2016), yerel halkın şarap turizmi gelişimine karşı tutum ve algılarını belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Kuzey Carolina’nın (ABD) Piedmont bölgesinde yaşayan 663 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın hem kişisel faydaları hem de toplum üzerindeki etkileri açısından Piedmant şarap imalathaneleri algılarında tarafsız oldukları bilgisine ulaşılmıştır.

Ayazlar (2017), yerel halkın kırsal turizme karşı tutumunu belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında Muğla’nın Milas ilçesine bağlı Çomakdağ-Kızıllağaç köyünde yaşayan 15 köy sakini üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın kırsal turizme karşı olumlu bir tutum sergilediği görülmüştür.

Karakaş ve Şengün (2017), Diyarbakır’da yaşayan yerel halkın turizme yönelik algısı ve buna bağlı olarak turizme yönelik desteğini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Diyarbakır ilinde ikamet eden 18 yaş üstü 347 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Diyarbakır halkının büyük çoğunluğunun turizme bakış açısının olumlu yönde olduğu, aynı zamanda turizmin ülkemize ve bölgemize faydalı olacağı düşüncesine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Rasoolimanesh (2017), turizmin toplum üzerindeki etkilerine ilişkin yerel halkın algılarını incelemek amacıyla yapmış oldukları araştırma kapsamında, Kuzey Malezya’daki Penang Adası’nın kuzey doğusunda yer alan George Town şehir merkezinde yaşayan 775 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, yerel halkın turizmin gelişimine yönelik algılarının olumsuz yönde olduğu ve gelişimini desteklemedikleri görülmüştür.

Surat (2017), yerel halkın eko turizme yönelik algı ve tutumlarını, Yusufeli örneğinde irdelemek amacıyla yapmış olduğu araştırma kapsamında, Artvin ili Yusufeli ilçesinde yaşayan 100 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, Yusufeli’nde ekoturizm potansiyelinin bulunduğunu, yerel halkın ekoturizmin ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmelere olumlu etkileri hakkında bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Aynı zamanda Yusufeli sakinlerinin ekoturizm konusunda olumlu bir tutumu olduğu tespit edilmiştir.

Yılmaz ve Filiz (2017), turizmde farklı gelişim düzeyine sahip bölgelerde yaşayan yerel halkın geçmişte öne sürülen belli tutumlara sahip olup olmadığının seçilen bölgelerde tespiti, karşılıklı analizi ve değerlendirilmesi amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma kapsamında, Antalya iline ait Türkbükü ve Mazi köyünde yaşayan 30 kişi üzerinde yüz yüze görüşme yöntemi gerçekleştirilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, iki bölge halkının turizme yönelik algı ve tutumlarında ciddi farklılıklar olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Sonuç olarak ilgili yazında yerel halk üzerine çeşitli illerde ve bölgelerde çalışmalar yapıldığı görülmüş ve yerel halkın turizme yönelik bakış açılarının genel olarak olumlu bir algıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu bu iki konunun hem ilişkisi üzerine hem de Adıyaman iline esas olarak turizm alanında yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bağlamda öncelikle araştırmanın problemi belirlenmiş olup araştırmanın amacı ve önemi ortaya konulmuş, daha sonra ise araştırmanın sınırlılıkları ve varsayımları, araştırmanın evren ve örnekleme, anket formunun içeriği ve veri çözümlene yöntemi, pilot uygulama ve ölçümünün güvenilirliği hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Problemi

İnsanların sürekli ikamet ettikleri yer dışında, devamlı kalış biçimine dönüşmemek ve gelir elde etme amacı olmadan bulunmak koşuluyla yaptıkları seyahat ve konaklamalardan oluşan ilişkiler bütünü turizm olarak adlandırılmaktadır (Sarı, 2007:4). Bir hizmet sektörü olan turizm, tüm dünya genelinde çok büyük bir gelişim göstermekte ve son zamanlarda tüm dünya hizmet ticaretinin yaklaşık %30'unu tek başına oluşturmaktadır (Bahar, 2006:137). Günümüzde önemi sürekli artan turizm, insanların fiziksel, sosyal ve psikolojik bazı ihtiyaçlarına etki eden önemli faaliyetlerden birisidir. Ülkelerin gün geçtikçe turizme olan ilgisinin artmasının sebebi; hem ekonomilerine önemli bir katkı sağlaması hem de toplumsal refah düzeyinin yükselmesini sağlamasıdır (Gürbüz, 2002:50). Doğal, kültürel ve ekonomik kaynaklar turizm sektöründe arzı oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır. Turizm sektöründeki yoğun talep nedeniyle söz konusu bu kaynakların hızla tüketilmesi bu kaynakların son bulması anlamına gelecek ve belkide turizm sektörü açısından tehlikeli bir durum oluşacaktır (Marangoz ve Karadağ, 2017:29). Kitlesele turizmin çevresel, kültürel ve sosyal açıdan meydana getirdiği bu olumsuz etkileri biraz olsa ortadan kaldırmak, turizmi dört mevsime yaymak ve bütün yıl turizm gelirlerinden yararlanmak alternatif turizm türlerinin ortaya çıkmasında ana nedenler olarak görülmektedir (Arslaner ve Erol, 2017:422). Ayrıca, turizm hareketlerindeki yoğunluğun turizmden elde edilen gelirleri arttırması ve turizme

yapılan yatırımların daha verimli olması için son yıllarda alternatif turizm kavramı daha yüksek düzeyde gündeme gelmiştir (Ulusan, 2009:22). Alternatif turizm kavramı, sosyal ve ekolojik uyuma, yerli ve yabancı girişimcilerin işbirliğine ve gelişmede yerli malzeme kullanımına öncelik tanıma amacı taşıyan turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Doğan ve Yıldız, 2007:157). Alternatif turizme yönelik talep yoğunluğunun artması ve ülkelerin sahip olduğu turistik çekicilikleri alternatif turizm odaklı pazarlara sunmalarıyla birlikte hem kamu otoriteleri hem de sektör temsilcileri alternatif turizm kapsamı ve çeşitlerine yönelik farklı yaklaşımlar sergilemeye başlamışlardır (Bako, 2016:11).

Söz konusu alternatif turizm çeşitlerinden birisi olan kültür turizmi, şimdilerde birçok araştırmaya konu olmaya başlamış ve en çok tercih edilen alternatif turizm çeşitlerinden biri haline gelmiştir (Çulha, 2008:1827). Kültür turizmi kavramı, kültürel değerlere sahip olan doğal ve tarihi alanları, kültürel etkinlikleri ve geçmişin sanat eserlerini turistik bir ürün olarak seyahat eden kişi veya kişilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde onların hizmetine sunan bir turizm hareketi olarak tanımlanmaktadır (Barakazi, 2015:16-17). Kişiler kültür turizmine, değişik tarihi ve kültürel değerleri tanımak, tarihi yapı, eski sanat eseri, tarihi kalıntıların görülmesi, dini seyahatler, kütüphaneler, yerel mutfak, festivaller, fuarlar ve alt kültürleri tanıma gibi nedenlerden dolayı katılmaktadır (Üsküdar, 2012:14).

Bir destinasyondaki turizmin gelişimi ve sürdürülebilirliği yerel halkın davranışlarıyla yakından ilgilidir. Turizm hareketlerinin özel bir çevrede gerçekleşmesi ve bu çevrenin aynı zamanda yerel halk tarafından kullanılması, turizm hareketlerini o çevrede yerel halka ait yaşamsal döngünün bir parçası haline getirmekte ve söz konusu bu durum yerel halkın yaşamını sosyo-ekonomik, kültürel ve çevresel açılardan etkilemektedir (Doğan ve Üngüren, 2010:398). Çünkü yerel halk kendi bölgesine turizm faaliyetleri için gelen turistlerin yaşam stilinden etkilenmekte, bu durumda yerel halkın sosyo-kültürel yapısını değiştirebilmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan kültürdeki toplumlarda bu olgunun daha belirgin bir düzeyde olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla iletişim ve etkileşim olayı olarak kabul edilen turizm, toplumun değişimine yol açabilmekte, böylece etkili bir toplumsal değişim aracı olarak görülmektedir (Kervankıran, 2014:135).

Turizm sektöründe tüm olumlu yada olumsuz gelişmeler yerel halkın yaşamında da olumlu yada olumsuz yönde doğrudan karşılığını bulmaktadır. Dolayısıyla yerel halk turizmin bir destinasyondaki gelişim sürecinde doğrudan etki

sahibidir. Yerel halkın turizme olumlu yaklaşımının bulunmadığı, turizm faaliyetlerinin yeterince desteklenmediği bir bölgede, turizmin gelişiminin ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında mümkün olmayacaktır (Türker ve Türker, 2014:82). Turizmin gelişimini ve sürdürülebilirliğini uzun vadeli başarmak konusunda, yerel halkın tutumlarının önemsenmediği ve kararlar dışında tutulduğu bir turizm gelişim planlaması isteneni vermeyebilmektedir. Yerel halkın turizme yönelik tutum ve düşüncelerinin belirlenmesi destinasyon bölgesine uygulanacak turizm gelişim politikalarının başarısı ve sürdürülebilirliği açısından önem teşkil etmektedir (Hançer ve Mancı, 2017:71). Yerel halkın sosyo-demografik özelliklerine, onların turizme ilişkin davranışlarına ve düşüncelerine yönelik ilgili yazında yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Akova, 2006; Özdemir ve Kervankıran, 2011; Eren ve Aypek, 2012; Biçici, 2013; Blesic vd., 2014; Garcia-Almeida vd., 2016; Xu vd., 2016). Yerel halkın bölge turizminin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliği konusundaki tutum ve düşüncelerinin önceden belirlenmesi turizm planlamasına ve etkin bir şekilde pazarlanmasına da yardımcı olacak bir unsurdur (Okuyucu ve Somuncu, 2012:39).

Bu noktadan hareketle yapılan bu araştırmanın problemini, 'Adıyaman Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan yerel halkın kültür turizminin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik algısı olumlu düzeyde midir?' sorusu oluşturmaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Turizmin olumlu etkilerini en üst seviyeye çıkarırken, olumsuz etkilerini en düşük düzeye indirmek bugün tüm dünya ülkelerinin hedefi haline gelmiştir. Bu nedenle, turizm aktivitelerinin yörenin doğal ve kültürel kaynaklarını kullanaragelecek nesillere de aktarılacak biçimde korunması ve geliştirilmesi kapsamında sürdürülebilir turizm hareketleri için ortak arayışlar içerisine girilmiştir (Uslu ve Kiper, 2006:305). Son yıllardaki bu gelişmeler, kültür turizminin gelişmesinde de önemli bir rol oynamaktadır (Emekli, 2006:55).

Türkiye kültür turizm potansiyeli bakımından oldukça zengin değerlere sahiptir. İnsanların artık doyuma ulaşan kıyı turizminin yanında daha çok doğa ile bütünleşmek istemeleri, kültürel turizmi çekicilik bakımından ikinci sıraya taşımaktadır (Kodaş ve Eröz, 2010:171). Son zamanlarda büyük bir gelişim gösteren kültür turizminin misyonu, turizmin zamana ve alana yayılmasını sağlamak, kültürel

turizm politikasının temel amaçlarından olan kültürel ifadenin değişik unsurlarındankâr elde etmek ve hedef bölgelerin sosyal ve ekonomik gelişimine katkı sağlamaktır (Günel vd., 2009:277).

Kültür turizminin hedef bölgelerin sosyal ve ekonomik gelişimine katkı sağlaması ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasındaki en önemli noktalardan biri yerel halkın bu sistemin içerisine dâhil edilmesi gerekliliğidir. Dolayısıyla kültürel turizmin gelişim gösterebilmesi için o bölgede yaşayan yerel halkın bu yapıya dâhil olması ve bu yapıya karşı tutumunun ve algısının olumlu olması gereklidir(Çetinkaya,2013:21). Bu nedenle kültürel olarak zengin alanların turizme açılmadan önce yerel halkın sosyo–ekonomik durumu incelenmeli, turizmin geliştirilmesi konusundaki yaklaşımları ve çevrelerindeki değerler ile ilgili görüşleri belirlenmelidir. Eğer yerel halkın turizmin geliştirilmesine ilişkin algıları olumlu ise bu durum bölge turizmine pozitif yönde katkı sağlayacaktır (Surat, 2017:11).

Kültür turizminin her geçen yıl öneminin artması, şehirler ve ülkeler açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle kültürel ve tarihi değerlere sahip şehirler, bu değerlere sahip çıkarak potansiyel turistleri kendilerine çekip ekonomilerine büyük katkı sağlamaktadır (Bulut, 2015:66). Kültür turizm potansiyelinin yüksek olduğu, doğal, kültürel, arkeolojik ve tarihi eser özelliklerinin en güzel örneklerine sahip olan Adıyaman ili, birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı gibi zengin bir kültürel mirasa da sahiptir.

Yapılan bu araştırmanın amacını, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan yerel halkın bölgedeki kültür turizminin korunması ve geliştirilmesine yönelik algısının belirlenmesi ve yerel halkın bireysel özellikleri ile bölge turizminin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel faktörleri arasındaki farklılıkların değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Öte yandan yerel halk nezdinde Adıyaman'ın mevcut imkânları ile bölgedeki turizmin gelişimine yönelik yapılması gereken çalışmaların ortaya konulması, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi ile ilgili yapılan çalışmalara güncel katkı sağlamak, alternatif turizm türü olarak kültür turizminin Türkiye ve Adıyaman ili için önemini vurgulamak, bu araştırmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada cevap aranacak sorular ise şunlardır:

- Adıyaman'da yaşayan yerel halka göre, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ne yeterli düzeyde yatırım yapılmakta mıdır?

- Adıyaman’da yaşayan yerel halka göre, Nemrut Dağı Milli Parkı’nın fiziksel korunma düzeyi yeterli seviyede midir?
- Adıyaman’da yaşayan yerel halka göre, söz konusu bölgedeki kültür turizminin korunmasına ilişkin gereken destek sağlanmakta mıdır?
- Adıyaman’da yaşayan yerel halka göre, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nin alt yapı çalışmaları yeterli düzeyde midir?
- Adıyaman’da yaşayan yerel halka göre, mevcut yerel yönetim, tarihi yapıların korunmasına yönelik restorasyon faaliyetlerine gereken önemi göstermekte midir?
- Adıyaman’da yaşayan yerel halka göre, Nemrut Dağı Milli Parkı’nın uluslararası tanınırlığı için yeterli düzeyde çalışmalar yapılmakta mıdır?
- Adıyaman’da yaşayan yerel halka göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı bölgedeki kültür turizmi potansiyelinin artması için yeterli düzeyde çalışmalar yapmakta mıdır?
- Adıyaman’da yaşayan yerel halka göre, Nemrut Dağı Milli Parkı turizm kalkınma planlarında önemli bir yere sahip midir?
- Adıyaman’da yaşayan yerel halka göre, bölgeye yapılan yerli ve yabancı yatırımlar kültürel turizmin sürdürülebilirliği açısından yeterli düzeye sahip midir?

3.3. Araştırmanın Önemi

Bir destinasyonda turizmin geliştirilmesindeki ana hedefler, bölgenin ekonomik faydasının artırılması, altyapı ve üstyapı sistemlerinin geliştirilmesi ve toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesi olarak belirlenmektedir. Bu faydaların ortaya çıkmasını ve sürdürülebilir olmasını sağlamak için yerel halkın bakış açısının öğrenilmesi son derece önemlidir. Yerel halktan gelen olumlu tutum, sadece turistlerin memnuniyet düzeyini arttırmaya yardımcı olmakla kalmayıp, aynı zamanda memnun ayrılan turistlerin olumlu ağızdan ağıza reklam yoluyla bölgenin tanıtımına da katkıda bulunmaktadır (Presenza vd., 2016:2). Dolayısıyla, bir destinasyon bölgesindeki turizmi geliştirmek ve gelen turist sayısını arttırabilmek için sektöre yönelik yapılan yatırım ve alınan kararlarda, yerel halkın turizm sektör ve gelişimine yönelik algı ve tutumlarını öğrenmek ve yerel halkın alınan kararlara katılımını sağlamak gerekmektedir (Bulut, 2015:68).

Yerel halkın turizme ve bölgedeki turizmin gelişimine karşı bakış açısı, turizmin o bölgedeki gelişim sürecine doğrudan etkiye sahip olduğu için son derece önemlidir. Yerel halkın turizme ve bölgedeki turizmin gelişimine yönelik olumlu yaklaşımının bulunmadığı, turizm faaliyetlerini yeterince desteklemediği bir bölgede ya da ülkede turizm gelişiminden ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasından söz etmek mümkün olmayacaktır (Dilek vd., 2017:62).

Turizmin gelişmesinde ve sürdürülebilirliğin sağlanmasında bu kadar önemli bir etki ve rolü olan yerel halkın bakış açısının öğrenilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu tez çalışması ile genel turizm ve kültür turizmi literatürüne önemli katkılar sağlanacağı gibi yapılacak araştırma ile yerel halkın fikirlerinin Adıyaman ve Nemrut Dağı Milli Parkı'nın bölge turizminin gelişiminde ne kadar önemli olduğu vurgulanacaktır. Öte yandan bu çalışma ile yerel halktan elde edilen veriler ortaya konularak Adıyaman'daki mevcut turizm imkânları ile bölgedeki turizmin gelişimine yönelik yapılması gereken çalışmalar tespit edilecek, sürdürülebilirliğin sağlanmasında neler yapılması gerektiği konusunda fikirler öne sürülecek ve bu alandaki veri eksikliğinin giderilmesine yardımcı olunacaktır. Aynı zamanda, araştırma doğrultusunda getirilecek öneriler Adıyaman turizminin gelişimine ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır. Tüm bu faydalar göz önüne alındığında çalışmanın birden çok öneme sahip olduğu görülebilir.

3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Adıyaman çeşitli medeniyetlere sahne olmuş, birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Giyimi-kuşamı, oyunu, düğünü, geleneği göreneği, misafirperverliği, halı, kilim ve heybelerin en güzel örneklerinin üretildiği el sanatı örnekleriyle zengin kültürel değerlere sahiptir. Adıyaman sahip olduğu turizm potansiyeliyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde en çok turist çeken ve turizm sektöründen bölge içerisinde en fazla gelirin elde edildiği şehirlerden biridir (Adıyaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017). Yerel halkın bakış açısıyla Adıyaman turizmi ve sürdürülebilirlik üzerine yapılan bu çalışmada sadece Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan yerel halk araştırma kapsamında yer alırken, Adıyaman'da yaşayan yerel halk, bölgeyi ziyaret eden turistler ve günübirlik ziyaretçiler araştırma dışı tutulmuştur.

Öte yandan yapılan bu çalışmada, araştırmanın amacına uygun verilerin toplandığı, anket formunun tüm katılımcılar tarafından doğru algılandığı ve içtenlik ile doldurulduğu ise bu araştırmanın varsayımlarını oluşturmaktadır.

3.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Evren, araştırma probleminin etkisi altında bulunan, araştırmaya yardım edebilecek nitelikler taşıyan ve bilgi toplamak amacıyla üzerinde gözlem yapılabilen canlı ve cansız her türlü elemanı içerisinde bulunduran ana kütle olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanıma göre evren; soruların cevap bulabilmesi için araştırma sonuçlarının oluşturduğu topluluk olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2013:80; Erözkan vd., 2007:81).

Sosyal bilimler alanındaki bilimsel araştırmalarda asıl amaç, evrenin belirli bir özelliği hakkında bilgi edinebilmektir. Bu nedenle, araştırmalarda evrenin açık ve net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Bilimsel araştırmalardaki evren büyüklüğü, içerdiği konuya bağlı olarak farklılık göstermektedir. Fakat sosyal bilimlerde yapılan birden çok araştırmada kaynak ve zaman yetersizliğinden dolayı evrenin tamamının araştırmaya dahil edilmesi mümkün olmamaktadır. Bu durumda araştırma bulguları, evreni temsil edebilecek örneklem seçilerek genellenebilir (Ural ve Kılıç, 2005:31; Bulut, 2015:70).

Bilimsel araştırmada örneklem; evrenden belirli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul gören nispeten daha küçük sayıya sahip elemanlar bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (Karasar, 2012:110). Evren ve örneklem belirlenirken araştırmanın içeriği ve değişkenler göz önünde bulundurulmalıdır. Günümüz sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalar, örneklem üzerinde yapılmakta ve araştırma verilerinden elde edilen sonuçlar ise ilgili evrene genellenmektedir (Altunışık vd., 2004:122; Akbulut, 2010:3-5).

Yapılan bu araştırmanın evrenini Adıyaman-Kahta ilçesi Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Araştırmada, evreni temsil edecek ne kadar örnekleme ihtiyaç duyulduğu sonucuna varmak için evrenin büyüklüğünü tespit etmek son derece önemlidir. Araştırma evrenini oluşturan bölgede yaşayan yerel halkın toplam sayısına yönelik bulgular Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Yıllara Göre Adıyaman-Kahta İlçesi Nüfusu (Adıyaman Nüfusu, 2017-2018)

YIL	ERKEK NÜFUSU	KADIN NÜFUSU	TOPLAM NÜFUS
2013	59.381	58.484	117.865
2014	59.377	58.587	117.964
2015	59.914	58.732	118.646
2016	61.071	59.307	120.378
2017	61.193	59.666	120.859

İlgili tabloya göre 2017 yılında Kahta ilçesinde toplam 120.859 kişi yaşamakta olup, bu rakam araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örnekleme ise tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden kolayda örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Kolayda örneklem yöntemi, evren grubunda bulunan ve araştırmaya katılmak isteyen her bireyin örneklem grubuna dâhil edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Ural ve Kılıç, 2013:42). Araştırmanın amaçlarına ulaşabilmesi amacıyla geliştirilen anket formları Ekim, Kasım ve Aralık ayları içerisinde Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan yerel halka uygulanmıştır. Bu kapsamda 550 anket formu rastgele bölge halkına dağıtılmış, anket formunun yerel halk tarafından doldurulması sağlandıktan sonra araştırmacı tarafından geri alınmıştır. Bu aşamada toplam 537 anketin geri dönüşü sağlanmıştır. Anket uygulamasından sonra anket formlarının eksiksiz ve doğru bir şekilde doldurulup doldurulmadığı kontrol edilmiş, bunun sonucunda 37 anketin eksik, yanlış ve hatalı doldurulduğu tespit edilerek araştırmaya dâhil edilmemiştir. Eksik, yanlış ve hatalı doldurulan anketlerin analizlere dâhil edilmemesi sonucunda araştırma kapsamında 500 anket değerlendirmeye alınmıştır. Bu kapsamda söz konusu araştırmanın örneklemini Ekim, Kasım ve Aralık ayları içerisinde Adıyaman-Kahta ilçesi Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan 500 yerel halk oluşturmaktadır. Elde edilen örneklem sayısının araştırma evreninin temsil etme yeteneğine sahip olup olmama durumuna yönelik Ural ve Kılıç (2013:47) tarafından geliştirilen Tablo 3.2'den yararlanılmıştır. İlgili tabloya göre, araştırma örneklemini oluşturan 500 yerel halkın araştırma evrenini temsil etme yeterliliğine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2. Belirli Büyüklükteki Evrenler İçin Kabul Edilebilir Örneklem Büyüklükleri (Ural ve Kılıç, 2013:47)

N-n	N-n	N-n	N-n	N-n
10-10	100-80	230-114	400-196	1.000-278
20-19	110-86	240-148	420-201	5.000-357
30-28	120-92	250-152	500-217	10.000-370
40-36	130-97	300-169	550-226	50.000-381
50-44	140-103	360-186	600-234	100.000 ve üzeri-384

N: Evren büyüklüğü **n:** gerekli örneklem büyüklüğü

3.6. Verilerin Toplanma Tekniği ve Analizi

Araştırmanın kurumsal çerçevesini oluşturmak amacıyla ilgili literatür incelenmiştir. Literatür ve teorilerin araştırılmasında birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Araştırma için veri toplama tekniği olarak anket yöntemi kullanılmıştır.

Anket, gözlem ve deney gibi farklı yöntemler, sosyal bilimler alanında araştırma verilerinin toplanması amacıyla kullanılabilir. Anket yöntemi sosyal bilimler alanında en çok tercih edilen veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır. Anket yönteminin amacı, araştırma problemini çözecek ve ele alınan hipotezleri test edecek bilgileri hedef kitleden sistematik bir biçimde toplamaktır. Sosyal bilimler alanında anket yönteminin tercih edilmesinin nedenleri şu şekilde belirtilebilir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014:93-94):

- Hazırlanan ölçme aracı ile bir defada çok sayıda veri elde edilebilmesi,
- Kısa sürede çok sayıda veriye ulaşılabilmesi,
- Daha geniş kitleye ulaşıldığı için verilerin güvenilirliğinin ve dış geçerliliğinin artması,
- Anket yöntemi ile kişilerin neler bildikleri, neler yaptıkları, neleri sevdiğilerine ilişkin bilgilerin kolaylıkla elde edilebilmesi,
- Anket toplama yönteminin ekonomik olması,
- Örnekleme kısa sürede yapılması ve kolay yorumlanabilir olması.

Anketlerin uygulanmasından önce, konuyla ilgili çalışan ve turizm alanında uzman kişilerden anket formlarını değerlendirmeleri istenmiş ve anketin kapsamı,

içeriği, ifadeleri, anlaşılabilirliği ve yeterliliği hakkında kendilerinden geri bildirimler alınmıştır. Dikkate alınan dönütlerin ardından son şekli verilen anketler, uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Son olarak, asıl çalışma öncesinde ifadelerin ve içeriklerin anlaşılabilirliğini ve ölçeklerin geçerliklerini sınamak için evreni oluşturan katılımcılardan bir gruba pilot uygulama yapılmış ve ölçeklere son hali verilmiştir.

Yapılan bu araştırmada anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde ankete katılan katılımcıların demografik özelliklerini ile Nemrut Dağı Milli Parkı tarihini bilme ve ziyaret etme düzeyinin belirlenmesine yönelik soru sorulmuştur. Bu bölümdeki sorular Çiftçi (2010), Ilgaz (2014) ve Öztürk (2012)'ün araştırmalarından yararlanılarak geliştirilmiştir. Anket formunun ikinci bölümünde yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin korunmasına ilişkin bakış açısını algılamak için 17 soru sorulmuştur. Anket formunun üçüncü bölümünde ise yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin geliştirilmesine ilişkin bakış açısını algılamaya yönelik 21 soru sorulmuştur. İkinci ve üçüncü bölümünde yer alan sorular Şerbetçi Savran (2011), Özdemir ve Kervankıran (2011), Çelikkanat (2015), Bulut (2015), Gümüş (2015) ve Güneş (2015)'in araştırmalarından yararlanılarak geliştirilmiştir.

Anket formunun ikinci ve üçüncü bölümünde yer alan soruların cevaplandırılmasında yerli turistlere "1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum ve 5-Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde 5'li Likert Tarzı Ölçek ile hazırlanmış sorular sorularak, yerli turistlerin bu soruları cevaplamaları istenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 24.0 for Windows istatistik paket programında çözümlenerek verilerin istatistiki analizleri gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizleri yapılmadan önce anket formunda bulunan iki ölçeğin normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığını belirlemek için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda koruma ölçeğinin çarpıklık değerinin ,08, basıklık değerinin ,22; gelişme ölçeğinin çarpıklık değerinin -1,61, basıklık değerinin ise 2,94 olduğu tespit edilmiştir. West, Finch ve Curran (1995)'a göre çarpıklık değeri < 2 , basıklık değeri < 7 ise verinin normal dağıldığı kabul edilmektedir. Bu bilgiden hareketle araştırmada kullanılan ölçeklerin her ikisinin de belirlenen ölçütleri aşmadığı ve verilerin dağılımının normal olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın analiz aşamasında cevapların aritmetik ortalamaları 1'e yaklaştığında yerel halkın bölgenin korunma ve geliştirilmesine ilişkin algısının düşük, 5'e yaklaştıkça yerel halkın bölgenin korunma ve geliştirilmesine ilişkin algısının yüksek düzeyde şekillendiği ifade edilmiştir. Araştırmada verilerin analiz aşamasında elde edilen aritmetik ortalamalarının değişim aralığı ise şu şekilde hesaplanmıştır (Olçay ve Giritlioğlu, 2014:10):

$$\text{Değişim Aralığı} = 5 - 1 = 4$$

$$\text{Değişim Aralığı} = 4/5 = 0,80$$

Adıyaman-Kahta ilçesindeki yerel halkın bölgenin korunmasına ve geliştirilmesine ilişkin algısına yönelik belirleyici aralıklar ve ölçüm sonuç derecelerinin yorumlanma bilgileri Tablo 3.3'de verilmiştir. İlgili tabloda yerel halkın bölgenin korunma ve geliştirilmesine ilişkin algısının ortaya konulmasında elde edilen aritmetik ortalamalar ve değer aralığına göre ifade edilecek sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 3.3. Aritmetik Ortalamaların İsabet Ettiği Seçeneklerin Aralık Değerlerine Göre Dağılımı

Ağırlık	Seçenekler	Aritmetik Ortalamaların Aralık Değerleri	Sonuç
5	Kesinlikle Katılıyorum	4,20- 5,00	Çok Yüksek Düzeyde
4	Katılıyorum	3,40- 4,19	Yüksek Düzeyde
3	Kararsızım	2,60- 3,39	Orta Düzeyde
2	Katılmıyorum	1,80- 2,59	Düşük Düzeyde
1	Kesinlikle Katılmıyorum	1,00- 1,79	Oldukça Düşük Düzeyde

Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan yerel halkın, bölgedeki kültür turizminin korunması ve geliştirilmesine yönelik algısını belirlemek amacıyla yapılan ankette Koruma ve Gelişme adı altında iki ölçek bulunmaktadır. Çalışma kapsamında 17 maddelik Koruma Ölçeği ile 21 maddelik Gelişme Ölçeğine faktör analizi yapılmıştır. Bölgedeki kültür turizminin korunması ve geliştirilmesine yönelik algısını oluşturan boyutların belirlenmesinde rotasyona tabi tutulmamış matrisin

yorumlanması oldukça güç olduğundan faktör analizinde matris “Varimax” rotasyonuna tabi tutulmuştur. Araştırmanın ilgili bölümüne ait değişkenler arasındaki ilişkiyi en iyi yansıtan en az faktör sayısını belirlemek amacıyla Kaiser Kriteri göz önünde bulundurularak döndürülmemiş temel bileşenler (Principal Components) yöntemi kullanılmıştır. Bölgedeki kültür turizminin korunması ve geliştirilmesine ilişkin algı ve tutumun belirlenmesine yönelik faktör analizi sonuçları Tablo 3.4 ve Tablo 3.5’de verilmiştir.

İlgili tabloya göre, faktör analizi sonucunda Koruma Ölçeği’nde 2 alt boyut, Gelişme Ölçeği’nde ise tek boyut elde edilmiştir. Elde edilen boyutlar Çalışma Alt Boyutu (10 ifade), Destek Alt Boyutu (7 ifade) ve Gelişme Boyutu (21 ifade) olarak isimlendirilmiştir. Faktör analizinde ortaya konulan boyutlara ait öz değerler ve toplam açıklanan varyans değerleri verilmiş ve önermelerin faktör yüklerinin 0.341 ile 0,937 arasında değerler aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklanan varyansın toplam varyans üzerinden %50’yi geçiyor olması faktör analizinin önemli bir kriteridir. Gelişme Ölçeğine ilişkin faktör analizi sonuçları incelendiğinde, ölçeğin açıklanan varyansının bu değer üzerinde olduğu görülmektedir. Ancak Koruma Ölçeğine ilişkin faktör analizi sonuçları incelendiğinde açıklanan varyans değerinin % 50 kritik değerinin altında kaldığı görülmüştür. Yine elde edilen değerlerin sınırda bir değer olması (48,257) ve ikinci boyutun özdeğerinin de 2’ye yakın bir değerde olması (1,857) ölçeğin kullanılabilir olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 3.4. Koruma Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Çalışma	Destek
Mevcut yerel yönetimin Nemrut Dağı Milli Parkı çevresine ilişkin altyapı çalışmaları yeterli düzeydedir.	.854	
Kültür ve Turizm Bakanlığı bölgedeki kültür turizmi potansiyelinin artması için yeterli düzeyde çalışmalar yapmaktadır.	.772	
Nemrut Dağı Milli Parkının uluslararası tanınırlığı için yeterli düzeyde çalışmalar yapılmaktadır.	.768	
Mevcut yerel yönetim tarihi yapıların korunmasına yönelik restorasyon faaliyetlerine önem vermektedir.	.702	
Nemrut Dağı Milli Parkı’nda sosyo-kültürel çevre korunmaktadır.	.697	
Bölgedeki yerli ve yabancı yatırımlar kültürel turizmin sürdürülebilirliği açısından yeterli düzeydedir.	.682	
Yerel halk bölgedeki kültür turizminin korunmasına gereken desteği sağlamaktadır.	.591	

Tablo 3.4. Devamı

Nemrut Dağı Milli Parkı'na kültür turizmini korumak ve geliştirmek amacıyla yeterli yatırımlar yapılmaktadır.	.571	
Nemrut Dağı Milli Parkı bölgesi turizm kalkınma planlarında önemli bir yere sahiptir.	.462	
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda fiziksel çevre korunmaktadır.	.373	
Bölgenin fiziksel korunma düzeyi yeterli seviyededir.		.423
Nemrut Dağı Milli Parkı turistik ürüne çevrilmiş bir değerdir.		.885
Yerel halk bu bölgeye gelen ziyaretçilere karşı son derece misafirperverdir.		.879
Turistler Nemrut Dağı Milli Parkı'nı ziyaret ederken çevreye duyarlı davranmaktadır.		.567
Nemrut Dağı Milli Parkı uluslararası düzeyde tanınmaktadır.		.421
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda bulunan tarihi eserler yeterince korunmaktadır.		.418
Yerel halk Nemrut Dağı Milli Parkı'nın korunmasına yeterli düzeyde ilgi göstermektedir.		.341
Özdeğer	6.347	1.857
Açıklanan Varyans	37.335	48.257
Alfa Katsayısı	.845	.800

Tablo 3.5. Gelişme Ölçeğine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Yükleri
Kültür turizme yönelik daha fazla işletme açılmalıdır.	,937
Seyahat acentalarına bu bölgeyi daha fazla kültür turizmi odaklı ziyaret etmesini sağlayacak olanaklar sunulmalıdır.	,932
Turist rehberlerinin kültür turizmi alanında uzmanlaşması sağlanmalıdır.	,910
Bölgeye yönelik altyapı çalışmalarına gereken özen gösterilmelidir.	,905
Turizm işletmelerindeki hizmet kalitesi artırılmalıdır.	,895
Nemrut Dağı Milli Parkı Adıyaman turizminin önemli bir parçası olmaya devam ettirilmelidir.	,891
Bölgeye yönelik ulaşım olanakları geliştirilmelidir.	,879
Nemrut Dağı Milli Parkı ulusal ve uluslararası medya tarafından daha fazla gündeme getirilmelidir.	,877
Nemrut Dağı Milli Parkı bölgesinde yenileme ve restorasyona önem verilmelidir.	,877
Adıyaman'da yaşayan yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalıdır.	,868
Bölgeye yönelik daha etkili tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.	,853
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi için daha fazla çaba sarf edilmelidir.	,846
Mevcut turizm işletmelerinin kalite düzeyleri iyileştirilmelidir.	,840
Nemrut Dağı Milli Parkı tanıtılırken kültür turizm olguları daha çok ön plana çıkarılmalıdır.	,813
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda bulunan heykellerin bakımına ve korunmasına daha çok özen gösterilmelidir.	,811
Bölgenin tanıtımı için daha fazla düzeyde internet pazarlamasına ağırlık verilmelidir.	,803
Turizm alanları kullanıldığında sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.	,757
Nemrut Dağı üzerine yapılan ulusal ve uluslararası daha fazla sayıda proje desteklenmelidir.	,738
Kültür ve Turizm Bakanlığı, Nemrut Dağı Milli Parkı bölgesindeki kültür turizm potansiyelini arttırmak için daha fazla çalışma yapmalıdır.	,723
Nemrut Dağı Milli Parkı'na yerli ve yabancı yatırımcılar için çeşitli hibe ve destekler sunulmalıdır.	,707
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi yerel halk tarafından daha yüksek düzeyde desteklenmelidir.	,626
Özdeğer	14.694
Açıklanan Varyans	69.979
Alfa Katsayısı	.977

Yapılan frekans analizi sonucunda araştırmaya katılanların bireysel özelliklerine göre (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek, yabancı dil bilgisi, gelir durumu, turizm sektöründe çalışıp çalışmadıkları) frekans ve yüzde dağılımları tablolaştırılmıştır.

Veri seti üzerinde çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemlerinden kümeleme analizi kullanılmıştır. Kümeleme analizi, son zamanlarda en sık kullanılan çok değişkenli istatistiksel yöntemlerden birisidir. Kümeleme analizi çok boyutlu uzayda büyük ve karmaşık verilerin özetlenmesi ve tanıtılmasında rehberlik yapan bir araştırma tekniğidir. Kümeleme analizinde nihai amaç birimlerin temel özelliklerini dikkate alarak birbirleri ile benzerlikleri doğrultusunda onları gruplara ayırmaktır. Kümeleme analizi gerçek tiplerin belirlenmesi, gruplar için ön tahmin, hipotez testi, veriler yerine kümelerin değerlendirilmesi ve aykırı değerlerin bulunması gibi amaçlarla da kullanılmaktadır (Berberoğlu, 2011:115).

Analiz sonucunda bir kümeyi meydana getiren birey ya da nesnelere birbiriyle benzeşirken, diğer kümelerin birey veya nesneleriyle benzeşmeyecektir. Bu sebepten dolayı, kümeler kendi içlerinde homojen (türdeş) iken, kümeler arasında heterojenlik söz konusu olacaktır. Oluşturulan kümeler çok boyutlu uzayda gösterildiğinde, başarılı bir kümeleme gerçekleştirildiyse aynı küme içinde yer alan birey ve nesnelere birbirlerine oldukça yakın çıkacaktır. Bunun yanı sıra farklı kümelere birbirinden fark edilir düzeyde uzak olacaktır (Turanlı vd., 2006:97).

Yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ve geliştirilmesine yönelik algısına kümeleme analizi yapılmıştır. Bu çalışmadaki uzaklık matrisinin belirlenmesinde kareli öklit uzaklığı (square euclidean distance), maddelerin kümelendirilmesinde ise, hiyerarşik kümeleme tekniklerinden tek bağlantı tekniği (single linkage method-nearest neighbour method) ile Ward tekniği ve hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden de K-ortalama tekniği kullanılmıştır. Ayrıca K-ortalama tekniğinde, çeşitli küme sayılarında değerkenlerin önem düzeyleri varyans analizi ile incelenmiştir.

Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin elde edilen kümelerin demografik değerkenlerin (cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek) düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla Kay-Kare Analizi gerçekleştirilmiştir.

Son olarak, katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına yönelik düşünceleri ile geliştirilmesine yönelik düşünceleri arasındaki korelasyonel ilişkiler incelenmiş ve katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin korunmasına yönelik düşüncelerinin geliştirilmesine yönelik düşüncelerini yordamasına ilişkin regresyon analizi gerçekleştirilmiştir.

3.7. Pilot Uygulama ve Ölçümünün Güvenirliliği

Yapılacak olan bir anket uygulamasından önce gerçekleştirilen pilot uygulamayla, cevaplayıcılar açısından sorun teşkil eden unsurların var olup olmadığının değerlendirilmesi ve sorun kaynaklarının tespit edilebilmesi mümkün olmaktadır (Altunışık, 2008:8-14). Bu nedenle araştırma kapsamında oluşturulan anket formu, araştırmanın örnekleme uygulanmadan önce 2017 yılının Eylül ayında örneklem ile benzer özelliklere sahip 100 kişilik bir grup üzerinde pilot uygulamaya tabi tutulmuştur. Pilot uygulama ölçümünün güvenilirliğinin test edilmesi amacıyla "Cronbach's Alpha" değerleri hesaplanmış ve bu değerlerin Çalışma Alt Boyutu için ,899, Destek Alt Boyutu için ,812 ve Gelişme boyutu için ,977 olarak hesaplandığı görülmüştür. Gliem ve Gliem (2003:87)'e göre, elde edilen bu değerler söz konusu ölçeklerin asıl çalışmada kullanılacak düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Pilot uygulama sonucunda anket formunda yer alan her bir ifadenin katılımcılar tarafından anlaşılır olduğu ifade edilmiş ve bir anket formunun ortalama 9-10 dakika içerisinde doldurulduğu gözlemlenmiştir. Pilot uygulama sürecinde yöneltilen her türlü öneri ve eleştiri göz önünde bulundurularak anket formu şekilsel açıdan ve içerik açısından yeniden düzenlenmiştir.

3.8. Esas Uygulama ve Ölçümünün Güvenirliliği

Pilot uygulama ve ölçümün güvenilirliğinin test edilmesinin ardından 2017 yılının Ekim, Kasım ve Aralık aylarında, araştırmanın esas uygulamasına geçilmiş ve ankete son hali verilerek yeniden düzenlenen anket formu 550 katılımcı üzerinde uygulanmıştır. Esas uygulama sürecinde, 13 anket formunun iade edilmemesi, 37 anket formunun ise yanlış ve hatalı doldurulmuş olması sebebiyle 500 anket formunun araştırma kapsamında kullanılabilir olduğu görülmüştür. Esas uygulama ölçümünün güvenilirliğinin test edilmesi amacıyla hesaplanan güvenilirlik katsayıları Tablo 3.6'da verilmiştir.

İlgili tabloya göre yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin korunmasına ilişkin bakış açısını algılamaya yönelik sorularda "Cronbach Alpha" katsayısının Çalışma Alt Boyutu için 0,845, Destek Alt Boyutu için 0,800 olarak hesaplandığı, yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin geliştirilmesine ilişkin bakış açısını algılamaya yönelik sorularda ise "Cronbach's Alpha" katsayısının 0,977 olarak hesaplandığı görülmüştür. "Cronbach's Alpha" katsayılarından elde edilen sonuçlara göre araştırmada kullanılan koruma ve gelişme ölçeklerinin yüksek derecede güvenilir olduğu söylenebilir.

Tablo 3.6. Esas Uygulama Ölçümüne İlişkin Güvenirlilik Katsayıları

İfadeler	Cronbach's Alpha
Yerel Halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Korunmasına İlişkin Bakış Açısını Algılamaya Yönelik Sorular (Destek Alt Boyutu)	0,800
Yerel Halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Korunmasına İlişkin Bakış Açısını Algılamaya Yönelik Sorular (Çalışma Alt Boyutu)	0,845
Yerel Halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Geliştirilmesine İlişkin Bakış Açısını Algılamaya Yönelik Sorular (Gelişme Alt Boyutu)	0,977

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, Adıyaman’da yaşayan yerel halk üzerinde, araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen anket çalışmasından elde edilen analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmanın bulgular bölümü, 8 ana başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta, araştırmadayer alan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İkinci başlıkta, yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı’nı ziyaret etme davranışı ve Nemrut Dağı Milli Parkı’nın tarihine yönelik bilgiye sahip olma durumuna ilişkin bulgulara, üçüncü başlıkta yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin düşüncelerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca sonraki başlıklarda sırası ile yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin düşüncelerine yönelik kümeleme analizi sonuçlarına, yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nin kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin düşüncelerine, yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nin kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin düşüncelerine yönelik kümeleme analizi sonuçlarına, katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı’nın kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin düşünceleri ile geliştirilmesine ilişkin düşünceleri arasındaki ilişkiye yer verilmiştir. Son başlıkta ise katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı’nı korumaya yönelik düşüncelerinin, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nin geliştirilmesine yönelik düşüncelerini yordama düzeyi incelenmiştir.

4.1. Katılımcıların Demografik ve Tanıtıcı Özelliklerine Yönelik Bulgular

Bulgular bölümünün ilk alt başlığını katılımcıların demografik ve tanıtıcı özelliklerine yönelik bulgular oluşturmaktadır. Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nde yaşayan yerel halkın demografik ve tanıtıcı özelliklerinin tespitine yönelik beş soru

sorulmuş olup, bu sorulara verilen cevaplar üzerinden elde edilen bulgular Tablo 4.1, 4.2 ve 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.1'den izlenebileceği gibi, katılımcıların % 51,2'si erkeklerden oluşurken, % 48,8'si ise kadınlardan oluşmaktadır ve katılımcıların büyük çoğunluğu 26-45 yaş aralığındadır (% 63). Ayrıca katılımcıların % 54,2'si evli, %42,4'ü bekar olduğunu rapor ederken %3,4'ü ise "diğer" seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 4.1. Katılımcıların Yaş, Cinsiyet ve Medeni Durumuna İlişkin Bulgular

		N	%
Cinsiyet	Erkek	256	51,2
	Kadın	244	48,8
	Toplam	500	100,0
Yaş	18-25 yaş	131	26,2
	26-35 yaş	183	36,6
	36-45 yaş	132	26,4
	46-55 yaş	34	6,8
	56 yaş ve üzeri	20	4,0
	Toplam	500	100,0
Medeni Durum	Evli	271	54,2
	Bekar	212	42,4
	Diğer	17	3,4
	Toplam	500	100,0

Tablo 4.2 incelendiğinde, katılımcıların %37,2'si lisans, % 26,8'i lise, %14,4'ü ön lisans, %11,8'i ilköğretim, %9,8'inin lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca meslek grupları incelendiğinde katılımcıların % 19,4'ü öğrencilerden oluşurken, %34,4'ü kamu çalışanı, %25,6'sı ise özel sektör çalışanıdır. Katılımcıların gelir düzeyi incelendiğinde, ankete katılan yerel halkın %21,4'ü 1.300-2.000 TL, %19,8'i 0, %18,8'i 3.001-4.000 TL, %17,4'ü 2.001-3.000, %13,4'ü 4.001 TL ve üzeri ve %9,2'side 1.299 TL'den daha düşük bir gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir

Tablo 4.2. Katılımcıların Eğitim Düzeyi, Meslek ve Algılanan Gelir Durumuna İlişkin Bulgular

		N	%
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	59	11,8
	Lise	134	26,8
	Ön lisans	72	14,4
	Lisans	186	37,2
	Lisansüstü	49	9,8
	Toplam	500	100,0
Meslek	Öğrenci	97	19,4
	Kamu çalışanı	172	34,4
	Çalışmıyor	53	10,6
	Özel sektör çalışanı	128	25,6
	Serbest meslek	50	10,0
	Toplam	500	100,0
Gelir Durumu	1.299'den daha düşük	46	9,2
	1.300-2000 TL	107	21,4
	2.001-3.000 TL	87	17,4
	3.001-4.000 TL	94	18,8
	4.001TL ve üzeri	67	13,4
	Gelirim yok	99	19,8
	Toplam	500	100,0

Tablo 4.3 incelendiğinde, katılımcıların % 63,2'sinin en az bir yabancı dil bildiği görülmektedir. Katılımcılar arasında İngilizce bilenlerin oranı % 46,4 ile başı çekerken, Almanca bilenlerin oranı % 9,2 ile ikinci durumdadır. Fransızca bilenlerin oranı % 4,2, Çince bilenlerin oranı % 1,8 ve Japonca bilenlerin oranı ise 1,6'dır.

Tablo 4.3. Katılımcıların Bildiği Yabancı Dillere İlişkin Bulgular

		N	%
Yabancı Dil	Biliyor	294	63,2
	Bilmiyor	206	36,8
	Toplam	500	100,0
İngilizce	Biliyor	232	46,4
	Bilmiyor	268	53,6
	Toplam	500	100,0
Almanca	Biliyor	46	9,2
	Bilmiyor	454	90,8
	Toplam	500	100,0
Fransızca	Biliyor	21	4,2
	Bilmiyor	479	95,8
	Toplam	500	100,0
Çince	Biliyor	9	1,8
	Bilmiyor	491	98,2
	Toplam	500	100,0
Japonca	Biliyor	8	1,6
	Bilmiyor	492	98,4
	Toplam	500	100,0

4.2. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkını Ziyaret Etme Davranışı ve Nemrut Dağı Milli Parkı'nın Tarihine Yönelik Bilgiye Sahip Olma Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı'nı ziyaret etme davranışı ile Nemrut Dağı Milli Parkı'nın tarihine yönelik bilgiye sahip olma durumuna ilişkin bulguların incelendiği Tablo 4.4'te izlenebileceği gibi, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%71,8) Nemrut Dağı Milli Parkı Ören Yeri'ni ziyaret ettiği; %28,2'sinin ise daha önce söz konusu ziyarette bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların % 69'u Nemrut Dağı Milli Parkı'nın tarihine yönelik bilgiye sahip olduğunu ifade ederken; % 31'i parkın tarihine yönelik herhangi bir bilgiye sahip olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 4.4. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkını Ziyaret Etme Davranışı ile Nemrut Dağı Milli Parkı'nın Tarihine Yönelik Bilgiye Sahip Olma Durumuna İlişkin Bulgular

		N	%
Ziyaret	Ziyaret Eттіm	359	71,8
	Ziyaret Etmedim	141	28,2
	Toplam	500	100,0
Tarih	Tarihini Biliyorum	345	69,0
	Tarihini Bilmiyorum	155	31,0
	Toplam	500	100,0

4.3.Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin düşüncelerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle koruma ölçümünün toplam puanına ilişkin en düşük değerler ve en yüksek değerler ile ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Bu işlem Destek Alt Boyutu ve Çalışma Alt Boyutu için ve bu alt boyutları oluşturan her bir madde için de yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde koruma ölçümüne ait en düşük değer 1,00, en yüksek değer 4,88, aritmetik ortalamanın ise 2,567 (ss= 0,739) olduğu görülmüştür. Destek ve Çalışma Alt Boyutlarının her ikisinde de en düşük değer 1,00, en yüksek değer ise 5,00 olarak tespit edilmiştir. Ancak Çalışma Alt Boyutunun aritmetik ortalamasının Destek Alt Boyutunun aritmetik ortalamasından 0,068, standart sapmasının ise 0,032 daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum ise yerel halkın Çalışma Alt Boyutunu daha yüksek düzeyde algıladığını göstermektedir.

Maddeler tek tek incelendiğinde, aritmetik ortalaması en yüksek olan madde 3,256 değeri ile "Turistler Nemrut Dağı Milli Parkı'nı ziyaret ederken çevreye duyarlı davranmaktadır" maddesi olduğu tespit edilmiştir (ss= 1,318). Bu ifadeyi sırası ile "Bölgenin fiziksel korunma düzeyi yeterli seviyededir($\bar{x}$ =2,944; ss=0,438)", "Yerel halk bölgedeki kültür turizminin korunmasına gereken desteği

sağlamaktadır ($\bar{x}=2,780$; $ss=1,256$)”, “Nemrut Dağı Milli Parkı’na kültür turizmini korumak ve geliştirmek amacıyla yeterli yatırımlar yapılmaktadır ($\bar{x}=2,780$; $ss=1,187$)”, “ Yerel halk Nemrut Dağı Milli Parkı’nın korunmasına yeterli bir düzeyde ilgi göstermektedir ($\bar{x}=2,698$; $ss=1,192$)”, “Mevcut yerel yönetim tarihi yapıların korunmasına yönelik restorasyon faaliyetlerine önem vermektedir ($\bar{x}=2,682$; $ss=1,258$)” ifadeleri takip etmektedir. Aritmetik ortalamaası en düşük olan madde ise 2,262 değeri ile “Mevcut yerel yönetimin Nemrut Dağı Milli Parkı çevresine ilişkin altyapı çalışmaları yeterli düzeydedir” maddesidir ($ss= 1,035$).

Tablo 4.5. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

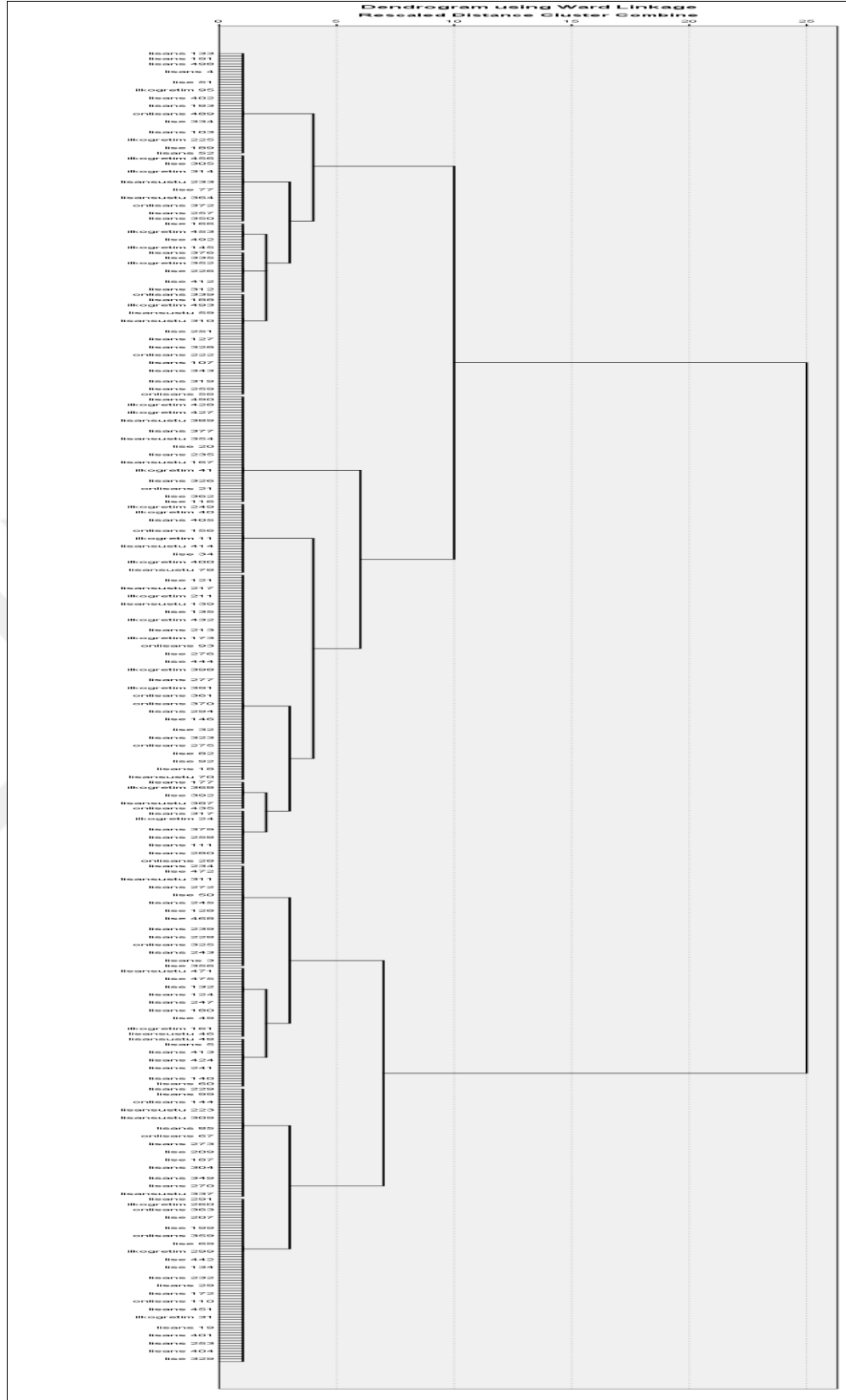
	Ort.	ss
Koruma Ölçümü	2,567	,739
Destek Alt Boyutu	2,504	,821
Turistler Nemrut Dağı Milli Parkı ’nı ziyaret ederken çevreye duyarlı davranmaktadır.	3,256	1,318
Bölgenin fiziksel korunma düzeyi yeterli seviyededir.	2,944	,438
Yerel halk Nemrut Dağı Milli Parkı ’nın korunmasına yeteri düzeyde ilgi göstermektedir.	2,698	1,192
Nemrut Dağı Milli Parkı uluslar ası düzeyde tanınmaktadır.	2,557	1,188
Nemrut Dağı Milli Parkı turistik ürüne çevrilmiş bir değerdir.	2,462	1,266
Yerel halk bu bölgeye gelen ziyaretçilere karşı son derece misafirperverdir.	2,298	1,136
Nemrut Dağı Milli Parkı ’nda bulunan tarihi eserler yeterince korunmaktadır.	2,456	1,163
Çalışma Alt Boyutu	2,672	,853
Yerel halk bölgedeki kültür turizminin korunmasına gereken desteği sağlamaktadır.	2,780	1,256
Nemrut Dağı Milli Parkı’na kültür turizmini korumak ve geliştirmek amacıyla yeterli yatırımlar yapılmaktadır.	2,780	1,187

Tablo 4.5. Devamı

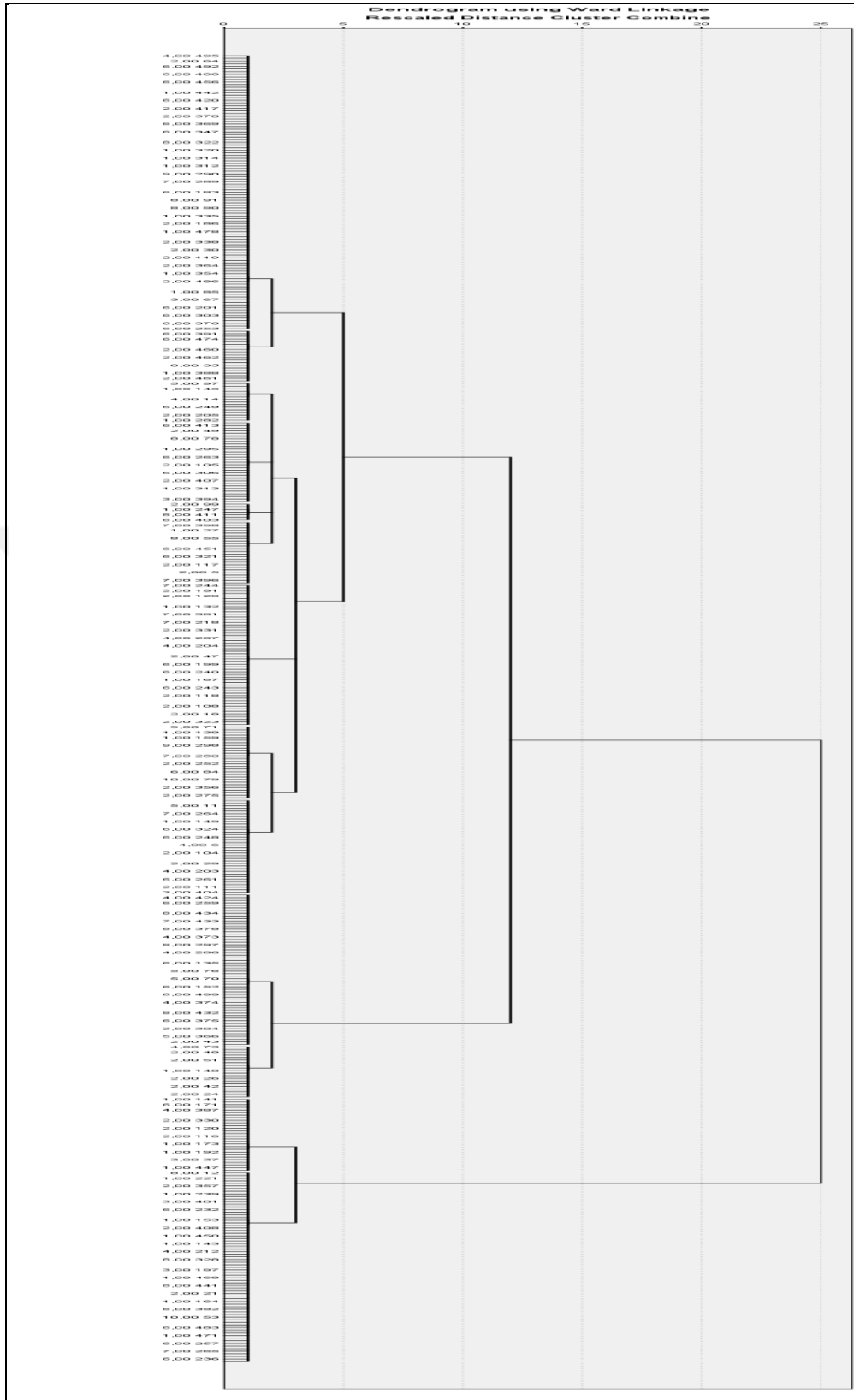
Mevcut yerel yönetim tarihi yapıların korunmasına yönelik restorasyon faaliyetlerine önem vermektedir.	2,682	1,258
Nemrut Dağı Milli Parkı bölgesi turizm kalkınma planlarında önemli bir yere sahiptir.	2,560	1,112
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda fiziksel çevre korunmaktadır.	2,534	1,125
Nemrut Dağı Milli Parkının uluslararası tanınırlığı için yeterli düzeyde çalışmalar yapılmaktadır.	2,354	1,075
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda sosyo-kültürel çevre korunmaktadır.	2,340	1,063
Bölgedeki yerli ve yabancı yatırımlar kültürel turizmin sürdürülebilirliği açısından yeterli düzeye sahiptir.	2,318	1,074
Kültür ve Turizm Bakanlığı bölgedeki kültür turizmi potansiyelinin artması için yeterli düzeyde çalışmalar yapmaktadır.	2,318	1,117
Mevcut yerel yönetimin Nemrut Dağı Milli Parkı çevresine ilişkin altyapı çalışmaları yeterli düzeydedir.	2,262	1,035

4.4. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Düşüncelerine Yönelik Kümeleme Analizi

Bu bölümde yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin düşüncelerine yönelik kümeleme analizi bulgularına yer verilmiştir. Bu çalışmadaki uzaklık matrisinin belirlenmesinde kareli öklit uzaklığı (SquaredEuclidenDistance), maddelerin kümelendirilmesinde ise, hiyerarşik kümeleme tekniklerinden tek bağlantı tekniği (SinglelinkageMethod-NearestneighbourMethod) ile Ward tekniği ve hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden de K-ortalama tekniği kullanılmıştır. Ayrıca K-ortalama tekniğinde, çeşitli küme sayılarında değişkenlerin önem düzeyleri varyans analizi ile incelenmiştir. Destek Alt Boyutu ve Çalışma Alt Boyutuna ilişkin elde edilen ağaç grafiklerinden (dengdogram) yola çıkarak her iki alt boyut için de üçer küme oluşturulmasının uygun olabileceğine karar verilmiştir (Bkz. Şekil 4.1 ve Şekil 4.2).

Şekil 4.1. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasında Destek Alt Boyutuna İlişkin Düşüncelerine Yönelik Ağaç Grafiği

Şekil 4.2. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasında Çalışma Alt Boyutuna İlişkin Düşüncelerine Yönelik Ağaç Grafiği

Kümeleme analizinin ikinci aşamasında, hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden K-ortalama tekniği kullanılmış ve elde edilen merkezi değerlerin, oluşturulmuş olan üç küme için farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Destek Alt Boyutuna ilişkin kümeleme analizi sonucunda elde edilen kümeler; *aşırı destekleyiciler*, *destekleyiciler* ve *destekleyici olmayanlar* şeklinde isimlendirilmiştir. Çalışma Alt Boyutuna ilişkin kümeleme analizi sonucunda elde edilen kümelerde *aşırı korumacılar*, *korumacılar* ve *korumacı olmayanlar* şeklinde isimlendirilmiştir. Analiz sonuçları, hem Destek Alt Boyutuna ilişkin kümeleme analizi sonucunda elde edilen merkezi değerlerin hem de Çalışma Alt Boyutuna ilişkin kümeleme analizi sonucunda elde edilen merkezi değerlerin anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Destek alt boyutuna ilişkin kümeleme analizi sonucunda elde edilen merkezi değerler ayrıntılı olarak incelendiğinde “Turistler Nemrut Dağı Milli Parkı’nı ziyaret ederken çevreye duyarlı davranmaktadır” maddesinin her üç grup için de en yüksek değere sahip olan ifade olduğu görülmektedir. Bununla birlikte “Nemrut Dağı Milli Parkı turistik ürüne çevrilmiş bir değerdir ($\bar{x} = 1,56$)” ifadesi destekleyici olmayan bireyler için, “Nemrut Dağı Milli Parkı’nda bulunan tarihi eserler yeterince korunmaktadır ($\bar{x} = 2,17$)” ifadesi destekleyici bireyler için, “Yerel halk bu bölgeye gelen ziyaretçilere karşı son derece misafirperverdir ($\bar{x} = 3,33$)” ifadesi ise aşırı destekleyici bireyler için en düşük ortalama değere sahip maddeler olarak bulunmuştur (Bkz. Tablo 4.6).

Tablo 4.6. Destek Alt Boyutuna İlişkin Kümeleme Analizi Sonucunda Elde Edilen Merkezi Değerler

	Kümeleme		
	Destekleyici Olmayanlar	Destekleyiciler	Aşırı Destekleyiciler
Bölgenin fiziksel korunma düzeyi yeterli seviyededir.	1,76	3,56	3,73
Nemrut Dağı Milli Parkı turistik ürüne çevrilmiş bir değerdir.	1,56	2,54	3,65
Yerel halk bu bölgeye gelen ziyaretçilere karşı son derece misafirperverdir.	1,64	2,24	3,33
Turistler Nemrut Dağı Milli Parkı'nı ziyaret ederken çevreye duyarlı davranmaktadır.	2,16	3,70	4,17
Nemrut Dağı Milli Parkı uluslararası düzeyde tanınmaktadır.	1,81	2,43	3,83
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda bulunan tarihi eserler yeterince korunmaktadır.	1,85	2,17	3,76
Yerel halk Nemrut Dağı Milli Parkı'nın korunmasına yeterli düzeyde ilgi göstermektedir.	2,14	2,50	3,80

Çalışma alt boyutuna ilişkin kümeleme analizi sonucunda elde edilen merkezi değerler ayrıntılı olarak incelendiğinde “Mevcut yerel yönetimin Nemrut Dağı Milli Parkı çevresine ilişkin altyapı çalışmaları yeterli düzeydedir.” ifadesinin hem korumacı olmayan bireyler hem de aşırı korumacı bireyler tarafından en düşük değere sahip ifade olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ancak “Nemrut Dağı Milli Parkı'nda fiziksel çevre korunmaktadır.” ifadesi ise korumacı bireyler tarafından en düşük ortalama değere sahip ifade olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte en yüksek ortalama değere sahip maddeler korumacı bireyler için “Mevcut yerel yönetim tarihi yapıların korunmasına yönelik restorasyon faaliyetlerine önem vermektedir ($\bar{x} = 2,92$)”, korumacı olmayan bireyler için “Nemrut Dağı Milli Parkı'na kültür turizmini korumak ve geliştirmek amacıyla yeterli yatırımlar yapılmaktadır ($\bar{x} = 2,18$)”, aşırı korumacı bireyler içinse “Yerel halk bölgedeki kültür turizminin korunmasına gereken desteği sağlamaktadır ($\bar{x} = 4,08$)” ifadeleridir (Bkz. Tablo 4.7).

Tablo 4.7. Çalışma Alt Boyutuna İlişkin Kümeleme Analizi Sonucunda Elde Edilen Merkezi Değerler

	Kümelere		
	Korumacı Olmayanlar	Korumacılar	Aşırı Korumacılar
Mevcut yerel yönetimin Nemrut Dağı Milli Parkı çevresine ilişkin altyapı çalışmaları yeterli düzeydedir.	1,67	2,60	3,10
Kültür ve Turizm Bakanlığı bölgedeki kültür turizmi potansiyelinin artması için yeterli düzeyde çalışmalar yapmaktadır.	1,70	2,89	3,20
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın uluslararası tanınırlığı için yeterli düzeyde çalışmalar yapılmaktadır.	1,69	2,77	3,26
Mevcut yerel yönetim tarihi yapıların korunmasına yönelik restorasyon faaliyetlerine önem vermektedir.	1,94	2,92	3,91
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda sosyo-kültürel çevre korunmaktadır.	1,78	2,56	3,22
Bölgedeki yerli ve yabancı yatırımlar kültürel turizmin sürdürülebilirliği açısından yeterli düzeye sahiptir.	1,69	2,69	3,17
Yerel halk bölgedeki kültür turizminin korunmasına gereken desteği sağlamaktadır.	2,06	2,89	4,08
Nemrut Dağı Milli Parkı'na kültür turizmini korumak ve geliştirmek amacıyla yeterli yatırımlar yapılmaktadır.	2,18	2,87	3,87
Nemrut Dağı Milli Parkı bölgesi turizm kalkınma planlarında önemli bir yere sahiptir.	1,90	2,86	3,55
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda fiziksel çevre korunmaktadır.	1,88	2,53	3,80

4.4.1. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Düşüncelerinin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Bu bölümde yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin düşüncelerinin, araştırmada kullanılan demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek) göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda yapılmış MANOVA analizi sonucunda; demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılaşmanın olduğu

görülmüştür (Wilks' $\lambda = .96$, $F(8, 972) = 2.80$, $p = .05$). Temel etkinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan ileri analizde, cinsiyet, yaş ve eğitim değişkenlerinde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Ancak Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin düşüncelerin katılımcıların mesleğine göre farklılaştığı tespit edilmiştir (Çalışma Alt Boyutu için $F(4,13) = 2.60$, $p < .05$, Destek Alt Boyutu için $F(4,13) = 4.60$, $p < .05$). Elde edilen analiz sonuçlarına göre; öğrencilerin ($\bar{x} = 2,71$) çalışma alt boyutuna ilişkin ortalamaları, serbest meslek ($\bar{x} = 2,30$) sahiplerinden ve çalışmayanlardan ($\bar{x} = 2,16$) daha yüksektir. Ayrıca özel sektör çalışanlarının ortalamaları da çalışmayanlardan daha yüksektir. Destek alt boyutunda da benzer bir sonuç elde edilmiştir. Öğrencilerin ($\bar{x} = 2,74$) ve özel sektör ($\bar{x} = 2,85$) çalışanlarının ortalamaları çalışmayanların ($\bar{x} = 2,22$) ortalamalarından daha yüksektir. Ayrıca özel sektör ($\bar{x} = 2,85$) çalışanlarının ortalamaları serbest meslek ($\bar{x} = 2,41$) çalışanlarının ortalamalarından da yüksektir.

Tablo 4.8. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Düşüncelerinin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Bağımlı Değişkenler	Meslek	Ort.	Ss	%95 Güven Aralığı		
				Düşük Sınır	Yüksek Sınır	
Boyutlar	Destek Alt Boyutu	Öğrenci	2,74	,14	2,467	3,016
		Kamu çalışanı	2,64	,09	2,487	2,841
		Çalışmıyor	2,22	,13	1,970	2,472
		Özelsektör	2,85	,09	2,665	3,031
		Serbest meslek	2,41	,14	2,139	2,681
	Çalışma Alt Boyutu	Öğrenci	2,71	,13	2,447	2,971
		Kamu çalışanı	2,44	,09	2,268	2,66
		Çalışmıyor	2,16	,12	1,918	2,397
		Özelsektör	2,53	,09	2,358	2,707
		Serbest meslek	2,30	,13	2,038	2,557

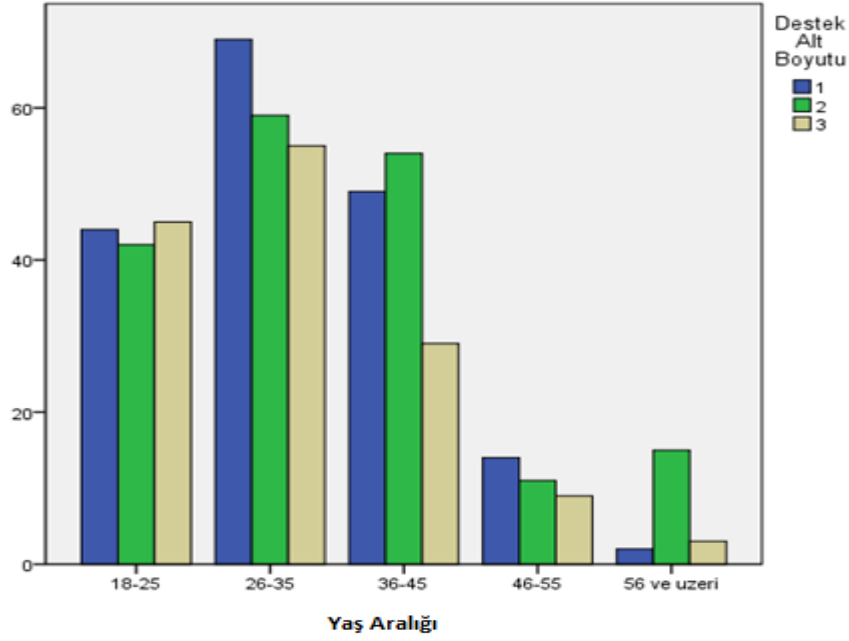
4.4.1.1. Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Elde Edilen Kümelerin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu bölümde, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin elde edilen kümelerin demografik değişkenlerin (cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek) düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda bir dizi Kay-Kare Analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, Adıyaman yerel halkının Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin Destek Alt Boyutuna ilişkin kümelerin, katılımcıların yaşları ($\chi^2(8) = 20.19, p < .01$), eğitim durumları ($\chi^2(8) = 42.77, p < .001$) ve mesleklerine ($\chi^2(8) = 51.76, p < .001$) göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Ayrıca Çalışma Alt Boyutuna ilişkin elde edilen kümelerde katılımcıların eğitim durumuna ($\chi^2(8) = 34.19, p < .001$) ve mesleğine ($\chi^2(8) = 19.60, p < .05$) göre farklılaşma olduğu görülmektedir.

Destek alt boyutundan elde edilen kümelerin katılımcıların yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde 26-35 yaş aralığındakiler ile 46-55 yaş aralığındakilerin benzer bir eğilim gösterdikleri tespit edilmiştir. Söz konusu bu iki grup destekleyici olmayanlarınsayı olarak en fazla yer aldığı gruplardır. Ayrıca Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin destekleyici bireylerin en yüksek oranda yer aldığı grup da 56 yaş ve üzeri bireylerin yer aldığı gruptur. Verilen desteğin oranı bakımından bu grubu 36-45 yaş aralığındaki bireylerin bulunduğu grup takip etmektedir (Bkz. Tablo 4.9; Şekil 4.3).

Tablo4.9. Katılımcıların Yaşı ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkiler

		Destekleyici Olmayanlar	Destekleyiciler	Aşırı Destekleyiciler	Toplam
Yaş	18-25	44	45	42	131
	26-35	69	55	59	183
	36-45	49	29	54	132
	46-55	14	9	11	34
	56 ve üzeri	2	3	15	20
Toplam		178	141	181	500

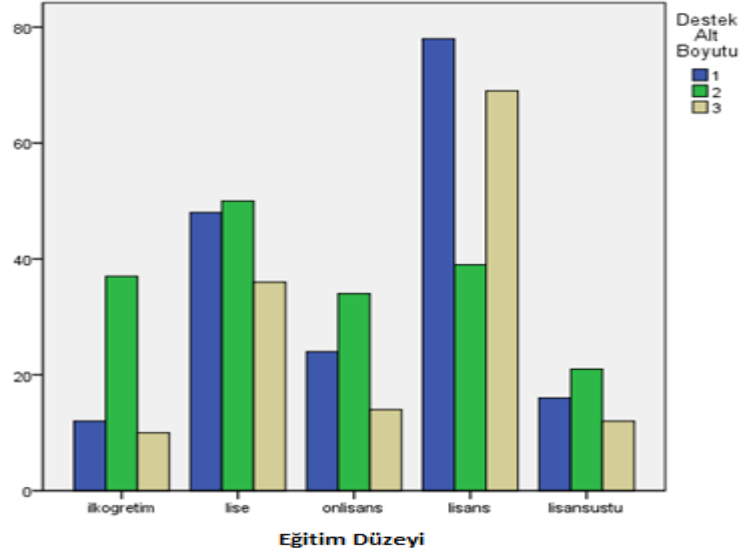

Şekil 4.3. Katılımcıların Yaşı ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi

Destek Alt Boyutundan elde edilen kümelerin katılımcıların eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı detaylı bir şekilde incelendiğinde, lisans eğitim düzeyine sahip olanlar dışında diğer eğitim düzeylerine sahip olan bireylerin benzer bir örüntü içerisinde olduğu görülmektedir (Bkz .Tablo 4.10; Şekil 4.4). Bu bireylerin oluşturdukları kümelerin hepsinde en yüksek oran aşırı destekleyici olan gruplardır. Gruplar içerisinde de ilköğretim mezunu olanlarda aşırı destekleyici olma oranı en yüksektir. Ancak lisans eğitim düzeyine sahip olan bireyler arasında en yüksek orana sahip grup destekleyici olmayanlar en düşük orana sahip grup ise aşırı destekleyici olanlardan oluşmaktadır.

Tablo 4.10. Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkiler

		Destekleyici Olmayanlar	Destekleyiciler	Aşırı Destekleyiciler	Toplam
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	12	10	37	59
	Lise	48	36	50	134
	Ön lisans	24	14	34	72
	Lisans	78	69	39	186
	Lisansüstü	16	12	21	49
Toplam		178	141	181	500

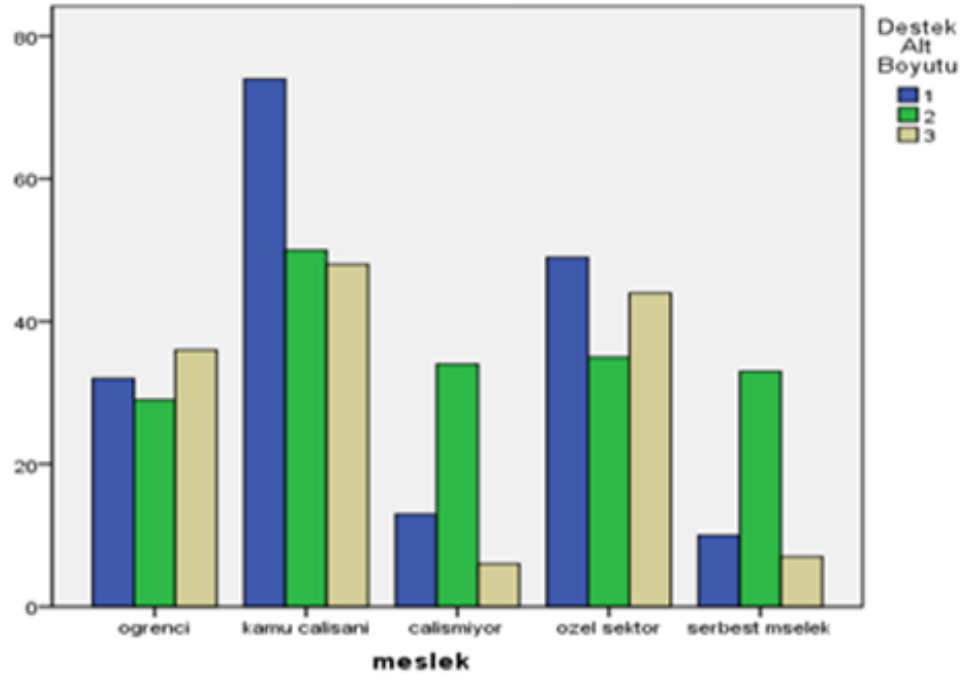

Şekil 4.4. Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi

Destek Alt Boyutundan elde edilen kümelerin katılımcıların mesleklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı detaylı bir şekilde incelendiğinde, aşırı destekleyici olanların serbest meslek çalışanları ve çalışmayan grupta yoğun olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.11; Şekil 4.5). Destekleyici olmayan bireylerin ise en yüksek olduğu oranlarda kamu çalışanları ve özel sektör çalışanları arasında yer aldığı görülmüştür.

Tablo 4.11. Katılımcıların Meslekleri ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkiler

		Destekleyici Olmayanlar	Destekleyiciler	Aşırı Destekleyiciler	Toplam
Meslek	Öğrenci	32	36	29	97
	Kamu çalışanı	74	48	50	172
	Çalışmıyor	13	6	34	53
	Özelsektör çalışanı	49	44	35	128
	Serbest meslek	10	7	33	50
Toplam		178	141	181	500

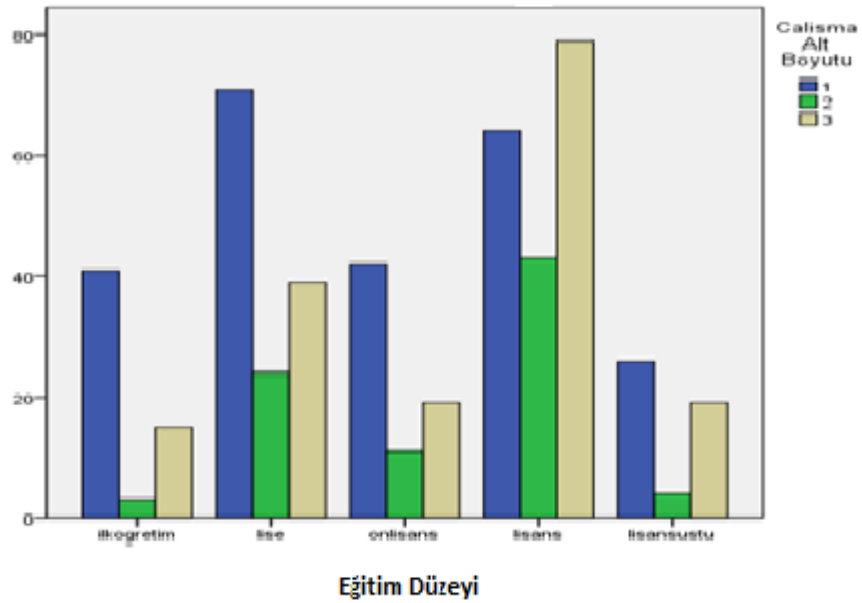
Şekil 4.5. Katılımcıların Meslekleri ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunmasına İlişkin Destekleri Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi

Destek Alt Boyutuyla birlikte çalışma alt boyutunda anlamlı farklılığın çıktığı ilk değişken katılımcıların eğitim düzeyi olmuştur.Çalışma alt boyutundan elde edilen kümelerin katılımcıların eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı detaylı bir şekilde incelendiğinde,lisans eğitim düzeyine sahip olanlar dışında diğer eğitim düzeylerine sahip olan bireylerin benzer bir örüntü içerisinde olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.12; Şekil 4.6). Diğer bütün gruplarda en yüksek oranı korumacı olanlar oluştururken, lisans düzeyinde eğitime sahip bireylerde ise en yüksek oranı aşırı korumacı bireyler oluşturmaktadır. Aynı zamanda korumacı olmayanların en yüksek oranlara sahip olduğu grup da lisans düzeyinde eğitime sahip olan bireylerin oluşturduğu gruptur.

Tablo 4.12. Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunması Arasındaki İlişkiler

		Korumacı Olmayanlar	Korumacılar	Aşırı Korumacılar	Toplam
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	3	41	15	59
	Lise	24	71	39	134
	Ön lisans	11	42	19	72
	Lisans	43	64	79	186
	Lisansüstü	4	26	19	49
Toplam		85	244	171	500

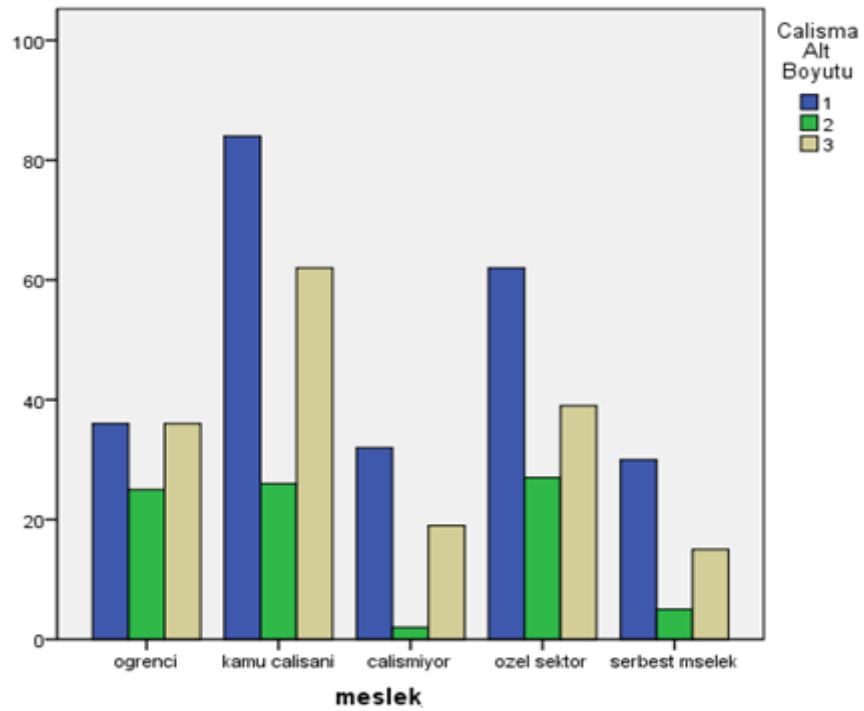

Şekil 4.6. Katılımcıların Eğitim Düzeyi ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunması Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi

Çalışma Alt Boyutundan elde edilen kümelerin katılımcıların mesleğine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, bütün meslek gruplarında en düşük oranların korumacı olmayan bireyler olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.13; Şekil 4.7). Bu bakımdan bir örtüşme olduğu söylenebilir. Ancak öğrencilerde korumacı ve aşırı korumacılar benzer bir orana sahipken diğer bütün gruplarda en yüksek oranı korumacılar oluşturmaktadır. Korumacı olmayanların en düşük oranda olduğu grup ise çalışmayanlardır.

Tablo 4.13. Katılımcıların Meslekleri ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunması Arasındaki İlişkiler

		Korumacı Olmayanlar	Korumacılar	Aşırı Korumacılar	Toplam
Meslek	Öğrenci	25	36	36	97
	Kamu çalışanı	26	84	62	172
	Çalışmıyor	2	32	19	53
	Özelsektör çalışanı	27	62	39	128
	Serbest meslek	5	30	15	50
Toplam		85	244	171	500

Şekil 4.7. Katılımcıların Meslekleri ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Korunması Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi

4.5. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesinin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesine İlişkin Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin düşüncelerine yönelik bulgulara yer verilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle Gelişme Ölçümü'nün ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Bu işlem Gelişme Ölçümünü

oluşturan her bir madde için de yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, Gelişme Ölçümü'ne ait aritmetik ortalamanın 4,288 (ss= 0,803) olduğu görülmüştür.

Maddeler tek tek incelendiğinde, aritmetik ortalaması en yüksek olan madde “Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi yerel halk tarafından daha yüksek düzeyde desteklenmelidir” maddesi olduğu tespit edilmiştir ($\bar{x} = 4,424$; ss= 0,882). Bu ifadeyi sırası ile “Nemrut Dağı üzerine yapılan ulusal ve uluslararası daha fazla sayıda proje desteklenmelidir ($\bar{x} = 4,398$; ss=0,870)”, “Nemrut Dağı Milli Parkı tanıtılırken kültür turizm olguları daha çok ön plana çıkarılmalıdır ($\bar{x} = 4,398$; ss=0,971).”, “Nemrut Dağı Milli Parkı Adıyaman turizminin önemli bir parçası olmaya devam ettirilmelidir ($\bar{x} = 4,390$; ss=0,936)”, “Nemrut Dağı Milli Parkı ulusal ve uluslararası medya tarafından daha fazla gündeme getirilmelidir ($\bar{x} = 4,362$; ss=0,932)” ifadeleri takip etmektedir. Aritmetik ortalaması en düşük olan madde ise “Mevcut turizm işletmelerinin kalite düzeyleri iyileştirilmelidir.” ifadesidir ($\bar{x} = 4,032$; ss= 1,162).

Tablo 4.14. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Gelişmesine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Ort.	Ss
Gelişme Ölçümü	4,288	,803
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi yerel halk tarafından daha yüksek düzeyde desteklenmelidir.	4,424	,882
Nemrut Dağı Milli Parkı tanıtılırken kültür turizm olguları daha çok ön plana çıkarılmalıdır.	4,398	,971
Nemrut Dağı üzerine yapılan ulusal ve uluslararası daha fazla sayıda proje desteklenmelidir.	4,398	,870
Nemrut Dağı Milli Parkı Adıyaman turizminin önemli bir parçası olmaya devam ettirilmelidir.	4,390	,936
Nemrut Dağı Milli Parkı ulusal ve uluslararası medya tarafından daha fazla gündeme getirilmelidir.	4,362	,932
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi için daha fazla çaba sarf edilmelidir.	4,342	,933
Kültür ve Turizm Bakanlığı Nemrut Dağı Milli Parkı bölgesindeki kültür turizm potansiyelini arttırmak için daha fazla çalışma yapılmalıdır.	4,328	,983
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda bulunan heykellerin bakımına ve korunmasına daha çok özen gösterilmelidir.	4,324	,964
Turist rehberlerinin kültür turizmi alanında uzmanlaşması sağlanmalıdır.	4,312	,967
Bölgeye yönelik daha etkili tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.	4,304	,966
Bölgeye yönelik ulaşım olanakları geliştirilmelidir.	4,288	,937
Bölgenin tanıtımı için daha fazla düzeyde internet pazarlamasına ağırlık verilmelidir.	4,288	,994
Nemrut Dağı Milli Parkı bölgesinde yenileme ve restorasyona önem verilmelidir	4,281	,991
Bölgeye yönelik alt yapı çalışmalarına gereken özen gösterilmelidir.	4,278	,933
Seyahat acentalarına bu bölgeyi daha fazla kültür turizmi odaklı ziyaret etmesini sağlayacak olanaklar sunulmalıdır.	4,260	1,080
Adıyaman'da yaşayan yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalıdır.	4,254	,982
Nemrut Dağı Milli Parkı'na yerli ve yabancı yatırımcılar için çeşitli hibe ve destekler sunulmalıdır.	4,248	,967
Turizm işletmelerindeki hizmet kalitesi artırılmalıdır.	4,236	,960
Turizm alanları kullanıldığında sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.	4,230	,973
Kültür turizmine yönelik daha fazla işletme açılmalıdır.	4,176	,979
Mevcut turizm işletmelerinin kalite düzeyleri iyileştirilmelidir.	4,032	1,162

4.6. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesine İlişkin Düşüncelerine Yönelik Kümeleme Analizi

Bu bölümde yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin düşüncelerine yönelik kümeleme analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Bu çalışmanın bir önceki bölümünde olduğu gibi uzaklık matrisinin belirlenmesinde kareli öklit uzaklığı, maddelerin kümelendirilmesinde ise, hiyerarşik kümeleme tekniklerinden tek bağlantı tekniği ile Ward tekniği ve hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden de K-ortalama tekniği kullanılmıştır. Ayrıca K-ortalama tekniğinde, çeşitli küme sayılarında değişkenlerin önem düzeyleri varyans analizi ile incelenmiştir. Gelişme Ölçümü'ne ilişkin elde edilen ağaç grafiklerinden (dendrogram) yola çıkarak üç küme oluşturulmasının uygun olabileceğine karar verilmiştir.

Kümeleme analizinin ikinci aşamasında, hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemlerinden K-ortalama tekniği kullanılmış ve elde edilen merkezi değerlerin, oluşturulmuş olan üç küme için farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Gelişme Boyutuna ilişkin kümeleme analizi sonucunda elde edilen kümeler; *geliştirme yönelimi olmayanlar, aşırı düzeyde geliştirme yönelimi olanlar, geliştirme yönelimi olanlar* şeklinde isimlendirilmiştir. Analiz sonuçları, Gelişme Boyutuna ilişkin kümeleme analizi sonucunda elde edilen merkezi değerlerin anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Gelişme boyutuna ilişkin kümeleme analizi sonucunda elde edilen merkezi değerler ayrıntılı olarak incelendiğinde, “Mevcut turizm işletmelerinin kalite düzeyleri iyileştirilmelidir.” maddesinin her üç grup tarafından da en düşük değere sahip ifade olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte en yüksek değere sahip maddeler; geliştirme yönelimi olmayanlar için “Bölgeye yönelik altyapı çalışmalarına gereken özen gösterilmelidir ($\bar{x} = 1,83$)”, geliştirme yönelimi olanlar için “Nemrut Dağı Milli Parkı’nın gelişimi yerel halk tarafından daha yüksek düzeyde desteklenmelidir ($\bar{x} = 3,53$)” ile aşırı düzeyde geliştirme yönelimi olanlar için “Nemrut Dağı Milli Parkı Adıyaman turizminin önemli bir parçası olmaya devam ettirilmelidir ($\bar{x} = 4,67$)” ifadeleridir (Bkz. Tablo 4.15).

Tablo 4.15. Gelişme Boyutuna İlişkin Kümeleme Analizi Sonucunda Elde Edilen Merkezi Değerler

	Kümeleme		
	Geliştirme Yönelimi Olmayanlar	Geliştirme Yönelimi Olanlar	Aşırı Düzeyde Geliştirme Yönelimi Olanlar
Mevcut turizm işletmelerinin kalite düzeyleri iyileştirilmelidir.	1,17	2,41	4,37
Kültür turizmine yönelik daha fazla işletme açılmalıdır.	1,17	2,91	4,46
Turizm işletmelerindeki hizmet kalitesi artırılmalıdır.	1,25	2,85	4,54
Adıyaman'da yaşayan yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalıdır.	1,17	2,97	4,54
Turizm alanları kullanıldığında sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.	1,33	3,14	4,48
Bölgeye yönelik ulaşım olanakları geliştirilmelidir.	1,25	3,06	4,57
Bölgeye yönelik daha etkili tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.	1,33	3,00	4,59
Bölgeye yönelik altyapı çalışmalarına gereken önem gösterilmelidir.	1,83	3,00	4,55
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda bulunan heykellerin bakım ve korunmasına daha çok önem gösterilmelidir.	1,50	2,98	4,61
Nemrut Dağı Milli Parkı tanıtılırken kültür turizm uygulamaları daha çok ön plana çıkarılmalıdır.	1,33	3,12	4,57
Nemrut Dağı Milli Parkı Adıyaman turizminin önemli bir parçası olmaya devam ettirilmelidir.	1,42	3,15	4,67
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi için daha fazla çaba sarf edilmelidir.	1,33	3,12	4,62
Nemrut Dağı Milli Parkı'na yerli ve yabancı yatırımcılar için çeşitli hibe ve destekler sunulmalıdır.	1,67	2,88	4,54
Kültür ve Turizm Bakanlığı, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki kültür turizm potansiyelini arttırmak için daha fazla çalışma yapılmalıdır.	1,42	3,12	4,60
Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yenileme ve restorasyona önem verilmelidir.	1,67	2,89	4,57
Seyahat acentalarına bu bölgeyi daha fazla kültür turizmi odaklı ziyaret etmesini sağlayacak olanaklar sunulmalıdır.	1,42	2,58	4,60
Turist rehberlerinin kültür turizmi alanında uzmanlaşması sağlanmalıdır.	1,50	2,89	4,61
Nemrut Dağı Milli Parkı ulusal ve uluslararası medya tarafından daha fazla gündeme getirilmelidir.	1,67	3,12	4,63

Tablo 4.15.Devamı

Bölgenin tanıtımı için daha fazla düzeyde internet pazarlamasına ağırlık verilmelidir.	1,67	2,98	4,57
Nemrut Dağı üzerine yapılan ulusal ve uluslararası daha fazla sayıda proje desteklenmelidir.	1,67	3,38	4,64
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi yerel halk tarafından daha yüksek düzeyde desteklenmelidir.	1,67	3,53	4,64

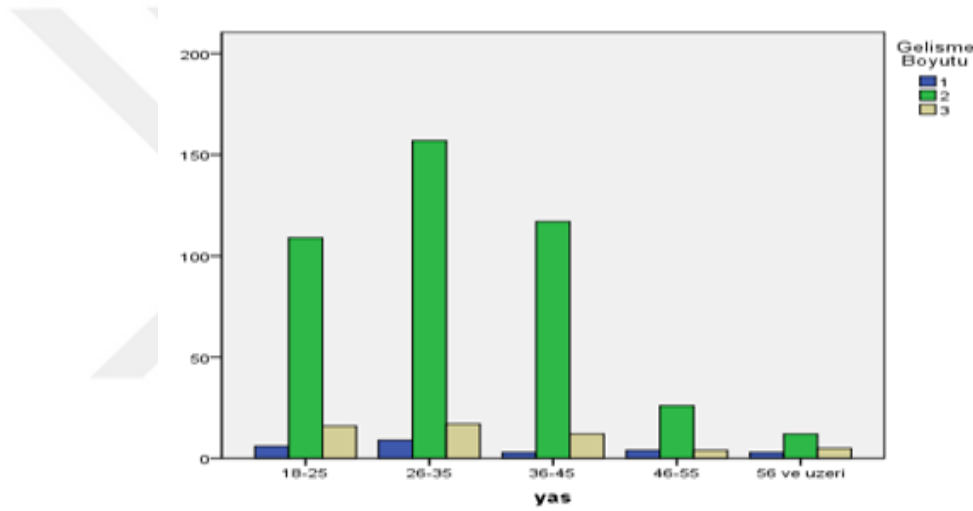
4.6.1. Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesine İlişkin Elde Edilen Kümelerin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu bölümde, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin elde edilen kümelerin demografik değişkenlerin (cinsiyet, yaş, eğitim ve meslek) düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda bir dizi Kay-Kare Analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin elde edilen kümelerin, katılımcıların yaşlarına göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. ($\chi^2 (8) = 15.88, p < .05$.) Ancak cinsiyet ($\chi^2 (2) = 0,478, p > .05$), eğitim ($\chi^2 (8) = 13,475, p > .05$) ve meslek ($\chi^2 (8) = 6,991, p > .05$) değişkenlerinin düzeylerine göre anlamlı bir farklılaşma elde edilmemiştir.

Gelişme boyutundan elde edilen kümelerin katılımcıların yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, bütün yaş gruplarında en yüksek orana sahip olanların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine yönelik üst düzey tutuma sahip bireyler olduğu görülmektedir. Kümeler arasındaki farkın en yüksek olduğu grup 26-35 yaş arasındaki bireyler, en düşük olduğu grup ise 56 yaş ve üzeri bireylerdir (Bkz. Tablo 4.16; Şekil 4.9).

Tablo 4.16. Katılımcıların Yaşı ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesi Yönelimi Arasındaki İlişkiler

		Geliştirme	Geliştirme	Aşırı Düzeyde	Toplam
		Yönelimi	Yönelimi	Geliştirme	
		Olmayanlar	Olanlar	Olanlar	
Yaş	18-25	6	16	109	131
	26-35	9	17	157	183
	36-45	3	12	117	132
	46-55	4	4	26	34
	56 ve üzeri	3	5	12	20
Toplam		25	54	421	500

Şekil 4.9. Katılımcıların Yaşı ile Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin Kültür Turizmi Kapsamında Geliştirilmesi Yönelimi Arasındaki İlişkilerin Şekilsel Gösterimi

4.7.Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkının Kültür Turizmi Kapsamında Korunmaya Yönelik Düşünceleri İle Geliştirme Düşünceleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin gücünü ve bir değişken kümesinin başka bir değişken kümesini ne ölçüde açıklayabileceğini ölçen analitik bir tekniktir (Aydın vd., 2014:41). Verilerin normal dağılım göstermesi durumunda Pearson katsayısı hesaplanmakta, verilerin normal dağılım göstermemesi durumunda ise Spearman Brown katsayısı kullanılmaktadır (Altunışık vd., 2012:334). Korelasyon katsayısı -1 ve +1 arasında değer alırken, korelasyon katsayısı değerlerinin 0,00 ve 0,25 arasındaki değerler “çok zayıf”; 0,26 ve 0,49

arasındaki değerin “zayıf” , 0,50 ve 0,69 arasındaki değerin “orta” 0,70 ve 0,89 arasındaki değerin “yüksek” ve 0,90 ve 1,00 arasındaki değerin ise “çok yüksek” olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte kolerasyon katsayısının pozitif olması değişkenler arası doğrusal bir ilişki olduğunu, negatif olması ise değişkenler arasında ters bir ilişki olduğunu belirtmektedir (Akbulut,2010:52).

Bu bölümde araştırmanın temel değişkenleri arasındaki korelasyonel ilişkiler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Çalışma Alt Boyutu ile Destek Alt Boyutu arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir ($r=0,561$). Ayrıca Çalışma ve Destek alt boyutlarının oluşturduğu Koruma ölçümü, Çalışma alt boyutu ile çok yüksek ($r=0,919$), Destek alt boyutuyla ise yüksek düzeyde ($r=0,842$) ilişkili çıkmıştır. Bununla birlikte Gelişme ölçümü Çalışma Alt Boyutu ile negatif yönde ve anlamlı olarak ilişkiliyken ($r=-0,173$), Destek Alt Boyutu ve Koruma ölçümü ile ilişkisiz olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç Koruma Ölçümünün kendini oluşturan iki alt boyutla, Çalışma Alt Boyutu ile ve Koruma Alt Boyutu ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu gibi, alt boyutların da birbirleri ile yüksek düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ancak Gelişme Ölçümü Koruma Ölçümü ile ilişkili çıkmadığı gibi, onun bir alt boyutu olan Destek Alt Boyutu ile de ilişkili çıkmamıştır. Sadece Çalışma Alt Boyutu ile aralarında düşük düzeyde bir ilişki elde edilmiştir.

Tablo 4.17.Çalışma Alt Boyutu, Destek Alt Boyutu, Koruma Boyutu ve Gelişme Boyutu Arasındaki İlişkiler

	1	2	3	4
Çalışma Alt Boyutu	1			
Destek Alt Boyutu	.561***	1		
Koruma Ölçümü	.919***	.842***	1	
Gelişme Ölçümü	.173***	.077	-.076	1

*** $p<.001$

4.8.Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkını Korumaya Yönelik Düşüncelerinin Geliştirilmesine Yönelik Düşüncelerini Yordama Düzeyine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı'nı korumaya yönelik düşüncelerinin geliştirilmeye yönelik düşüncelerini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre; Çalışma Alt Boyutu, geliştirilmeye yönelik düşünceleri negatif olarak ($\beta = -.309$), Destek Alt Boyutu ise pozitif olarak yordamaktadır ($\beta = .238$) ve söz konusu iki değişken Nemrut Dağı Milli Parkı'nı geliştirmeye yönelik düşüncelerdeki varyansın % 7'sini açıklamaktadır. Diğer bir ifadeyle, destek alt boyutu yerel halkın kültür turizmini geliştirme düşüncesini pozitif yönde etkilerken çalışma alt boyutu ise geliştirme düşüncesini negatif yönde etkilemektedir.

Tablo4.18. Katılımcıların Nemrut Dağı Milli Parkı'nı Korumaya Yönelik Düşüncelerinin Geliştirilmesine Yönelik Düşüncelerini Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Değişkenler	R	R ²	B	Standart Hata	Beta	t	F
Model 1	Çalışma Alt Boyutu	.272	.074	-.309	.051	-.315	-6.042***	19.826***
	Destek Alt Boyutu			.238	.049	.253	4.858***	

*** p<.001

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

Teknolojik gelişmelerin çalışma hayatını kolaylaştırması, insanların serbest zamanlarının ve gelir düzeylerinin artması sonucu turizm faaliyetleri gelişerek turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışları artmıştır. Buna bağlı olarak dayeni turizm akımları ortaya çıkmıştır. Özellikle, son yıllarda kitle turizminin yerel çevre ve toplum üzerindeki olumsuz etkileri de sürdürülebilir nitelik taşıyan alternatif diğer turizm türlerine doğru bir arayışı teşvik etmiştir. Turizmin temel bileşenlerinden olan tarihi ve doğal kaynakları koruyarak kullanma bilinci ile hayata geçirilen kültür turizmi, bu özelliği ile alternatif turizm türleri arasında farklı bir öneme sahiptir.

Kültürel turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinde en önemli paydaşlardan biri olan yerel halkın kültür turizmine yönelik algısı göz ardı edilmemelidir. Çünkü, turizm büyük oranda yerel halkın iyi niyetine bağlı olup yerel halkın desteği başarılı ve sürdürülebilir bir turizm gelişimi açısından gereklidir. Yerel halkın turizm algısının olumlu olduğu bir bölgede yerel halk, turistlerle mübadeleye gönüllü olmakla birlikte turizmin gelişimine de katkı sağlayacaktır.

Yapılan bu araştırmanın amacını, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan yerel halkın bölgedeki kültür turizminin korunması ve geliştirilmesine yönelik algısının belirlenmesi ve yerel halkın bireysel özellikleri ile bölge turizminin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel faktörleri arasındaki farklılıkların tespit edilmesi oluşturmaktadır. Bu araştırmada çeşitli bulgular elde edilmiş olup bu bulgular çeşitli istatistiksel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda ise yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki kültür turizminin korunması ve geliştirilmesine yönelik algısının genel olarak "olumlu" olduğu tespit edilirken, yerel halkın bölge turizminin korunması ve geliştirilmesine yönelik düşüncelerinde ise bireysel özelliklerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki kültür turizminin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından yapılması gereken en önemli unsurların

başında bölgeye yönelik tanıtım ve reklam faaliyetlerinin arttırılması ve bölgedeki ulaşım olanaklarının geliştirilmesi olduğu sonucu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan yerel halkın cinsiyet durumları incelendiğinde; katılımcıların %48,8'inin erkek, %51,2'sinin ise kadın olduğu ve medeni durumlarına bakıldığında; %54,2'sinin evli, %42,4'ünün bekar ve %3,4'ünün dul olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu, ilgili alan yazınında yer alan bazı araştırmaların bulgularıyla (Ross,1992; Xu vd., 2016; Özgürel vd., 2015) benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında uygulamaya katılan yerel halkın %26,8'nin lise, %37,2'sinin lisans, %14,4'ünün ön lisans, %11,8'inin ilköğretim ve %9,8'inin lisansüstü düzeyinde eğitim seviyelerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu farklı destinasyonları inceleyen çeşitli araştırmaların bulgularıyla (Er ve Bardakoğlu, 2016; Perez vd., 2016; Surat, 2017; Solmaz, 2014) benzerlik göstermektedir.

Yapılan araştırmada katılımcıların meslek durumları incelendiğinde %19'unun öğrenci, %34,4'ünün kamu çalışanı, %25,6'sının özel sektör çalışanı, %10'unun serbest meslek çalışanı olduğu ve %10,6'sının ise çalışmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu Ekici ve Çizel (2014) tarafından, Antalya ilinde yer alan Kaş-Kalkan ve Manavgat-Serik'te yaşayan 520 yerel halk üzerinde yapılan araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında katılımcıların algıladıkları gelir düzeyi incelendiğinde bütün gelir gruplarında benzer oranlarda kişilere ulaşıldığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgu Blesic vd. (2014) tarafından Sırbistan'ın Dragacevo kentinde yaşayan yerel halk üzerinde yapılan araştırma bulgusu ile benzerlik göstermektedir. İlgili çalışmaya göre Dragacevo kentinde yaşayan yerel halkın yarısından fazlasının orta gelir düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada katılımcıların %58'inin bir yabancı dil bildiği görülmektedir. Katılımcılar arasında İngilizce bilenlerin oranı %46,4 ile başı çekerken, Almanca bilenlerin oranı %9,2 ile ikinci durumdadır. Fransızca bilenlerin oranı %4,2, Çince bilenlerin oranı %1,8 ve Japonca bilenlerin oranı ise 1,6'dır. Elde edilen bu bulgu farklı destinasyonlarda yapılan önceki araştırmaların bulgularıyla (Biçici, 2013; Uzun ve Somuncu, 2012) benzerlik göstermektedir. Söz konusu araştırmalarda da katılımcılar en yüksek düzeyde İngilizce dilini bilmektedir.

Araştırma kapsamında Adıyaman’ da yaşayan yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı’nı ziyaret etme davranışı ve parkın tarihine yönelik bilgiye sahip olma durumuna ilişkin bulgular incelendiğinde; katılımcıların %71,8’nin Nemrut Dağı Milli Parkı’nı ziyaret ettiği, %28,2’sinin ise daha önce söz konusu ziyarette bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %69’unun Nemrut Dağı Milli Parkı’nın tarihine yönelik bilgiye sahip olduğu tespit edilirken, %31’inin parkın tarihine yönelik bir bilgiye sahip olmadığı görülmektedir.

Araştırma kapsamında Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nde yaşayan yerel halkın bölgedeki kültür turizminin korunmasına ilişkin algılarını belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin, 17 önerme ve ‘‘Çalışma’’ ve ‘‘Destek’’ adı altında iki alt boyuttan oluştuğu tespit edilirken kültür turizminin geliştirilmesine ilişkin ölçeğin ise ‘‘Gelişme’’ adı altında tek boyut ve 21 önermeden oluştuğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nde yaşayan yerel halkın bölgedeki kültür turizminin korunması ve geliştirilmesine ilişkin algılarının 3 boyut ve bu boyutlara bağlı 38 önermeden oluştuğu söylenebilir. Çelikkanat (2015) tarafından yöre halkının turizme ilişkin algı ve tutumlarını belirlemek üzere yaptığı araştırmada, yerel halkın algısının 21 maddelik önerme ve 4 boyuttan meydana geldiği tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’ndeki kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin düşüncelerine yönelik algılarını oluşturan boyutlar içerisinde en yüksek ($\bar{x}=2,672$; $ss=0,853$) ortalamaya sahip boyutun ‘‘Çalışma Alt Boyutu’’ olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada ‘‘Çalışma’’ ve ‘‘Destek’’ alt boyutlarına ilişkin maddeler tek tek incelendiğinde ortalaması en yüksek ($\bar{x}=3,256$; $ss=1,318$) olan madde ‘‘Turistler Nemrut Dağı Milli Parkı’nı ziyaret ederken çevreye duyarlı davranmaktadır.’’ maddesi olduğu tespit edilmiştir. Ortalaması en düşük ($\bar{x}=2,262$; $ss=1,015$) olan madde ise ‘‘Mevcut yerel yönetimin Nemrut Dağı Milli Parkı çevresine ilişkin alt yapı çalışmaları yeterli düzeydedir.’’ maddesi olduğu tespit edilmiştir.

Söz konusu araştırmada çalışma alt boyutunda yerel halkın ‘‘korumacılar’’, ‘‘korumacı olmayanlar’’ ve ‘‘aşırı korumacılar’’ olmak üzere üç gruba ayrıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’ni **kültür turizmi kapsamında çalışma alt boyutuna ilişkin**

düşüncelerine yönelik algıları ile meslekleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde yaşayan öğrenci ve özel sektör çalışanlarından kaynaklandığı görülmüştür. Elde edilen bulgu ilgili yazında yer alan Gu ve Ryan, (2008)'in bulgularıyla farklılık göstermektedir. Gu ve Ryan (2008) yapmış olduğu çalışmalarında Shichaha'yide yaşayan yerel halkın turizm sektörüne yönelik algıları ile meslekleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin **kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin çalışma alt boyutundaki düşüncelerine yönelik algıları ile cinsiyetleri** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bayat (2010) ve Ay (2014) tarafından yapılan çalışmalarda bu çalışmada elde edilen bulgulara paralel olarak yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algılarında cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan elde edilen bu bulgu Mason ve Cheyne (2010)'nin araştırma bulgularıyla farklılık göstermektedir. Mason ve Cheyne (2010) yapmış oldukları çalışmalarında kadınların turizmin etkilerine yönelik algılarının erkeklere oranla daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin **kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin çalışma alt boyutundaki düşüncelerine yönelik algıları ile yaşları** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu Gu ve Ryan(2008)'in bulgusuyla farklılık göstermektedir. Gu ve Ryan (2008) yapmış olduğu çalışmalarında Shichaha'yide yaşayan gençlerin turizm sektörüne yönelik algılarının genel olarak olumlu olduğunu; fakat yapılacak yerli ve yabancı yatırımların bölge için bir sorun oluşturmaması gerektiğini vurgulamışlardır.

Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin **kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin çalışma alt boyutundaki düşüncelerine yönelik algıları ile eğitim düzeyleri** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgu Teye vd.(2012) 'nin araştırma bulgusuyla farklılık göstermektedir. Teye vd. (2012)'nin Gana'da yapmış oldukları araştırmalarında eğitim seviyesi üst düzeyde olan Gana'lıların sektörün bölgeye olan katkılarının farkında olmamalarından dolayı turizm sektörünün korunması ve gelişimini çok desteklemedikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin **kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin çalışma alt boyutundaki düşüncelerine yönelik algıları ile meslekleri** arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın öğrenci ve özel sektör çalışanlarından kaynaklandığı görülmüştür. Bölge turizminin korunmasına yönelik katılımcıların meslekleri değerlendirildiğinde öğrenci ve özel sektör çalışanlarının bölgedeki turizmin korunmasını destekledikleri görülmektedir.

Söz konusu araştırmaya göre yerel halkın destek alt boyutunda ‘‘destekleyici olanlar’’, ‘‘destekleyici olmayanlar’’ ve ‘‘aşırı destekleyiciler’’ olmak üzere üç gruba ayrıldığı tespit edilmiştir. Yine yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin **kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin destek alt boyutundaki düşüncelerine yönelik algıları ile yaşları** arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bölge turizminin korunmasına yönelik katılımcıların yaşları değerlendirildiğinde 26-35 yaş aralığındakiler ile 46-55 yaş aralığındakilerin bölgedeki turizmi korumayı desteklemedikleri görülmektedir.

Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin **kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin destek alt boyutundaki düşüncelerine yönelik algıları ile eğitim düzeyi** arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bölge turizminin korunmasına yönelik katılımcıların eğitim düzeyleri değerlendirildiğinde, ilköğretim düzeyine sahip bireylerin bölge turizmini aşırı destekledikleri görülmektedir.

Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin **kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin destek alt boyutundaki düşüncelerine yönelik algıları ile meslekleri** arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bölge turizminin korunmasına yönelik katılımcıların meslek grupları değerlendirildiğinde, serbest meslek çalışanları ve çalışmayan bireylerin bölge turizmini aşırı destekledikleri görülmektedir.

Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin **kültür turizmi kapsamında korunmasına ilişkin destek alt boyutundaki düşüncelerine yönelik algıları ile cinsiyetleri** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin algılarını oluşturan ‘‘Gelişme’’

boyutunun en yüksek ortalaması $\bar{x}=4,288$ olarak tespit edilmiştir. "Gelişme" boyutuna ilişkin maddeler tek tek incelendiğinde ortalaması en yüksek ($\bar{x}=4,424$; $ss=0,882$) olan madde "Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi yerel halk tarafından daha yüksek düzeyde desteklenmelidir" maddesi olduğu, ortalaması en düşük ($\bar{x}=4,032$; $ss=1,162$) olan madde ise "Mevcut turizm işletmelerinin kalite düzeyi iyileştirilmelidir" maddesi olduğu tespit edilmiştir. Bu maddelerden yola çıkılarak yerel halkın gelişimi algılama düzeylerinin "olumlu" olduğu söylenebilir.

Söz konusu araştırmaya göre yerel halkın kültür turizminin geliştirilmesine yönelik düşüncelerinin "geliştirme yönelimi olmayanlar", "aşırı düzeyde geliştirme yönelimi olanlar" ve "geliştirme yönelimi olanlar" şeklinde üç gruptan oluştuğu tespit edilmiştir. İlgili araştırmada Nemrut Dağı Milli Parkı'nın **kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin algıları ile yaşları** arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Gelişme boyutundan elde edilen kümelerin katılımcıların yaşlarına göre farklılaşması incelendiğinde; bütün yaş gruplarında en yüksek orana sahip olanların Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine yönelik üst düzey tutuma sahip bireylerden oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte Nemrut Dağı Milli Parkı'nın **kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin algıları ile eğitim düzeyleri** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Yapılan araştırmada Nemrut Dağı Milli Parkı'nın **kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin algıları ile meslekleri** arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Nemrut Dağı Milli Parkı'nın **kültür turizmi kapsamında geliştirilmesine ilişkin algıları ile cinsiyetleri** arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

İlgili araştırmada Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına yönelik düşünceleri ile geliştirilmesine yönelik düşünceleri arasındaki ilişki boyutlar itibari ile tespit edilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda "Çalışma Alt Boyutu" ile "Destek Alt Boyutu" arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca "Gelişme Boyutu" ile "Çalışma Alt Boyutu" arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu ortaya konulurken, "Gelişme Boyutu" ile "Destek Alt Boyutu" arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında korunmasına yönelik düşüncelerinin geliştirilmesine yönelik

düşüncelerini yordamasına ilişkin yapılan regresyon analizi sonucunda ‘‘Çalışma Alt Boyutu’’ yerel halkın kültür turizminin geliştirilmesine yönelik düşüncelerini negatif olarak etkilerken, ‘‘Destek Alt Boyutu’’nunise pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir.

Yerel halkın Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nin korunmasına ilişkin algılamalarına yönelik yapmış olduğumuz araştırma sonucunda;Adıyaman halkının turizm bilincinin gelişmemiş ve Nemrut Dağı Milli Parkı’nın yeterince tanıtılmamış olduğu, tanıtım ve organizasyon eksikliğininolduğu,bölgenin fiziksel korunma düzeyinin yetersizolduğu, bölgedeki kültür turizmini korumak ve geliştirmek amacıyla yerli ve yabancı yatırımların yeterli düzeyde olmadığı, aynı zamanda Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’nin turizm kalkınma planlarında önemli bir yere sahip olmadığı sonucu tespit edilmiştir. Kuşkusuz bir şehirde turizmin korunması ve geliştirilmesi için zayıf görünen yönlerin, yerel yönetimler ve turizmle ilgili diğer paydaşlar tarafından göz önüne alınarak gerekli düzenleme ve değiştirme faaliyetlerinin yapılması ile önemli bir derecede avantaj sağlayacağı söylenebilir.

Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’ndeki turizmin zayıf yönlerine dair yerel halk tarafından ortaya konulan sonuçlardan biri turizm yatırımlarının yeterli olmadığıdır. Çeken (2003)’e göre; turizmin büyüüp gelişmesi için turizm yatırımlarına ve yabancı sermayeye önemli düzeyde ihtiyaç duyulmaktadır. Öte yandan alt ve üst yapının yetersiz oluşu yerel halk tarafından belirlenen bölge turizminin bir diğer zayıf yönüdür. Duran ve Özkul (2012) yapmış olduğu çalışmalarında, turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için alt ve üst yapının düzeltilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Yapılan araştırma sonucunda dikkat çeken diğer bir önemli sonuç ise Nemrut Dağı Milli Parkı’nın uluslararası tanıtımda yeterli düzeyde faaliyet eksikliğinin olduğudur. Bu kapsamda, Çetinel (2001)’e göre; Türkiye’nin ekonomik büyüme ve kalkınmasında turizm önemli bir yere sahiptir ve turizmin gelişimi için de gerekli tanıtım ve reklam organizasyonlarının önemli oranda yapılması şarttır.

Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi’ndeki kültür turizminin korunması ve geliştirilmesi için yapılması gereken en önemli unsurların yerli ve yabancı yatırımların arttırılması, fiziksel ve sosyal çevrenin korunması, alt ve üst yapı çalışmalarının arttırılması, tarihi yapıların korunmasına yönelik restorasyon faaliyetlerinin arttırılması, mevcut turizm işletmelerinin kalite düzeylerinin iyileştirilmesi ile şehir içi ve şehir dışı olanaklarının iyileştirilmesi; diğer ifadeler

kadar olmasa da Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki kültür turizminin sürdürülebilirliği açısından yerel halk nezdinde önemli unsurlardır.

Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi doğal, tarihi ve kültürel zenginliklere sahip olmasına rağmen bölge turizminin yeterince gelişmediği, yeterli düzeyde tanıtım ve planlama çalışmalarının olmadığı ve sahip olduğu bu zenginliklerin gerek ulusal gerekse uluslararası alanda tanıtılması gerektiği söylenebilir. Diğer yandan, bölgede potansiyel turizm talebini karşılayacak altyapının ve üstyapının bulunmadığı, bölgenin doğal, kültürel ve tarihi değerlerinin bölge yerel halkı tarafından yoğun talep görmediği gibi faktörler Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin kültür turizmi kapsamında sürdürülebilirliğini önemli düzeyde engelleyebilecek diğer unsurlardır.

Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak Adıyaman'daki yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne ve diğer paydaşlara Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nde kültür turizminin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Adıyaman aslında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde diğer illerle kıyaslandığında iyi bir ulaşımına sahiptir. Ancak bu durum Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'nin turizmini geliştirmek için yeterli değildir. Dolayısıyla bölgeye yönelik ulaşım olanakları daha fazla geliştirilmelidir.
- Yerel halk, bölgeye yapılan yerli ve yabancı yatırımların kültürel turizmin sürdürülebilirliği açısından yeterli düzeyde olmadığını düşünmektedir. Bu kapsamda yerli ve yabancı yatırımcılar turizm yatırımları için daha yüksek oranda teşvik edilmesi önerilebilir.
- Meslek grupları incelendiğinde çalışmayan ve serbest meslek sahibi olan bireylerin bölgedeki kültür turizminin korunmasını desteklemedikleri görülmektedir. Bu bağlamda, kültür turizmi kapsamında bu meslek gruplarındaki bireylere daha fazla eğitim ve bilgilendirme çalışması yapılması önerilebilir.
- Bölgenin alt ve üstyapı imkânlarının yeterli olmaması bölge turizmini etkileyebilecek önemli bir unsurdur. Bu kapsamda bölgeye yönelik alt ve üstyapı çalışmalarına gereken özen gösterilmesi önerilebilir.

- Turizm sektöründen büyük pay alan ülkelerin bu konuda başarılarını etkileyen en önemli etkenlerden biri tanıtım ve reklam faaliyetleridir. Bu bağlamda bölgeye yönelik daha etkili tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.
- Önemli bir ekonomik değer oluşturan, turizm sektöründen daha büyük pay elde etmek isteyen destinasyonlar, turizm eğilimlerindeki değişimleri dikkate alarak çevresel sürdürülebilirliği sağlamak zorundadır. Bu bağlamda, bölgedeki turizm alanları kullanıldığında sürdürülebilirliği sağlamak için gerekli çalışmaların ve önlemlerin alınması önerilebilir.
- Bölge halkının turizm bilincinin zayıf olması yerel halkın göz önüne aldığı diğer bir unsurdur. Bu bağlamda, yerel halkın turizm konusunda bilinçlendirilmesi ve turizme olumlu yaklaşımlarını sağlamak amacıyla yerel ve merkezi idareler ile sivil toplum kuruluşlarının ortak programlar geliştirmeleri önerilebilir.
- Yerel halk mevcut turizm işletmelerinin kalite düzeylerinin iyileştirilmesi yönünde herhangi bir çabanın gösterilmediğini düşünmektedir. Bu kapsamda bölgede bulunan mevcut turizm işletmelerinin hizmet kalitelerinin iyileştirilmesi yönünde çalışmalar yapılması önerilebilir.
- İlköğretim, ön lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireylerin bölge kültür turizminin korunmasını desteklemelerinin sağlanması, için kültür turizmi kapsamında bu eğitim düzeylerindeki bireylere daha fazla eğitim ve bilgilendirme çalışması yapılması önerilebilir.
- Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi tanıtılırken kültür turizmi olgularının daha çok ön plana çıkarılması ve bu bölgede kültür turizminin daha fazla gelişimi için daha yoğun içerikli bir çaba sarf edilmesi gerekmektedir.
- İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki kültür turizm potansiyelini arttırmak için daha fazla çalışma yapması ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ve mevcut yerel yönetimin yenileme ve restorasyona önem vermesi önerilebilir.

- Bölgede yaşayan yerel halkın turizm etkinliklerinin içerisinde yer alması sağlanmalıdır.
- Bölgedeki bilgilendirme amaçlı tabelalar ile yönlendirme tabelaları ve tanıtıcı dökümanlar daha fazla arttırılmalıdır.
- Bölgedeki mevcut turizm işletmeleri tarihi dokuya uygun hale getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abdollahzadeh, G. ve Sharifzadeh, A. (2014). Rural Residents' Perceptions Towrads Tourism Development: A Study from Iran. *International Journal of Tourism Research*, 16:126.
- Abi, S. (2012). *Türk Tur Operatörlerinin Kültür Turizmi Pazarında Sundukları Ürünler Açısından Yabancı Turist Talebinin İncelenmesi: Kuzey ABD ve Kanada Ülkelerine Yönelik İstanbul'da Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.8-9.
- Adıyaman Valiliği İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü. (2011). *Adıyaman İl Çevre Durum Raporu*. Adıyaman, s.95.
- Ağger, V. (2011). *Universiade 2011 Kış Oyunlarının Erzurum Kış Turizmi Potansiyeline Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, s.6.
- Akbulut, Y. (2010). *Sosyal Bilimlerde SPSS Uygulamaları*, İdeal Kültür Yayınları. İstanbul.
- Akdu, A., S. (2009). *Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal Turizm Ve Türkiye' Deki Uygulamalar Üzerine Bir Araştırma; İstanbul ve Ankara Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s.15.
- Akgöl, Y. (2012). *Gastronomi Turizmi ve Türkiye'yi Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Gastronomi Deneyimlerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, s.24.
- Akıncı, Z. ve Kasalak, A., M. (2016). Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Açısından Özel İlgi Turizminin Yeri ve Önemi. *Uluslar arası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1:166.
- Akis, S., Peristianis, N. ve Warner, J. (1996). Resident's Attitudes to Tourism Development: The Case of Cyprus. *Tourism Management*, p.481.
- Akkuş, O. (2015). *Mersin- Aydıncık İlçesi ve Çevresinin Kültür Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Akova, O. (2006). Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2(1):77-109.
- Alaeddinoğlu, F. (2008). Sivas Kentinde Halkın Turist ve Turizme Bakışı. *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2):3.
- Alam, S. Md. and Paramati, R. S. (2016). The Impact of Tourism on Income Inequality in Developing Economies: Does Kuznets Curve Hypothesis Exist?. *Annals of Tourism Research*, 61:111-112.
- Albayrak, A. (2011). *Tüketicilerin Alternatif Turizm Türlerini Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörler*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s.13-25.
- Alberti, G. F. ve Giusti, D. J. (2012). Cultural Heritage, Tourism and Regional Competitiveness: The Motor Valley Cluster. *City, Culture and Society*, 3:261.
- Altaş, T., N., Çavuş, A. ve Zaman, N. (2015). Türkiye'nin Kış Turizmi Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31:347.
- Altunel, C. M. ve Erkurt, B. (2015). Cultural Tourism in İstanbul: The Mediation Effect of Tourist Experience and Satisfaction on the Relationship Between Involvement and Recommendation Intention. *Journal of Destination Marketing and Management*, 4:213-221.
- Altunel, C. M. ve Kahraman, N. (2012). Kültür Turisti Tipolojilerinin Belirlenmesi: İstanbul Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(1):9.
- Altunışık, R. (2008). Anketlerde Veri Kalitesinin İyileştirilmesi İçin Öntest (Pilot Test) Yöntemleri. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 2:1-17.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2012) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, Sakarya Yayıncılık.
- Andarabi, F. F. (2012). *Cittaslow Markasına Sahip Şehirlerde Yerel Halkın Turizme Yaklaşımı Üzerine Bir Analiz: Seferihisar Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s.52-53.
- Andereck, L. K., Valentien, M. K., Knopf, C. R. ve Vogt, A. C. (2005). Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, 32(4):1057-1059.
- Annaberdiyev, D. (2006). *Türkiye'de Eğitim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Türk Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Arama Tutumları, Psikolojik İhtiyaçları ve Psikolojik Uyumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.18.

- Ap, J. (1992). Resident's Perceptions on Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, 19:665-690.
- Arpacı, Ö., Zengin, B. ve Batman, O. (2012). Karama'nın Mağara Turizmi Potansiyeli ve Turizm Açısından Kullanılabilirliği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23):59-64.
- Arslaner, E. ve Erol, G. (2017). Alternatif Turizmin Bazı Türleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4):422-438.
- Avcı, E. (2011). *İzmir'in İnanç Turizmi Potansiyelinin Seyahat Acentaları Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, s.15-29.
- Avderen, S. (2011). *İç Anadolu Bölgesi'ndeki Kaplıca ve Termal Tesislerin Türk Sağlık Turizmi İçindeki Yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, s.43-44.
- Ay, A. (2014). *Yerel Halkın Turizmin Etkileri İle İlgili Algı Ve Beklentileri:Edirne İli Üzerine Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayazlar, R. (2017). Kırsal Turizmde Yerel Halkın Tutumu. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(1):53-69.
- Aydın, O. (2012). Türkiye' de Alternatif Bir Turizm; Sağlık Turizmi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23):93.
- Aydın, S., Görmüş, A. Ş. ve Altıntop, M. Y. (2014). Öğrencilerin Memnuniyet Düzeyleri İle Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Doğrusal Olmayan Kanonik Korelasyon Analizi İle İncelenmesi: Meslek Yüksekokulu'nda Bir Uygulama. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1):35-58.
- Aydın, Ş. (1997). *Kongre Turizmi ve Türkiye'nin Kongre Turizmi Potansiyeli*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, s.9-12.
- Aymankuy, Y. (1997). *Türkiye'de Geliştirilebilir Turizm Şekli Olarak Kongre Turizmi ve İzmir İl Merkezi Örnek Uygulaması*. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, s.9.
- Ayşe Okuyucu ve Mehmet Somuncu. (2013). Türkiye'de inanç turizmi: bugünkü durum, sorunlar ve gelecek. International Conference on Religious Tourism and Tolerance, 9-12 May, Konya, s. 624-643.

- Azcan, G. (2013). Kültür Turizmi Açısından Köylere Hizmet Götürme Birliği Faaliyetleri: Safranbolu rneği. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük, s.21-22.
- Hussein A. H. ve Sa F. (2008). *Genel Turizm: Gelişimi ve Geleceği*. Siyasal Yayınları, Ankara, s.118-119.
- Bachlaitner, R. ve Zins, A. H. (1999). Cultural Tourism in Rural Communities: The Resident's Perspective. *Journal of Business Research*, 44:199-209.
- Bahar, O. (2000). *Turizm Talebini Etkileyen Faktörler ve Bu Faktörlerin Güney ve Ege Turizmi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s.49.
- Bahar, O. (2006). Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi zerindeki Etkisi: VAR Analizi Yaklaşımı. *Yönetim ve Ekonomi*, 13(2):137-150.
- Bahçe, S. A. (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizm Modeli. *Dmlpınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,25:1-12.
- Bako, G., A. (2016). *Alternatif Turizm Kapsamında Şarap Turizmi: Kula'yı Ziyaret Eden Şarap Turistlerine Yönelik Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, s.10.
- Balaban, L. (2008). *Uluslararası Turizm Pazarındaki Gelişmeler Açısından Moldova'nın Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.25.
- Balcar, M. ve Pearce, D. (1996). Heritage Tourism on the West Coast of New Zealand. *Tourism Management*, 17(3): 203-212.
- Barakazı, M. (2015). *Gaziantep İlinin Kültür Turizmi Potansiyelinin Seyahat Acentaları Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, s.21-23.
- Başçı, A. (2011). *Türkiye'de İnanç Turizmi Kapsamında Aziz Pavlus'un Yeri nemi ve Turistik rn Potansiyelinin Değerlendirilmesinde Tanıtım Faaliyetlerinin Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s.49.
- Batman, Z. (2013). *Altındere Vadisi (Trabzon-Maçka)'nde Ekolojik Temelli Turizm Planlama Yaklaşımı ve Alternatif Turizm Olanaklarının Araştırılması*. Doktora Tezi, Karadeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, s.24-25.
- Bayat G. (2010). *Turizmin Yerel Halk Tarafından Algılanması: İğdir Halkı zerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

- Berberoğlu, B. (2011). 2008 Global Krizinin Türkiye ve Avrupa Birliğindeki Etkilerinin Kümeleme Analizi ile İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1):105-130.
- Biçici, F. (2013). Datça Yerel Halkının Sürdürülebilir Turizm Gelişimine ve Turizm İşletmelerine Yönelik Tutumları. *Seyahat Ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 10(1):19-36.
- Blesic, I., Pivac, T., Besermanji, S., Ivkov-Dzigurski, A. ve Kosic, K. (2014). Residents' Attitudes and Perceptions Towards Tourism Development: A Case Study of Rural Tourism in Dragacevo, Serbia. *Eastern European Countryside*, 20:151-165.
- Boğan, E. ve Sarıışık, M. (2016). Yerel Halkın Turizm Faaliyetine Yönelik Görüş ve Algılamalarının Belirlenmesi Üzerine Alanya'da Bir Araştırma. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, ss:325-342.
- Bostantzi, C. (2008). *Yunanistan Gümülcine İli Mehrikoz Bölgesindeki Doğum, Sünnet, Evlenme ve Ölüm ile İlgili Örf ve Adetlerin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.1.
- Boz, M. (2004). *Turizmin Gelişmesinde Alternatif Turizm Pazarlamasının Önemi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 5-86.
- Bozyer, Ü. (2001). *Turizm Olgusunun Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s.33-34.
- Brotherton, B. and Himmetoğlu, B. (1997). Beyond Destinations-Special Interest Tourism. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 8(3):11-30.
- Brunt, P. Courtney, P. (1999). Host Perception of Sociocultural Impacts. *Annals of Tourism Research*, 26(3):493-515.
- Budjoso, Z., David, L., Tözser, A., Kovacs, G., Major-Kathi, V., Uakhitova, G., Katona, P. ve Vasvari, M. (2015). Basis of Heritagization and Cultural Tourism Development. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 188:307-315.
- Bulut, E. (2015). *Gaziantep Turizmi ve Sürdürülebilirlik: Yerel Halk Bakış Açısı Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Bulut, M. (2008). Bir Sosyal Temsil Araştırması: Medya ve Üniversite Öğrencilerinde ‘TÖRE’ nin Algılanışı. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3):63-78.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi, 17 Baskı, Ankara.

- Büyükaşvarcı, A., Şapcılar, C. M., Altınılık, İ. ve Şimşek, Ç. (2017). Turizm Öğrencilerinin İnanç Turizmine Yönelik Bakış Açıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 14:42-61.
- Cano, M. L. ve Mysyk, A. (2004). Cultural Tourism, The State and Day of the Dead. *Annals of Tourism Research*, 31(4):879-898.
- Cawley, M. ve Gillmor, A. D. (2008). Integrated Rural Tourism: Concepts and Practice. *Annals of Tourism Research*, 35(2):316-337.
- Cebe, A. (2016). *Adıyaman İlinin Turizm Coğrafyası*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, s.45-104.
- Cengiz, E. ve Kırkbir, F. (2007). Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi ile Turizm Desteği Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1:19-37.
- Cevdet Avcıkurt. (2003). *Turizm Sosyolojisi: Turist Yerel Halk Etkileşimi*. Detay Yayınları, Ankara, ss:33-40.
- Cevdet Avcıkurt. (2007). *Turizm Sosyolojisi:Turist-Yerel Halk Etkileşimi*. Detay Yayınları, Ankara, ss:75-87.
- Ceylan, S. (2007). Zeytintaşı Mağarası (Serik-Antalya). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18:223-242.
- Chaney, S. and Ryan, C. (2012). Analyzing The Evolution of Singapore's World Gournet Summit: An Example of Gastronomic Tourism. *International Journal of Hospitality Management*, 31:309-318.
- Chen, H. ve Rahman, I. (2017). Cultural Tourism: An Analysis of Engagement, Cultural Contact, Memorable Tourism Experience and Destination Loyalty. *Tourism Management Perspectives*, 1:1-11.
- Chun-Cu, L. (2005). Residents' Attitudes to Rural Tourism Development in South Taiwan. *Journal of Applied Sciences*, 5(8):1363-1368.
- Civelek, A. (2014). Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13(1-2):331-350.
- Çağlı B., I. (2012). *Türkiye'de Yerel Kültürün Turizm Odaklı Kalkınmadaki Rolü: Gastronomi Turizmi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.10-24.
- Çalışkan, S. (2009). *Tarihi Konut İşletmeciliği ve Kültür Turizmi İlişkisi: Beypazarı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s.16.

- Çalışkan, U. ve Özer, Ö. (2014). Yerel Halkın Turizme Karşı Tutumu: Kuşadası İlçesinde Karşılaştırmalı Bir Uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 15(2):117-133.
- Çeken, H., Dalgın, T. ve Çakır, N. (2012). Bir Alternatif Turizm Türü Olarak Kırsal Turizmin Gelişimini Etkileyen Faktörler ve Kırsal Turizmin Etkileri. *Uluslar Arası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(2):11-16.
- Çekiç, S. ve Yıldız, Z. (2015). Sport Tourism and Its History and Contribution of Olympic Games to Touristic Promotion. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4:32337.
- Çelikkanat, N. (2015). *Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Bodrum İlçesi Örneği*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.14-40.
- Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda Turist- Yerli Halk Etkileşimi ve Turizmin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1: 15-32.
- Çetin, T. ve Gürgil, F. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Bartın'ın Doğal ve Kültürel Turizm Değerlerine Yönelik Farkındalıkları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(20): 255-274.
- Çetinel, F.G. (2001). Turizmde Tanıtım ve Reklam Faaliyetlerinin Önemi. *Anatolia:Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12:151-161.
- Çetinkaya, G. (2013). Golf Turizmine Yönelik Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Antalya/Belek Örneği. *Turar Turizm & Araştırma Dergisi*, 2(1): 20-38.
- Çetinkaya, A. (1998). *Alternatif Turizm Türlerinin Safrabolu' da Uygulanabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.60-61.
- Çetinkaya, M. (2000). *İktisadi Kalkınmadaki Önemi Bakımından Türkiye'de Turizm Sektöründeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi(1985-1999)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, s.106.
- Çetinkaya, T. (2010). *Sağlık Turizmi Açısından Bursa İli'nin Pazarlanabilirliği Konusunda Sağlık Çalışanlarının Görüşlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s.16-17.
- Çevik, S. ve Saçılık, M., Y. (2011). Destinasyonun Rekabet Avantajı Elde Etmesinde Gastronomi Turizminin Rolü: Erdek Örneği. *12. Ulusal Turizm Kongresi*, 30 Kasım-4 Aralık, Düzce, s.503.
- Çiftçi, G. (2010). *Marka İmajının Tüketicilerin Destinasyon Seçimine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çizel, B. (1999). *Kongre Turizmi, Kongre Organizasyonu ve Antalya Bölgesinin Kongre Turizmi Potansiyeli, Sorunları ve Gelecekteki Beklentilerine Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, s.7.
- Çulhan, O. (2008). Kültür Turizmi Kapsamında Destekleyici Turistik Ürün Olarak Deve Güreşi Festivalleri Üzerine Bir Alan Çalışması. *Journal of Yaşar University*, 3(12): 1827-1852.
- Daştan, H., Dudu, N. ve Çalmaşur, G. (2016). Kış Turizmi Talebi: Erzurum İli Üzerine Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(2):403-421.
- Delice, K. (2012). *Kongre Turizmi ve Türkiye'deki Toplantılarda Katılımcı Algularının İncelenmesi; Antalya Yöresinde Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, s.18.
- Devic, M., Markovic, V. and Ristic, A., Z. (2009). Development of Hunting Tourism in Vojvodina. *Geographica Pannonica*, 13(3):105-114.
- Devine, A., Boyle, E. and Boyd, S. (2011). Towards A Theory of Colloborative Advantage For The Sports Tourism Policy Arena. *International Journal of Public Sector Management*, 24(1):23-41.
- Dilek, E. S., Çoban, Ö. ve Harman, S. (2017). Hasankyef Halkının Turizmin Gelişimine Yönelik Tutumu. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6(2):59-72.
- Doan, M. T. (2000). The Effects of Ecotourism in Developing Nations: An Analysis of Case Studies. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(4):288-304.
- Doğan, H. ve Üngüren, E. (2010). Alanya Halkının Turizme Sosyo-Kültürel Açından Bakışı. *E Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, 5(4): 396-415.
- Doğan, H. ve Üngüren, E. (2012). Yerel Halkın Isparta Turizmine Yönelik Görüşleri Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1):103-122.
- Doğan, S. ve Yıldız, Z. (2007). Bölgesel Kalkınma, Turizmin İlişkisi ve Göller Bölgesi Kalkınmasında Alternatif Turizm Potansiyelinin Kullanılabilirliğine Yönelik Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6: 147-181.
- Doğancılı, S., O. (2017). *Alternatif Turizm Bağlamında Göller Bölgesi Eko Turizm Değişim Planının Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.9-10.

- Draghici, C., C., Diaconu, D., Teodorescu, C., Pintili, D., R. and Ciobotaru, A., M. (2016). Health Tourism Contribution to The Structural Dynamics of The Territorial Systems With Tourism Functionality. *Procedia Environmental Sciences*, 32:386-393.
- Duran, E. (2013). Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Bozcaada Örneği. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 2(3):76-94.
- Duran, E. ve Özkul, E. (2012). Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Akçakoca Örneği Üzerinden Bir Yapısal Model. *International Journal of Human Sciences*,(9)2:500-520.
- Ekici, R. ve Çizel, B. (2014). Yerel Halkın Turizm Gelişimi Desteğine İlişkin Tutumlarının Destinasyonların Gelişime Düzeylerine Göre Farklılıkları. *Seyahat Ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(3):73-87.
- Ekin, Y. (2011). *Etkinlik Turizmi Kapsamında Festivaller ve Antalya Altın Portakal Film Festivali'nin Yerel Halk Üzerindeki Sosyal Etkileri Konulu Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, s.48-50.
- El-Gohary, H. (2016). Halal Tourism, Is It Really Halal?. *Tourism Management Perspective*,19:124-130.
- Elmastaş, N. (2008). Kâhta Çayı Havzası'nda Arazi Kullanımı, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6 (2):159-190.
- Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği'nde Turizm Politikaları ve Türkiye'de Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14:99-107.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15:51-59.
- Emir, O. ve Avan, A. (2010). Yabancı Turistlerin Satın Alma Karar Sürecinde Kültürel Varlıkların Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,24:204-219.
- Er, Ö ve Bardakoğlu, Ö. (2016). Kültürel Mirasın Sürdürülebilir Turizm Ürünü Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(17): 99-111.
- Erdem, A. (2017). *Turizm Faaliyetlerinin Yerel Halk Tarafından Nasıl Algılandığının Tespitine Yönelik Bir Çalışma: Kayseri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, s.27-29.
- Erdoğan, N. ve Tosun, C. (2009). Environmental Performance of Tourism Accommodations in the Protected Areas: Case of Goreme Historical National Park. *International Journal of Hospitality Management*,28:406-414.

- Eren, R. ve Aypek, N. (2012). Kırsal Turizm Bölgesinde Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Karşı Tutumları: Cumalıkızık Köyü Örneği. *Uluslar Arası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(2):43-47.
- Erözkan, A., Ekiz, D., Bozkurt, E., İnanç, H., Gelen, İ., Taşlı, İ., Gündoğdu, K., Deniz, L., Yiğit, N. ve Çakıcı, Y. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Editör: Ekiz, D., Lisans Yayıncılık, 1 Baskı, İstanbul.
- Ersoy, H. (2017). *Turizmin Gelişiminin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri: Manavgat Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.9-31.
- Ersun, N. ve Aslan, K. (2009). Kongre Turizminin Geliştirilmesinde Kongre ve Ziyaretçi Bürolarının Rolü ve Önemi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15):89-114.
- Eser, S., Dalgın, T. ve Çeken, H. (2010). Sürdürülebilir Kültür Turizmi: Efes Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2):27-34.
- Esu, B. B. ve Arey, V. M. (2009). Tourists' Satisfaction with Cultural Tourism Festival: A Case of Calabar Carnival Festival, Nigeria. *International of Business and Management*, 4(3):116-125.
- Eusebio, A. C. ve Carneiro, A. J. M. (2012). Determinants of Tourist-Host Interactions: An Analysis of the University Student Market. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 13(2):123-151.
- Falk, M. (2010). A Dynamic Panel Data Analysis of Snow Depth And Winter Tourism. *Tourism Management*, 31:912-924.
- Farahani, Z. H. and Musa, G. (2012). The Relationship Between Islamic Religiosity and Residents' Perceptions of Socio- Cultural Impacts of Tourism in Iran: Case Studies of Sare'in and Masooleh. *Tourism Management*, 33:802-814.
- Faulkner, B. ve Tideswell, C. (1997). A Framework for Monitoring Community Impacts of Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 5(1):3-28.
- Furqan, A., Som, M. P. A. and Hussin, R. (2010). Promoting Green Tourism for Future Sustainability. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 8(17):64-74.
- Garcia-Almeida, F., Fernandez-Pelaez, S. M., Vazquez-Balbuena, A. ve Macias-Cortes, R. (2016). Residents' Perceptions of Tourism Development in Benalmadena. *Tourism Management*, 54:259-274.

- Gartner, C., W. and Komppula, R. (2013). Hunting As a Travel Experience: An Auto-Ethnographic Study of Hunting Tourism in Finland and The USA. *Tourism and Management*, 35:168-180.
- Genty, D. and Baker, A. (1998). Environmental Pressures on Conserving Cave Speleothemsü Effects of Changing Surface Land Use And İncreased Cave Tourism. *Journal of Environmental Management*, 53:165-175.
- Giritlioğlu, İ. (2012). *Yiyecek İecek Bölümlerinde İşğörenlerin ve Müşterilerin Hizmet Kalitesi Beklenti ve alguları: Termal Otellerde Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Gliem, J. A. ve Gliem, R. R. (2003). Calculating, İnterpreting, And Reporting Cronbach’S Alpha Reliability Coefficient For Likert-Type Scales. *Midwest Research to Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education*, 8(10), ss:82-88.
- Gnoth, J. ve Zins, H. A. (2013). Developing a Tourism Cultural Contact Scale. *Journal of Business Research*, 66:738-744.
- Göğebakan, Y. (2015). Dünya Üzerindeki Kültürel Varlıkların Turizme ve Ekonomiye Katkısı. *Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi*, 5(2):48-71.
- Gu, H. ve C. Ryan, (2008). “Place Attachment, Identity And Community Impact Of Tourism-The Case Of A Beijing Hutong”. *Tourism Management*, 29(4):637-647.
- Gullion, C., Augoustis-Hji, S., Fu, Y. Y. ve Lee, S. (2015). Cultural Tourism Investment and Resident Quality of Life: A Case Study Of Indianapolis, Indiana. *International Journal of Tourism Cities*, 3(1):184-199.
- Güçer, E. (2004). *Türkiye’deki Turizm Eğitimi İle Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerdeki Turizm Eğitiminin Karşılaştırılması Ve Sektörün Turizm Eğitiminde Beklentileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.5-9.
- Gülbahar, O. (2009). 1960’lardan Günümüze Türkiye’de Kitle Turizminin Gelişimi ve Alternatif Yönelimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1):151-177.
- Gülmez, Z. (2012). *Türkiye’de ve Dünya’da Sağlık Turizmi ve Çeşitleri: Sağlık Turizminin Ülkemizdeki Mevcut Durumu ve Bazı Ülkelerle Kıyaslanması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.53-54.
- Gümüş, M. (2015). *Yerel Halkın Bakış Açısıyla Kırsal Kalkınmada Tarım Turizmi: Tekirdağ İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.

- Günel, V, Alaeddinoğlu, F. ve Şahinalp, M. S. (2009). Türkiye'ye Yönelik Kültürel Turizm Turları ve Başlıca Güzergahlar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1): 275-298.
- Güneş, N. (2014). *Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez İlçesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, s.30-31.
- Güneş, N. (2014). *Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez İlçesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Güney, D. ve Göller, V. (2016). Kırsal Turizm Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımının Belirlenmesi: Misi Köyü Örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 2:25-36.
- Gürbüz, A. (2002). Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *TeknolojiDergisi*, 5(1-2): 49-59.
- Güzel, F. G. (2010). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Yeni Bir Dinamik: İnanç Turizmi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(2):87-100.
- Güzel-Şahin, G. ve Ünver, G. (2015). Destinasyon Pazarlama Aracı Olarak ‘‘Gastronomi Turizmi’’: İstanbul’un Gastronomi Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(2):63-73.
- Hall, M., C. (2011). Health and Medical Tourism: A Kill or Cure for Global Public Health?. *Tourism Review*, 66(1/2):4-15.
- Hançer, Ş. ve Mancı, R. A. (2017). Yerel Halkın Turizme Bakış Açısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Diyarbakır Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4):70-91.
- Harlak, H. (2014). Turizme Özgün Bir Bakış Açısı: Hasan Zafer Doğan. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(1):131-149.
- Harril, R. ve Potts, D. T. (2003). Tourism Planning İn Historic Districts: Attitudes Toward Tourism Development in Charleston. *Journal of the American Planning Association*, 66(3):233-244.
- Hausmann, A. (2007). Cultural Tourism: Marketing Challenges and Opportunities for German Cultural Heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 13(2):170-184.
- Henderson, C., J. (2003). Managing Tourism and Islam in Peninsular Malaysia. *Tourism Management*, 24:447-456.
- Heper, Ö., F. ve Sarıışık, M. (2015). Kongre Turizmi Açısından İstanbul İli'nin Rekabet Gücünün Analizi. *Journal of Kastamonu University*, 6:61-75.

- Hociung, G. I. ve Farncu, G. L. (2012). Globalization- Tourism- Communication Competitiveness Triangle on the Market Affected by the Economic Crisis. *Theoretical and Applied Economics*, 7:133-146.
- Hofer, S., Honegger, F. and Hubeli, J. (2012). Health Tourism: Definition Focuses on The Swiss Market and Conceptualisation of Health(i)ness. *Journal of Health Organization and Management*, 26(1):60-80.
- Ilgaz, A.(2014). *Destinasyon Pazarlamasında Kent Markası ve Kent İmajının Rolü: Nevşehir Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Isaac, K., R. (2010). Alternative Tourism: New Forms of Tourism in Bethlehem for The Palestinian Tourism Industry. *Current Issues in Tourism*, 13(1):21-36.
- Işık, C. ve Çalkın, Ö. (2016). Yerel Halkın Turizm Algısı: TRA2 Bölgesi Analizi. *IUJEAS Dergisi*, 1(2):19-48.
- İnan, B. (2009). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Turizmi ve Bir Turizm Modeli Önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.100.
- İstanbul Ticaret Odası. (2007). *Türkiye’de Turizm Ekonomisi*. İTO Yayınları, İstanbul, s.39-40.
- Kar, M., Zorkirişçi, E.ve Yıldırım, M. (2004). Turizmin Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 8:87-112.
- Karadeniz, V., Çelikoğlu, Ş. ve Akpınar, E. (2009). Gököl Mağarası ve Turizm Potansiyeli. *International Periodical For The Languages*, 4(8):1621-1641.
- Karakaş, A. ve Şengün, İ. H. (2017). Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerine Yönelik Tutumları, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(15):183-202.
- Karakoç, B. (2011). *2010 Dünya Basketbol Şampiyonası’nın Spor Turizmi ve Ekonomik Etkileri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, s.21.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Akademik Yayıncılık. Ankara.
- Keçe, M. (2015). Sosyal Bilimler Öğretmen Adaylarının Ankara’nın Tarihi Ve Kültürel Turizm Değerlerine Yönelik İlgi Ve Farkındalıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(16): 133-149.
- Kervankıran, İ. (2014). Beypazarı/Ankara Örneğinde Turizmin Ekonomik, Toplumsal Ve Çevresel Etkilerine Yerel Halkın Yaklaşımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31:133-153.

- Khalilova, K. (2008). *Kültür Turizmi Bakımından Azerbaycan Şirvan Bölgesinin Arz Potansiyelinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.20-32.
- Kızılcık, O. (2016). *Turizme Hizmet Sunan Pastane İşletmelerinde Çalışan Geleneksel Maraş Dondurması Üretim Personelinin Hijyen ve Gıda Güvenliğine İlişkin Bilgi ve Uygulama Düzeyi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, s.1-14.
- Kızılırmak, İ. ve Kurtuldu, H. (2005). Kültürel Turizmin Önemi ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1:100-120.
- Kim, H., Cheng, C. K. ve O'leary, T. J. (2007). Understanding Participation and Trends in Tourism Cultural Attractions. *Tourism Management*, 28:1366-1371.
- Koçan, N. (2007). Geleneksel Sporlarımızdan Ciritin Rekreasyon Amacı İle Günümüze Uyarlanması. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 2(1):31-39.
- Koçan, N. (2012). Karaca Mağarası'nın (Gümüşhane) Alternatif Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(11):37-44.
- Kodaş, D. ve Dikici, E. (2012). Ahlat, Kırsal Bölgesinde Gastronomi Turizminin Muhtemel Toplumsal Etkileri Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Aksaray Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 4(2):52-68.
- Kodaş, Ş. ve Ersöz, S. S. (2012) Kırsal Turizm ile Kültürel Turizmin Bütünleşmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22):169-174.
- Korkmaz, M. (2001). *Orman Kaynaklarında Doğa Turizmi ve Av Turizmi Etkinliklerinin Ekonomik Çözümlenmeleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s.30.
- Kortanoğlu, M.S. (2012). *Türkiye'de Höyük Yerleşmelerinin Korunması, Değerlendirilmesi ve Devamlılığın Sağlanması Sorunu: Tilmen Höyük Arkeolojik Park Örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.6.
- Köz, E. N. (2014). *Sürdürülebilir Kültür Turizmi Algısının Nesillere Göre Tekrar Gelme Niyetine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Kurnaz, B., H. (2013). *İnanç Turizmi Kapsamında Hac ve Umre Organizasyonu Yapan Seyahat Acentalarının Pazarlama Faaliyetlerinin İncelenmesi: A Grubu*

- Acentalarına Yönelik Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, s.22-23.
- Lambert- Stylianou, T. (2011). Gazing from Home: Cultural Tourism and Art Museums. *Annals of Tourism Research*, 2(38):403-421.
- Lantitsou, K. (2017). Alternative Tourism Forms: The Example of Drymia in Eastern Macedonia- Thrace District. *Mangement of Environmental Quality: An International Journal*, 28(3):368-383.
- Leep, A. (2007). Residents' Attitudes Towards Tourism in Bigodi Village, Uganda. *Tourism Management*, 28:876-885.
- Liu, Y. D. ve Lin, C. F. (2011). The Development of Cultural Tourism: A Review of UK Experience. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 6(2):363-376.
- Lynch, F. M., Duinker, N. P., Sheehan, R. L. ve Chute, E. J. (2011). The Demand for Milkmaid Cultural Tourism: Tourist Perspectives. *Tourism Management*, 5(32):977-986.
- Mansuroğlu, S. (2006). Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(1):35-46.
- Marangoz, M. ve Karadağ, L. (2017). Sürdürülebilir Turizm Açısından Alternatif Turizmin Önemi: Marmaris Örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 4(2):29-40.
- Mason, P. ve J. Cheyne. (2000). "Residents' Attitudes To Proposed Tourism Development". *Annals of Tourism Research*, 27(2):391-411.
- Mbaiwa, E. J. (2009). Cultural Tourism and Livelihood Diversification: The Case of Gcwihaba Caves and XaiXai Village in the Okavango Delta, Botswana. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 7(1):61-75.
- McGehee, G., N. (2002). Alternative Tourism and Social Movements. *Annals of Tourism Research*, 29(1):124-143.
- McKercher, B., Ho, P. S. Y., Du Cros, H. ve So-Ming, C. B. (2002). Activities- Based Segmentation of the Cultural Tourism Market. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 12(1):23-46.
- Mesci, M. ve Dönmez, G. (2016). Turizmin Bölgesel Kalkınma ve Yerel Halk Üzerindeki Etkisi: Mudurnu Örneği. *AİBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(16): 21-50.
- Mursalov, M. (2009). *Bir Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Olarak Kış Turizmi Açısından Azerbaycan'ın Guba-Haçmaz Turizm Bölgesinin Arz Potansiyeli*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.16.

- Nazmi vd. (2001). *Genel Turizm: İlkeler ve Kavramlar*. 5.Baskı, Detay Yayınları, Ankara, ss:80-120.
- Nazmi Kozak. (2012). *Genel Turizm Bilgisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, ss:126-128.
- Necdet Hacıoğlu vd. (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*. Nobel Yayınları, Ankara, ss:5.
- Northup, E., D. and Lavoie, H., K. (2001). Geomicrobiology of Caves: A Review. *Geomicrobiology Journal*, 18:199-222.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2012). Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: Osmaneli İlçe Merkezi Örneği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(1):37-51.
- Olçay, A. ve Giritlioğlu, İ. (2014). Gaziantep Bölgesinde Şehir Turizmine Hizmet Veren Otellerde Müşteri Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(50): 1-22.
- Ongun, B. (2014). *Turizm ve Sağlık Turizmi (Denizli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.61.
- Orhan İçöz vd. (2007). *Genel Turizm: Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler*. Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, ss:2-21.
- Ömer Akat. (2000). *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*. 3.Baskı, Ekin Yayınları, İstanbul, s.47-57.
- Öter, Z. ve Özdoğan, N. O. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(16):127-138.
- Özdamar, M. (2011). *Şanlıurfa'da Kültür Turizmi: Şanlıurfa'ya Kültür Turizmi Kapsamında Seyahat Acentaları İle Gelen Yerli Turistlerin Profilini ve Anlık Satın Alma Davranışlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, s.30-36.
- Özdemir, A. M. ve Kervankıran, İ. (2011). Turizm Ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24:1-25.
- Özel, H. Ç. (2014). Turizmin Sosyo- Kültürel Boyutta Ortaya Çıkardığı Etkilerinin İncelenmesi: Marmaris Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42:57-68.
- Özel, M. A. (2010). *Turizm Çeşitlendirilmesi Bağlamında Doğa Turizmi: Ankara İli Örneği*. Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Özgüç, N. (2013). *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*. Çantay Kitapevi, İstanbul.

- Özgül, A. (2014). *Türkiye’de Sağlık Turizmi Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, s.31.
- Özgürel, G., Değişgel, S. ve Eröz, S. S. (2015). Tunceli İli Kırsal Turizm Potansiyeli ve Yerel Halkın Turizme Yönelik Bakışları. *Uluslar Arası Sosyal Ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(2):64-76.
- Öztürk, Y. (2012). *Turizmde Destinasyon Markalaşması Üzerine Bir Araştırma: Beypazarı Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1:1-14.
- Perez-Martinez, A., Villaverde-Garcia, M. P. ve Elche, D. (2016). The Mediating Effect of Ambidextrous Knowledge Strategy Between Social Capital and Innovation of Cultural Tourism Clusters Firms. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 7(28):1484-1507.
- Pizam, A. (1978). Tourism’s Impacts: The Social Costs to the Destination Community as Perceived by Its Residents. *Journal of Travel Research*, 16(4):8-12.
- Presenza, A., Chiappa, D. G. ve Sheehan, L. (2016). Residents’ Engagement and Local Tourism Governance in Maturing Beach Destinations: Evidence from an Italian Case Study. *Tourism Travel and Research Association: Advancing Tourism Research Globally*, 14:1-13.
- Prince, S. ve Loannides, D. (2017). Contextualizing the Complexities of Managing Alternative Tourism at the Community-Level: A Case Study of a Nordic Eco-Village. *Tourism and Management*, 60:348-356.
- Rasoolimanesh, M. S., Ringle, M. C., Jafaar, M. ve Ramayah, T. (2017). Urban vs. Rural Destinations: Residents’ Perceptions, Community Participation and Support for Tourism Development. *Tourism Management*, 60:147-158.
- Ross, F. G. (1992). Resident Perceptions of the Impact of Tourism on an Australian City. *Journal of Travel Research*, 1:13-17.
- Rüzgâr, H. (2016). *Adıyaman İli ve Yakın Çevresinin Turizme Yönelik Rekreatif Peyzaj Potansiyelinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın, s.43-44.
- Ryan, C. (2002). Tourism and Cultural Proximity Examples From New Zealand. *Annals of Tourism Research*, 29(4):952-971.

- Santich, B. (2004). The Study of Gastronomy And Its Relevance to Hospitality Education And Training. *Hospitality Management*, 23:15-24.
- Sarı, C. (2007). *Antalya'nın Alternatif Turizm Kaynakları ve Planlanması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.85.
- Sarı, F. (2007). *Türkiye'deki Turizm Eğitiminin Turizm Sektöründeki İstihdama Etkisi ve Anadolu Otelcilik Ve Turizm Meslek Liseleri Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.4.
- Sayili, M., Akca, H., Duman, T. and Esengun, K. (2007). Psoriasis Treatment Via Doctor Fishes As Part of Health Tourism: A Case Study of Kangal Fish Spring, Turkey. *Tourism Management*, 28:625-629.
- Sdrali, D. ve Chazapi, K. (2007). Cultural Tourism in a Greek Insular Community: The Residents' Perspective. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 2(2):61-75.
- Sevgin A. Roney. (2011). *TURİZM Bir Sistem Analizi*. Detay Yayınları, Ankara.
- Sezer, S. M. (2010). *Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.39.
- Sinclair, T. M. (1998). Tourism and Economic Development: A Survey. *The Journal of Development Studies*, 34(5):1-51.
- Sindiga, I. (1999). Alternative Tourism and Sustainable Development in Kenya. *Journal of Sustainable Tourism*, 7(2):108-127.
- Singh, S., Dash, R., T. and Vashko, I. (2016). Tourism, Ecotourism and Sport Tourism: The Framework For Certification. *Marketing Intelligence & Planning*, 34(2):236-255.
- Smith, J. L. S. (1994). The Tourism Product. *Annals of Tourism Research*, 21:582-565.
- Solmaz, C. (2014). Yerel Halkın Yöre Turizmi Hakkındaki Düşüncelerinin Ortaya Çıkartılması: Burdur Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10):90-105.
- Surat, H. (2017). Artvin Yusufeli'nde Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Algı Ve Tutumları. *Düzce Üniversitesi Ormancılık Dergisi*, 13(2):9-19.
- Susan E. Hill. (2017). *Alternative Tourism in Budapest: Class, Culture and Identity in a Postsocialist City*. Lexington Books, USA.
- Şafak, İ. (2003). Türkiye'de Av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2:133-148.

- Şaman, E. (2009). *Mersin İli İnanç Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Mersin'de İnanç Turizmine Katılanların Profili Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, s.10.
- Şebnem A. Acuner. (2006). *Alternatif Turizm Türlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi Turizm Potansiyelinin Gelişmesine Etkisi*. MPM Yayınları, No:689, Ankara.
- Şerbetçi Savran, Z. (2011). *Evaluation of Cultural Tourism Potential in Terms of Geography in Hatay*. Master Thesis, Fatih University Institute of Social Sciences, İstanbul.
- T.C. Kâhta Kaymakamlığı. (2015). *Kâhta Turizm Brifingi*. Adıyaman.
- T.C. Orman Bakanlığı Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü. (1993). *Cumhuriyetin 70. Yılında Milli Parklar ve Yaban Hayatı*. Seri no:1, Yayın no:1, Ankara.
- Tanrısevdi, A. ve Çavuş, Ş. (2003). Özel İlgi Turizmi ve Özel İlgi Turizmi Kapsamında Kuşadası ve Çevresinde Var Olan Potansiyel Kaynaklar Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 14(1):9-22.
- Tapur, T. (2009). Konya İlinde Kültür ve İnanç Turizmi. *Journal of International Social Research*, 2(9):473-492.
- Tarsuslugil, G. (2013). *Kültür Turizmi ve Uluslar arası Tanınırlık: Ankara- Hamamönü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taş, M. (2015). *İnanç Turizmi Kapsamında Umre Seyahatlerine Katılan Müşterilerin Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s.14.
- Taşçıoğlu-Gıran, S. ve Akpınar, N. (2016). Yerel Halkın Bölgelerindeki Turizm Gelişimlerine Karşı Tutumları: Kuzey Antalya Kültür ve Turizm Koruma Ve Gelişim Bölgesi Örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 56:253-274.
- Teye, V., Sirakaya, E. ve Sönmez, S. F. (2002). "Residents' Attitudes Toward Tourism Development". *Annals Of Tourism Research*, 29(3):668-688.
- Trunfio, M., Petruzzels, L. and Nigro, C. (2006). Tour Operators and Alternative Tourism in Italy: Exploiting Niche Markets to Increase International Competitiveness. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 18(5):426-438.
- Turanlı, M., Özden, H. Ü., ve Türedi, S. (2006). Avrupa Birliği'ne Aday ve Üye Ülkelerin Ekonomik Benzerliklerinin Kümeleme Analiziyle İncelemesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9):95-108.

- Türker- Özaltın, G. ve Türker, A. (2014). Yerel Halkın Turizme Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyonu Örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 1: 81-98..
- Türker, N., Selçuk, Ş. ve Özyıldırım, A. (2016). Turizmin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Safranbolu Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1):2-10.
- Türkeri, İ. (2014). *Destinasyon Aidiyeti Oluşturulmasında Destinasyon İmajının ve Kişiliğinin Rolü: Kış Turizmi Örneği (Palandöken Kayak Merkezi)*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, s.13.
- Ukav, İ. (2012). Adıyaman' da av turizmi. *II. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi*, 12-15 Nisan, Antalya, s.4.
- Ukav, İ. ve Çetinsöz, C. B. (2015). Adıyaman İlinde Çiftçilerin Tarım Turizmi Üzerine Algılamaları. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 4(1): 1-13.
- Uluçen, H., T. (2011). *Özel İlgi Turizmi: Kapsamı, Çeşitliliği ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*. Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, s.44-47.
- Ulusan, Y. (2009). *Alternatif Turizm Çeşitlerinin Turizm Potansiyeline Etkisi:Konya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ulusan, Y. ve Batman, O. (2010). Alternatif Turizm Çeşitlerinin Konya Turizmine Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23:243-260.
- Unbehaun, W., Pröbstl, U. and Haider, W. (2008). Trends in Winter Sport Tourism: Challenges For The Future. *Tourism Review*, 63(1):36-47.
- Upchurch, S. R. ve Teivane, B. (2000). Resident Perceptions of Tourism Development in Riga, Latvia. *Tourism Management*, 21:499-507.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2013). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*. Detay Yayıncılık, 4 Baskı, Ankara.
- Uslu, A. ve Kiper, T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/ Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3):305-314.
- Usta, M., K. (2005). *İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından İznik'in Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, s.4-5.
- Uzun-Varnacı, F. ve Somuncu, M. (2012). İhlara Vadisi'ni Ziyaret Eden Turistlerin Yerel Halkın Turizme Katılımına İlişkin Görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22):113-118.

- Üsküdar, Ş. (2012). *Eskişehir'in Kültür Turizmi Potansiyeli ve Yerli Turistlerin Buna İlişkin Algıları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, s.1-12.
- Üsküdar, Ş., Çakır, M. ve Temizkan, P. S. (2014). Yerli Turistlerin Eskişehir'in Kültür Turizmine İlişkin Algıları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(2):67-76.
- Vargas-Hernandez, G. J. (2012). Sustainable Cultural and Heritage Tourism in Regional Development of Southern Jalisco. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 8(2/3):146-161.
- Vong, F. (2014). Application of Cultural Tourist Typology in a Coming Destination- Macao. *Current Issues in Tourism*, 9(9):949-965.
- Wiesner, R. and Bank, M. (2011). Determinants of Weather Derivates Usage in The Austrian Winter Tourism Industry. *Tourism Management*, 31:62-68.
- William, J. ve Lawson, R. (2001). Community Issues and Resident Opinions of Tourism. *Annals of Tourism Research*, 28(2): 269-290.
- Xu, S., Barbieri, C. Anderson, D., Leung, Y. F. ve Rich-Rozier, S. (2016). Residents' Perceptions of Wine Tourism Development. *Tourism Management*, 55:276-286.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Detay Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.
- Yıldız, Z. (2011). Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5):54-57.
- Yılmaz, D. Ö. ve Filiz, A. (2017). Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları: Mazı Köyü- Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2):1799-1824.
- Yoon, Y., Gursoy, D. ve Chen, S. J. (2001). Validating a Tourism Development Theory With Structural Equation Modeling. *Tourism Management*, 22:363-372.
- Zengin, B. ve Sancar, F., M. (2014). Alternatif Turizm Türlerinin Pazarlanabilirliği ve Seyahat Acentalarının Bakış Açısı: Şanlıurfa Örneği. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 5(10):141-160.

İnternet Kaynakları

- <http://www.kultur.gov.tr/TR,96269/turizm-cesitleri.html> (Erişim Tarihi:30.10.2017).
- http://tdk.gov.tr./index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GT.S.59f78df8e5f759.62160484 (Erişim Tarihi:30.10.2017).
- http://tdk.gov.tr./index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GT.S.59f78dfe527945.92635749 (Erişim Tarihi:30.10.2017).
- www.kultur.gov.tr/TR,96254/kultur.html (Erişim Tarihi: 18.11.2017).
- wch.unesco.org./en/list (Erişim Tarihi: 24.11.2017).
- www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44973/turkiye-geneli-sit- Alanlari-istatistikleri.html (Erişim Tarihi: 24.11.2017).
- www.tdk.gov.tr/index.php?option=com-gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a1e23986bc730.79102605 (Erişim Tarihi: 27.11.2017).
- www.tdk.gov.tr/index.php?option=com-gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a1c23a0052598.06198943 (Erişim Tarihi: 27.11.2017).
- <https://www.turkcebilgi.com/halk> (Erişim Tarihi: 27.11.2017).
- www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a21496a3ff3d6.21662728 (Erişim Tarihi: 29.11.2017).
- www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a2149daa4bc04.16540011 (Erişim Tarihi: 29.11.2017).
- www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a214a9ebdab45.77608455 (Erişim Tarihi: 29.11.2017).
- www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GT.S.5a29328708bb08.60685290(Erişim Tarihi: 29.11.2017).
- <http://www.milliparklar.gov.tr/kitap/58/?sflang=tr#p=2> (Erişim Tarihi: 30.11.2017).
- <http://www.adiyamankulturturizm.gov.tr/TR,61350/kultur-ve-tabiat-varliklari.html> (Erişim Tarihi: 30.11.2017)
- <http://adiyaman.gov.tr/goller> (Erişim Tarihi: 30.11.2017)
- www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590(Erişim Tarihi: 24.12.2017).
- <http://www.cografya.gen.tr/tr/adiyaman/ekonomi.html> (Erişim Tarihi: 24.12.2017).
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44056/adiyaman-muze-mudurlugu.html>(Erişim Tarihi: 24.12.2017).
- www.adiyamankulturturizm.gov.tr/Eklenti/7203,adiyamantpdf.pdf?0. (Erişim Tarihi: 21.04.2018).
- <https://www.nufusu.com/il/adiyaman-nufusu>(Erişim Tarihi: 23.04.2018).
- <http://www.turizmhaberleri.com/haberayrinti.asp?ID=21307> (Erişim Tarihi: 27.06.2018).

- <http://www.adiyamankulturturizm.gov.tr/TR,61344/cografya.html> (Erişim Tarihi: 04.07.2018).
- <http://www.adiyaman.gov.tr/goller> (Erişim Tarihi: 05.07.2018).
- <http://www.nemrut.gov.tr/dokumanlar/adiyamantr.pdf> (Erişim Tarihi: 05.07.2018).
- <http://www.adiyamankulturturizm.gov.tr/TR,61390/anitlar.html> (Erişim Tarihi: 05.07.2018).
- <http://www.adiyamankulturturizm.gov.tr/TR,61380/konaklama.html>(Erişim Tarihi: 05.07.2018).
- https://www.nufusu.com/ilce/kahta_adiyaman-nufusu (Erişim Tarihi: 05.07.2018).

EKLER
EK 1. ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yürütülen "**Kültür Turizminin Korunması ve Geliştirilmesinde Yerel Halkın Tutum ve Düşüncesi: Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki Yerel Halk Üzerine Bir Araştırma** " başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilen veriler bilimsel amacı dışında kesinlikle kullanılmayacak olup ankete isim belirtmenize gerek yoktur. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Ebru SÖNMEZ

Gaziantep Üniversitesi, S.B.E.

Turizm İşletmeciliği A.B.D.

ebrutoprak02@gmail.com

1.BÖLÜM

1.Cinsiyetiniz: Erkek Kadın

2.Yaşınız: 18 - 25 26 - 35 36 – 45 46 – 55 56 yaş ve üzeri

3.Medeni Haliniz: Evli Bekâr Diğer (Lütfen belirtiniz) .....

4.Eğitim Durumunuz: İlköğretim Lise Ön Lisans Lisans

Yüksek Lisans ve Doktora

5.Mesleğiniz: Öğrenci Kamu çalışanı Kamuda yönetici

- Ev hanımı   Emekli   Özel sektör çalışanı   Özel sektörde yönetici
Esnaf   Tüccar Diğer (Lütfen Belirtiniz) .....

6.Aylık Geliriniz (TL):   0-1.299 TL   1.300-2.000 TL   2.001-3.000 TL
3.001- 4.000TL   4.001 TL ve üzeri   Gelirim yok

7.Herhangi bir yabancı dil biliyor musunuz? :   Evet   Hayır

8. Hangi yabancı dilleri biliyorsunuz? (Birden çok ifadeyi işaretleyebilirsiniz)

- İngilizce   Almanca   Fransızca   Çince   Japonca

9. Turizm ile ilgili herhangi bir işte çalışıyor musunuz? :   Evet   Hayır

10. Nemrut Dağı Milli Parkı'nı daha önce ziyaret ettiniz mi? :

- Evet   Hayır

11. Nemrut Dağı Milli Parkı'nın tarihini biliyor musunuz?:

- Evet   Hayır

2. BÖLÜM

Lütfen aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi, ifadeye ilişkin seçeneğin karşısındaki kutucuğa X işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Nemrut Dağı Milli Parkı turistik ürüne çevrilmiş bir değerdir.					
Yerel halk Nemrut Dağı Milli Parkı'nın korunmasına yeterli düzeyde ilgi göstermektedir.					
Nemrut Dağı Milli Parkı'na kültür turizmini korumak ve geliştirmek amacıyla yeterli yatırımlar yapılmaktadır.					
Yerel halk bu bölgeye gelen ziyaretçilere karşı son derece misafirperverdir.					
Bölgenin fiziksel korunma düzeyi yeterli seviyededir.					
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda bulunan tarihi eserler yeterince korunmaktadır.					
Yerel halk bölgedeki kültür turizminin korunmasına gereken desteği sağlamaktadır.					
Mevcut yerel yönetimin Nemrut Dağı Milli					

Parkı çevresine ilişkin altyapı çalışmaları yeterli düzeydedir.					
Mevcut yerel yönetim, tarihi yapıların korunmasına yönelik restorasyon faaliyetlerine önem vermektedir.					
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın uluslararası tanınırlığı için yeterli düzeyde çalışmalar yapılmaktadır.					
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda sosyo-kültürel çevre korunmaktadır.					
Nemrut Dağı Milli Parkı uluslararası düzeyde tanınmaktadır.					
Kültür ve Turizm Bakanlığı bölgedeki kültür turizmi potansiyelinin artması için yeterli düzeyde çalışmalar yapmaktadır.					
Nemrut Dağı Milli Parkı bölgesi turizm kalkınma planlarında önemli bir yere sahiptir.					
Turistler Nemrut Dağı Milli Parkı'nı ziyaret ederken çevreye duyarlı davranmaktadır.					
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda fiziksel çevre korunmaktadır.					
Bölgedeki yerli ve yabancı yatırımlar kültürel turizmin sürdürülebilirliği açısından yeterli düzeye sahiptir.					

3. BÖLÜM

Lütfen aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi, ifadeye ilişkin seçeneğin karşısındaki kutucuğa X işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Mevcut turizm işletmelerinin kalite düzeyleri iyileştirilmelidir.					
Kültür turizmine yönelik daha fazla işletme açılmalıdır.					
Turizm işletmelerindeki hizmet kalitesi artırılmalıdır.					
Adıyaman'da yaşayan yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalıdır.					
Turizm alanları kullanıldığında sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.					
Bölgeye yönelik ulaşım olanakları geliştirilmelidir.					
Bölgeye yönelik daha etkili tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.					
Bölgeye yönelik altyapı çalışmalarına gereken özen gösterilmelidir.					
Nemrut Dağı Milli Parkı'nda bulunan heykellerin bakım ve korunmasına daha çok özen gösterilmelidir.					
Nemrut Dağı Milli Parkı tanıtılırken kültür turizm olguları daha çok ön plana çıkarılmalıdır.					
Nemrut Dağı Milli Parkı Adıyaman turizminin önemli bir parçası olmaya devam ettirilmelidir.					
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi için daha fazla çaba sarf edilmelidir.					
Nemrut Dağı Milli Parkı'na yerli ve yabancı yatırımcılar için çeşitli hibe ve destekler sunulmalıdır.					
Kültür ve Turizm Bakanlığı Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki kültür turizm potansiyelini arttırmak için daha fazla					

çalışma yapılmalıdır.					
Nemrut Dağı Milli Parkı bölgesinde yenileme ve restorasyona önem verilmelidir.					
Seyahat acentalarına bu bölgeyi daha fazla kültür turizmi odaklı ziyaret etmesini sağlayacak olanaklar sunulmalıdır.					
Turist rehberlerinin kültür turizmi alanında uzmanlaşması sağlanmalıdır.					
Nemrut Dağı Milli Parkı ulusal ve uluslararası medya tarafından daha fazla gündeme getirilmelidir.					
Bölgenin tanıtımı için daha fazla düzeyde internet pazarlamasına ağırlık verilmelidir.					
Nemrut Dağı üzerine yapılan ulusal ve uluslararası alanda daha fazla sayıda proje desteklenmelidir.					
Nemrut Dağı Milli Parkı'nın gelişimi yerel halk tarafından daha yüksek düzeyde desteklenmelidir.					

ÖZGEÇMİŞ

Ebru SÖNMEZ 1989 yılında Adıyaman'da doğdu. Mersin Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümünde lisans eğitimini tamamlayarak, 2014 yılında mezun oldu. Ebru SÖNMEZ, ileri derece İngilizce ve başlangıç seviyesinde Almanca bilmektedir. 3. Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresinde yayınlanan "Gastronomi Alanında Unesco Şehirler Ağında Olan Marka Şehir Gaziantep'in Yiyecek İçecek İşletmelerindeki Menülerindeki Yöresel Yemek Oranının Tespit Edilmesine Yönelik Bir Çalışma" başlıklı bildirisi ve 3. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresinde yayınlanan "Kültür Turizminin Korunması ve Geliştirilmesinde Yerel Halkın Algısının Belirlenmesi: Nemrut Dağı Milli Parkı Bölgesi'ndeki Yerel Halk Üzerine Bir Araştırma" başlıklı bildirileri bulunmaktadır.

VITAE

Ebru SÖNMEZ was born in Adıyaman in 1989. She graduated from Mersin University Tourism and Hotel Management Department in 2014 with a Bachelor of Arts degree. Ebru SÖNMEZ knows advanced level English and beginner level German. She has a notice titled "A Study Towards the Identification of Local Food Rate in Menus of Food and Drink Businesses in Gaziantep, which is a Brand City in UNESCO Gastronomy Network Cities", which was published in 3rd Social Sciences Congress from China to Adriatic, and a notice titled "Detecting the Perception of Local People in Protection and Development of Cultural Tourism: A Study on Local People in Mount Nemrut National Park Area", which was published in 3rd International Vocational and Technical Sciences Congress.